

د پوهنۍ وزارت

اسلامي بنوونه او روزنه

نهم ټولگي

ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ايماق، هم پشه يان
لکه لمړ پرشنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجردی
براھوي دی، قزلباش دی
دا هېواد به تل څلپري
په سينه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اسلامي بسوونه او روزنه

نهم ټولگي

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: اسلامي بنوونه او روزنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي بنوونې او روزنې د ځانګې د درسي کتابونو علمي او مسلکي غږي

ادیت کوونکۍ: د پښتو ژبې د ادبیت علمي او مسلکي غږي
ټولګۍ: نهم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکۍ: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تأليف لوی ریاست
خپروونکۍ: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوی ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسی

د چاپ خای: کابل
چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دي. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغروونکو سره قانوني چلنډکېږي.

د پوهنې ۵ وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او بنونکي خدای ﷺ شکر په خای کوو، چې مور ته يې ژوند رابنلی، او د لوست او لیک له نعمت خخه يې برخمن کري يو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومنې پیغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

خنګه چې ټولو ته بنکاره ده ۱۳۹۷ هجري لميز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هپواد بنونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. بنونکي، زده کونکي، کتاب، بنونځي، اداره او د والدينو شوراګانې د هپواد د پوهنې نظام شپرگونې بنسټيز عناصر بلل کيري، چې د هپواد د بنونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشترابه مقام، د هپواد په بنونیز نظام کې د دودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دي.

له همدي امله د بنونیز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لوړې ټوبونو خخه دي. همدارنګه په بنونځيو، مدرسوا او ټولو دولتي او خصوصي بنونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې خای لري. مور په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د بنونې او روزنې اساسی اهدافو ته رسپدلي نشو.

پورتنيو موخو ته د رسپد او د اغېنزاک بنونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هپواد له ټولو زړه سواندو بنونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو خخه په درناوي هيله کوم، چې د هپواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېر دلو کې، هیڅ دول هڅه او هاند ونه سېموي، او د ډوہ فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوشښ وکړي. هره ورڅ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کري، چې دن ورڅي گران زده کونکي به سبا د ډوہ پرمختالي افغانستان معماران، او د تولنې متمند او ګټور او سپدلونکي وي.

همدا راز له خورو زده کونکو خخه، چې د هپواد ارزښتناکه پانګه ده، غونښته لرم، خو له هر فرصت خخه ګټه پورته کري، او د زده کري په پروسه کې د خيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او بنونکو ته په درناوي سره، له تدریس خخه بنه او اغېنزاکه استفاده وکړي.

په پاي کې د بنونې او روزنې له ټولو پوهانو او د بنونیز نصاب له مسلکي همکارانو خخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستري ګډونکي هلي خلې کري دي، منه کوم، او د لوی خدای ﷺ له دربار خخه دوى ته په دې سېیڅلې او انسان جورونکي هڅي کې بریا غواړم. د معاري او پرمختالي بنونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګړي ې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر
دكتور محمد ميرويس بلخي

د مطالبو لېك

مخونه

سر ليکونه

۱.	د ايمان ارين خيزونه
۴.	اتفاق او يووالى
۷.	دين خير غونستنه
۹.	د اړیکو پرپکول
۱۲.	دوه مخني
۱۵.	تقوا او پرهېزگاري
۱۷.	تواضع (عاجزي کول)
۱۹.	کفالت
۲۳.	د کفالي پاى
۲۶.	حواله
۲۹.	حواله
۳۲.	وكالت
۳۶.	وكالت
۳۹.	مضارب
۴۲.	مضارب
۴۵.	هېه
۴۷.	هېه
۵۰.	وديعت (امانت)
۵۳.	مدینې منوري ته د نبی کريم ﷺ هجرت
۵۹.	مدینې منوري ته د نبی کريم ﷺ رسبدل
۶۴.	د مسلمانانو تر منځ د ورور ګلوی تروون
۶۶.	له نورو قبیلو سره د رسول الله ﷺ تروونونه
۶۸.	د مسلمانانو په ضد د قريشو دسيسي
۷۰.	د بدر غزا
۷۶.	د احد غزا
۸۱.	د سلام فضيلت
۸۳.	د وخت او سلامتيا (صحت) ارزښت
۸۵.	د رشوت حراموالى
۸۷.	د حلال کسب طلب

۳۰.	د الله ﷺ نعمتوه ..	۹۰
۳۱.	د مزدور حق باید پیر زر و رکپل شی	۹۳
۳۲.	د علم زده کره فرض د	۹۶
۳۳.	غصب	۹۹
۳۴.	لقطه (موندل شوی مال)	۱۰۱
۳۵.	مزارعه (دهقانی)	۱۰۴
۳۶.	مساقات (باغبانی)	۱۰۷
۳۷.	وقف	۱۱۰
۳۸.	صلح (سوله)	۱۱۳
۳۹.	شرکت	۱۱۶
۴۰.	د وجهو شرکت	۱۲۰
۴۱.	شفعه	۱۲۳
۴۲.	له خان خخه د فاع کول	۱۲۶
۴۳.	وصیت	۱۲۹

د ايمان اړين خیزونه

عن أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقْلُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَضْعُفْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَاهَرًا، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ». متفق عليه

د راوی پېژندنه

نوم پې عبدالرحمن بن صخر الدوسی لقب پې ابوهیره او د هجرت په اووم کال مسلمان شوي دي. دېره موډه پې د پېغښړ خدمت کړي، له همدي امله پې له رسول الله ﷺ خخه ګن شمېر احادیث روایت کړي دي. دغه جلیل القدر صحابي په تقوی او پرهیزگاری مشهور او د لور ذکاوت خاوند او د هجرت په (۵۸) کال وفات شو.

فعالیت

ابوهیره خوک دی؟ معرفی پې کړئ.

د کلمو معنا

۱. فَلْيَقْلُلْ خَيْرًا: نو نېکي خبرې دې وکړي.
۲. أَوْ لِيَضْعُفْ: يا دې چوب اوسي.
۳. فَلْيُكْرِمْ جَاهَرًا: نو د خپل ګاونډي عزت دې وکړي.
۴. فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ: نو د خپل مېلمه عزت دې وکړي.

د حدیث شریف معنا

له ابي هریره خخه روایت دی چې رسول الله ﷺ و فرمایل: که خوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان لري نو د خير خبرې دې کوي او يا دې چوب اوسي، او که خوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندې ايمان لري نو د خپل ګاونډي درناوي دې وکړي، او که خوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان لري نو د خپل مېلمه عزت او پالنه دې وکړي.

د حدیث شریف حکمت

په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندې ايمان درلودل د زړه عمل دي، خو هغه وخت نور خلک پوري پوهېدلای شي چې نبني او نبناني پې په خبرو او يا عمل کې خرگندې شي، نو په خبرو او عمل کې د ايمان نبني پدې حدیث شریف کې بیان شوې دي، هغه دا چې هر وخت د خير خبرې ورڅخه اورېدل کېږي، او له خلکو سره نېکي کوونکي وي، په خانګري ډول له هغه خلکو سره چې له ده سره زیات کاروبار لري زیات بسه چلنډ وکړي، لکه: ګاونډیان، همکاران، مېلمانه او يا هغه خلک چې کور او يا د کار خای ته پې راخي.

فعالیت: ایمان تعریف کړئ.

د حدیث شریف ګتې

۱. بنې خبرې کول د ایمان نښه ۵۵: په الله تعالی او د آخرت په ورخ باندې ایمان انسان

د نېکو خبرو کولو، له ناوره خبرو خخه ډډې کولو او په بې خایه خبرو باندې خان او یا

نورو ته له ضرر رسولو خخه ډډې کولو ته هڅوی، پاتې دې نه وي چې خبرې کول

د خبرو ټولو ډولونو لکه: ژبني، قلمي، اشاري، اورپدلو او لیدلو ټولو ډولونو ته شاميلري

چې باید مؤمن انسان د دغو ټولو شیانو استعمال ته پاملرنه وکړي.

څکه کله چې انسان خپلو خبرو خبرو ته پاملرنه ونه کړي، شونې ده چې دروغ ووایي، په چا

باندې تهمت ولګوي، د چا بې عزتي وکړي، غیست وکړي او یا د خلکو وخت په بې خایه

خبرو او بې خایه غونښتو ضایع کړي.

۲. له ناوره خبرو خخه چوب او سېدل غوره دي: که یو انسان د نېکو او غوره خبرو

تون ونه لري او ونه شي کولای چې په نېکو خبرو سره خلکو ته ګیه ورسوی نو پده

باندې لازمه ده چې چوب واوسی.

فعالیت: هغه ضررونه چې له ناوره او بدرو یلو خخه را منځ ته کېږي، کوم دي؟

۳. د ګاونډي عزت او درناوی کول د ایمان نښه ۵۶: ګاونډي چې پدې حدیث شریف

کې ذکر شوی دي، ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې له انسان سره د کور، کار او یا هم

د بنوونې او روزنې په چاپېریال کې نېدې ژوند کوي.

ګاونډي مختلفې مرتبې او درجې لري چې عزت او درناوی کول بې د ایمان نښه ۵۶،

همدارنګه د ګاونډي اکرام او درناوی هم مختلفې مرتبې لري، خو تر ټولو کمه مرتبه بې دا

ده چې هر سڀی له دوى سره په ورین تندي مخامنځ او راشه درشه وکړي.

فعالیت: کوم خیزونه دی چې هر خوک کولای شي د گاونډي عزت پېږي وکړي؟

د مېلمه عزت او درناوی کول د ايمان بله نښه ده: مېلمه په عرف کې هغه سپري ته ويل کېږي چې د انسان کور ته په اجازه او يا د ده په دعوت سره ورشي. خو په عامه معنا سره تولو هفو خلکو ته ويل کېږي چې د انسان کور يا د کار خای ته په اجازه او يا د ده په دعوت سره ورشي چې پدې صورت کې تولو هفو خلکو ته ويل کېږي چې دعوت ورته شوي وي او يا دعوت ورته نه وي شوي، آن د دفرونو مراجعینو ته هم ويل کېږي. نو خرنګه چې د مېلمه درجې او مرتبې متفاوتې دي همدارنګه عزت او درناوی بې هم مختلفې مرتبې لري چې تر تولو کمه مرتبه بې له مېلمه سره په ورین تندی مخامنځ کېدل دي.

ارزو نه

۱. لاندې عبارتونه تکمیل او پوره کړئ:

- ✓ من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر فليقل.....او لـ.....
- ✓ و من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر .....جاره.
- ✓ و من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر .....ضيفه.

۲. هغه عبارت چې د حدیث شریف په دریو جملو کې تکرار شوي، کوم دی؟

۳. هغه عبارتونه چې د حدیث شریف په درې واپو جملو کې متفاوت دي، کوم دی؟

۴. د لوست د حدیث شریف معنا بیان کړئ.

۵. د حدیث شریف حکمت بیان کړئ.

۱. د پورتني حدیث شریف عبارتونه له تکمیل او پوره کولو خخه وروسته حفظ کړئ.

۲. د لاندې موضوعاتو خخه د یوې په اړه لنډه مقاله ولیکۍ:

✓ نیکې خبرې او په فرد او ټولنه بې اثر.

✓ د گاونډي عزت او درناوی کول.

✓ د مېلمه عزت او درناوی کول.

اتفاق او يووالى

عن النعمان بن بشير رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: «مثُلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِهِمْ، وَتَرَاحِمِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، مثُلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضُّوٌ، تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى». متفق عليه

د راوي پېژندنه

نوم بې نعمان، د بشیر بن ثعلبه انصاري زوي، د خزرج له قبلي خخه دی، مدینې منوري ته د نسي کريم عليه السلام له هجرت خخه وروسته په انصارو کې تر ټولو لومړی زېږيدلی دی، خپله راوي، مور او پلار بې ټول صحابه وو، دغه جليل القدر صحابي سخي، نيك خويه، شاعر، زره ور او بنکلی نطاق و او د هجرت په ۶۵ کال وفات شو.

د کلمو معنا

۱. تَوَادِهُمْ: د دوى تر منځ دوستي.
۲. تَرَاحِمِهِمْ: د دوى تر منځ زړه سوي.
۳. تَعَاطُفِهِمْ: د دوى تر منځ مهرباني.
۴. تَدَاعَى: یو بل رابلي.
۵. السَّهْرُ: بې خوبی.
۶. الْحُمَّى: تبه.

د حديث شريف معنا

له حضرت نعمان بن بشير رضي الله تعالى عنه خخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و فرمایل: مسلمانان په خپلو منځونو کې په دوستي، زړه سوي، او شفقت کې د یو بدنه مثال لري، که د بدنه یو غړي په درد شي د بدنه نور غړي هم په پربشاني او تبه کې له هغه سره ګډون کوي.

د حديث شريف حکمت

اتفاق او يووالى د ټولو ملتونو د بریاليتوب او کاميابي اصلي لامل دی، هغه ملت چې وګړي بې د بدنه د غړو په خېر متحد او د خپلې ټولني د نېکمرغې له پاره کار کوي، په خوبنيو او ستونزو کې یو له بل سره شريک وي، په یقيني توګه هغه بریالي او نېکمرغه ملت دی.

له همدي امله نسي کريم ﷺ په دغه مبارک حديث کې مسلمانان په هر وخت او هر ډول شرائطو کې اتفاق او يووالۍ ته رابلي دي، تر خو مسلمانان د خپل ځان او ټولنې د نېکمرغۍ له پاره د یو بدن د غرو په څېر کار وکړي.

فعالیت

د بدن له غرو سره د مسلمانانو په تشییه کې غور وکړئ، او ووایع چې مسلمانان د خپل وضعیت د بنه والي له پاره باید خه تدابیر ونیسي؟ عمدہ تکيې په فردی او یا ډله یېزه توګه بیان کړئ.

د حديث شریف ګتې

۱. ټول مسلمانان د یو بدن د غرو په څېر دي.
۲. اتفاق، يووالۍ او له نفاق خخه ځان ساتل پر مسلمانانو باندې لازم دي.
۳. د اسلامي ټولنې ټول وګړي باید په امتیازاتو او حقوقو کې سره برابر وي او باید دا ټول د ټولیز عدالت تر سیوري لاندې وي.
۴. همدارنګه د اسلامي ټولنې ټول وګړي په مسئولیت، وجایو او د ستونزو په حل کولو کې باید سره شریک وي او هر یو د خپل توان په اندازه د هغې په حل کولو کې ونده واخلي.
۵. هېڅ یو وګړي باید امتیازات پر خپل ځان او یا خو تنو پوري ځانګړي نه کړي.
۶. هېڅ یو وګړي باید د ستونزو د حلولو مسئولیت ته شا نه کړي.
۷. مسلمانان باید تر تولو وختونو زیات د ستونزو او تکلیفونو په وخت کې یو بل ته نبودې شي او د ټولنې له اصلاح او ستونزو له حل خخه پرته په بل شي ځان مصروف نه کړي.
۸. د مسلمانانو اتفاق او يووالۍ له نورو بشري ټولنوا سره د جنګ او اختلاف معنا نه لري، بلکې مسلمانان د يووالۍ او اتفاق په صورت کې کولای شي چې خپلې ټولنیزې، اقتصادي او سیاسي ستونزې حل او له منځه یوسې، او په نړۍ کې د یو فعال او بشريت ته د ګنډه رسونکي غړي په حیث بنکاره شي، د نورو خلکو د اوږدو اقتصادي او ټولنیز پېتني نه وي، بلکې د دې مبارک حديث (خیر الناس من ينفع الناس) په اساس ټول بشريت ته د خدمت مصدر وګرځي.

ارزوونه

۱. د لاندی حديث شریف عبارات بشپړ کړئ:

« مَثَلٌ..... فِي تَوَادُّهِمْ، وَتَرَاحِمُهِمْ، وَتَعَاوُفُهِمْ، كَمَثَلٌ..... إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضُّوٌ،..... لَهُ سَائِرُ الْجُنُسِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى »

۲. د حديث شریف مفهوم واضح کړئ.

۳. لاندی کلمې معنا کړئ:

تَوَادُّهِمْ: ✓

تَرَاحِمُهِمْ: ✓

السَّهْرِ: ✓

الْحُمَّى: ✓

۴. د حديث شریف حکمت واضح کړئ.

۵. له حديث شریف خخه په لاس راغلي ګنجي بيان کړئ.

کورني دنده

۱. د لوست حديث شریف له مفهوم سره حفظ کړئ.

۲. د حديث شریف د مطالبو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکۍ او یو مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

دین خیر غوبښته ۵۵

عن تمیم بن اوس الدّاری رضی اللہ عنہ أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسَلَّمَ قَالَ: ((الَّذِينَ أَنْتُمْ بِهِ مُسْلِمُونَ، فَلَنَا مِنْهُمْ مَنْ نَرِيدُ أَنْ يُكْتَبَ لَهُ الْحَسَنَاتُ)) رواه مسلم

د راوی پېژندنه

نوم بې تمیم، د اوس بن خارجه زوی، د هجرت په نهم کال پر اسلام مشرف شو، لوړۍ کس و چې نبی کریم صلی اللہ علیہ وسَلَّمَ ته بې د منبر جوړولو مشوره ورکړه او په مسجد نبوی کې بې خراغ بل کړ، پېږد تهجد به بې کول، په مدینه منوره کې اوسيده، خو د عثمان رضی اللہ علیہ له شهادت خڅه وروسته شام ته ولار او د هجرت په خلوېښتم کال په فلسطین کې وفات شو.

د کلمو معنا

۱. النَّصِيْحَةُ: اخلاق، خیر غوبښته او نورو خلکو ته نېکه مشوره ورکول.
۲. أَئْمَةُ الْمُسْلِمِينَ: د مسلمانانو پېشوايان او حاکمان.
۳. عَامَّتِهِمْ: عام مسلمانان.

د حدیث شریف معنا

له تمیم بن اوس الداری رضی اللہ عنہ خڅه روایت دی چې رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسَلَّمَ و فرمایل: دین د خیر غوبښته ۵۵، موږ وویل د چا لپاره؟ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسَلَّمَ و فرمایل: د الله تعالیٰ لپاره، د هغه د کتاب او رسول لپاره، د مسلمانانو د امامانو لپاره او د توپولو مسلمانانو لپاره.

د حدیث شریف حکمت

له الله تعالیٰ سره اخلاق، د خلکو له پاره خیر غوبښته، د الله تعالیٰ د خوبنې د پاره حاکمانو او عامو مسلمانانو ته نېکې مشورې ورکول دېږد ارزښتاک کار دی چې د ټولنې د پرمنځګ او له دېږو ستونزو خڅه د بریالیتوب لامل کېږي.

په همدې اساس نبی کریم صلی اللہ علیہ وسَلَّمَ پدې حدیث شریف کې دین له خیر غوبښتې سره یو خای کړي او فرمایلې بې دی: دین خیر غوبښته ۵۵.

فعاليت: يوبال ته د نصيحت د نه کولو زيانونه په فردي او يا گروبي ډول بيان کړئ.

د حديث شريف ګټې

۱. انسان باید له الله تعالی سره اخلاص ولري: يعني د الله تعالی په ذات او صفاتو ايمان ولري، له هغه سره خوک شريك نه کړي، په اوامرو بي عمل وکړي او له نواهيو خخه بي خان وساتي.
۲. د الله تعالی له کتاب سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی په کتاب چې قرآن کريم دی ايمان ولرو او د هغې په لارښوونو عمل وکړو.
۳. د الله پیغمبر ﷺ سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی پر پیغمبر چې حضرت محمد ﷺ دی، باید ايمان ولرو او د هغه په لارښوونو عمل وکړو.
۴. د مسلمانانو د پیشوايانو له پاره خير غوبنټونکي و اوسو: پداسي ډول چې له هغوي سره د کارونو په سرته رسولو کې مرسته وکړو او د نېکو مشورو، بنو نظرونو، د لارښوونې او توفيق په غوبنټلو سره دوى د آخرت او دنيا نېټګنو ته وهڅوو.
۵. د عامو مسلمانانو په حق کې د خير غوبنټل: دوى نېکو کارونو ته دعوت کړو، په دنيوي او اخروي ګټورو کارونو کې ورسه مرسته او تعاون وکړو.

ارزونه

۱. د لاندې حديث شريف عبارت تكميل او پوره کړئ:
✓ الدين.....قلنا لمن؟ قال الله و لكتابه و لرسوله و ..... المسلمين و عامتهم.
۲. د پورتني حديث شريف معنا واضح کړئ.
۳. د پورتني حديث شريف حکمت واضح کړئ.

۱. د لوست حديث شريف حفظ کړئ.
۲. د خلکو په منځ کې د نصيحت (خير غوبنټي) د فکر د خپرېدو د اربنست په اړه یوه مقاله ولکۍ.

د اړیکو پربکول

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ لِيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدأُ بِالسَّلَامِ ». متفق عليه.

د راوی پیشندنه

نوم پې خالد بن یزید انصاري (خرجي) دی، د بنو نجار له قبيلې سره تراو لري. د اصحابو کرامو په منځ کې په ابو ایوب انصاري مشهور و، د عقيبي د دويم بيعت پر مهال پې د رسول الله صلی اللہ علیه و سلّم سره بيعت وکړ او له رسول الله صلی اللہ علیه و سلّم سره په ټولو غزواتو کې ګډون درلود، ابو ایوب انصاري د حضرت علي رضي الله عنه سره ناسته ولاړه درلوده او د مجلس ملګرۍ پې و او د هجرت په پنځلسمن کال د قسطنطینې بشار ته نژدې وفات او خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا

۱. لا يَحِلُّ: روا نه ده.
۲. أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ: دا چې د خپل ورور سره اړیکې پړی کړي.
۳. فَوْقَ ثَلَاثٍ: زیات له درې (شپو او ورځو).
۴. يَلْتَقِيَانِ: د یو بل سره مخامنځ کېږي.
۵. يُعْرِضُ هَذَا: مخ اړوي دی له هغه خخه.

د حدیث شریف معنا

له ابو ایوب انصاري رضي الله عنه خخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیه و سلّم و فرمایل: ((هیڅ مسلمان ته روا نه ده چې د خپل مسلمان ورور سره له درې شپو او ورځو خخه زبانه موډه اړیکې پربکړي چې کله سره مخامنځ شي، نو یو له بل خخه مخ واړوي، خو په دوى کې غوره کس هغه دی چې په بل رومبی سلام و اچوی))).

د حدیث شریف حکمت

اسلام د یووالي، ټولنیزو اړیکو د ټینګښت، اجتماعي ژوند، بسپني، سرشندي او ورور ګلوی دین دی، داسي ستونزه نشته چې د اسلام په مقدس او سپیخلي دین کې د هغې لپاره حل نه وي، د یو بل خخه په مخ اړولو او د اړیکو په پړی کولو او یو بل ته د سلام په نه اچولو سره

ستونزی نه هواربېي او كله داسې هم كېرىي چې دا كار د ېبرو نورو ستونزو د زياتپدو لامن و گرخى، نو په دې مبارک حديث کې رسول الله ﷺ د مسلمانانو ترمنځ د اړیکو د پړبکولو خخه سخت ممانعت کړي دی او له درې ورڅو خخه زیات بې پر هغې ټینګار او هميشه والى له شريعت خخه سرغرونه بللي ده.

د حديث شريف ګتې

۱. له نورو سره د اړیکو د پړبکولو حرمت: د هیڅ مسلمان لپاره جایز نه ده چې د شخصي او دنيوي ګټو په خاطر له خپل مسلمان ورور سره اړیکې پړې کړي، خکه دغه کار د تکبر او غرور نښه ده او که چېږي دغه کار ته ادامه ورکړل شي، نو په دېښمني او نفرت بدليېري او هغه کسان چې په یو خای کې سره ژوند تېروي، له یو بل خخه لري کوي او په زړونو کې بې کينه راپاروي.
۲. لې تر لې دري ورڅو کې د اړیکو راژوندي کول: کله چې کوم سړي له خپل مسلمان ورور خخه خفه شي، نو لازمه ده چې د درې ورڅو په ترڅ کې دې سوچ او فکر وکړي او خپلو خطاګانو او تېروتنو ته دې متوجهه شي، د پوهې او علم خاوندانو سره دې مشوره وکړي او خپلې تېروتې دې هغوي ته خرګندې کړي او له هغوي خخه دې د ستونزو د حل غوبښنه وکړي، که چېږي مصلحینو دا درک کړه چې ملامتي په مقابل لوري کې ده بیا دې هم له ده خخه غوبښنه وکړي ترڅو له مقابل لوري سره اړیکه ونيسي او د دوى ترمنځ دې جور جارې وشي.
۳. هرڅوک چې په پخلاينې پيل وکړي هغه غوره دی: ډېر خلک داسې فکر کوي چې که چېږي دېښمني ته دواړه ورکړي او په مقابل لوري شرطونه ومني، نو دې غيرتمند بلل کېږي، خو رسول الله ﷺ غوره او غيرتمند هغهڅوک بللي دی چې په پخلاينې او سلام اچونه کې پر بل لوړېتوب وکړي.
۴. پر مسلمانانو لازمه ده چې سوله رامنځته کړي: کله داسې کېږي چې بنسکې په خواړې دواړه د غچ او بدلې اخيستلو په قهر او غوشه کې راګۍږي وي او هره شبيه مقابل لوري ته د سختو مجازاتو د ورکولو پلانونه جوړوي او لازم تدبیرونه نیسي او د اسلام د سېپېخلي دین له لارښوونو او ارشاداتو خخه بې خبره وي او یا هم هغه لارښوونو ته کوم ارزښت نه ورکوي، نو په داسې حال کې پر مسلمانانو فرض ده، ترڅو د خپلې وسعي او

توان په اندازه د بسکپلوا خواوو تر منځ په پخالینه کې برخه واطلي او په دي لار کې هر ډول سستي او تقصیر د لويو گناهونو د ارتکاب سبب گرخي، څکه چې الله تعالى فرمائي: ژباره: ((که د مسلمانانو دوه ډلي یو له بل سره په جګړه کې بسکپلې وي، نو ترمنځ يې سوله وکړئ او سره پخالا يې کړئ)).^۱

فعاليت

زده کونکي دي د اړیکو د پړېکولو په اړه په ځانګري او يا هم په ګروبي بهه خرګندونې وکړي.

ارزو نه

۱. پورتني حديث معنا کړئ.
۲. د لاندې حديث شريف عبارت تكميل کړئ: لا يحل لمسلم ..... اخاه فوق ثلاث ليال، يلتقيان فيعرض هذا و يعرض هذا و ..... الذي يبدأ بالسلام.
۳. د حديث شريف ګټې په لنډ ډول بيان کړئ.
۴. د حديث حکمت و وايات.

کورنۍ دنده

۱. د حديث دا عبارت یاد کړئ (لا يحل لمسلم ان يهجر اخاه فوق ثلاث ليال).
۲. د اړیکو د پړېکولو د اضرارو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي.

۱ - ((وَإِنَّ طَائِفَتَنِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ افْتَنَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا)) د الحجرات سورت، ۹ آيت.

دوه مخي

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلوات الله عليه وسلم «تَحِدُّونَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوْجِهٍ وَ هَؤُلَاءِ بِوْجِهٍ» متفق عليه

د راوي پېژندنه

نوموری عالیقدر راوي په لومړني لوست کې معرفی شوي دي.

د ګلمو معنا

۱. تَحِدُّونَ: تاسو مومن.
۲. ذَا الْوَجْهَيْنِ: دوه مخي.
۳. يَأْتِي: رائي.
۴. هَؤُلَاءِ: دوى.
۵. وَجْهٍ: مخ.

د حديث شريف معنا

له ابو هريرة رضي الله عنه خخه روایت دی چې پېغمبر صلوات الله عليه وسلم و فرمایل: ((تاسو به د قیامت په ورخ د ټولو خلکو بد کس هغه خوک و مومن چې د خلکو ترمنځ دوه مخي کوي، یعنې څینو ته په یو مخ او څینې نورو ته په بل مخ خرگندېږي چې دې خلکو ته یو خه او هفو نورو ته بل خه واي، (تر خو پې تر منځ نیکې او دوستانه اړیکې خرابې کړي).

د حديث شريف حکمت

دوه مخيتوب د انسان اخلاقی او تربیوی نیمگړ تیا خرگندوي، د افرادو او ډلو ترمنځ اړیکې زیانمنې کوي او د هفوی ترمنځ د کرکې او د بنمنیو لامل ګرځی چې وروسته بیا په جګرو او وینو تویولو بدليېري، دغه ډول کار یو ډول نفاق او غولونه ده، بناء پېغمبر صلوات الله عليه وسلم مسلمانان ور خخه په کلکه منع کړي ده.

د حدیث شریف ګټې

۱. د قیامت په ورڅ به تر ټولو بد کس دوه مخی کس وي: دوه مخی یوه ډېره بده کړنه ده چې د الله ﷺ په نزد ډېره لویه گناه ده، خو ځینې خلک دوه مخی یو لوی هنر ګنۍ او په هغې وياري، خو دوى په حقیقت کې په یوې لوبي گناه اخته کېږي، نو په دې حدیث شریف کې دوه مخی انسان ډېر بد انسان ګنګل شوی دی.
۲. دوه مخی او دوه رنګي یو ډول نفاق او دوکه ده: دا ځکه دوه مخی انسان د دې پر خای چې د دوو خفه مسلمانانو او یا ډلو ترمنځ د روغې جوړې هڅه وکړي، دا کوبښن کوي، ترڅو د هفوی ترمنځ تاوټريخوالي او نفرت زيات کړي، دوه مخی انسان کله چې کومې ډلي ته ورشي د هغې تایید کوي او هغه سل پر سلو په سمه او مقابل لوري پې سل پر سلو په ناروا بولي، ترڅو په دې توګه خپله ګټه په دواړو خواوو کې خوندي وساتي او له بلې خوا دواړه ډلي سره نورې هم په دېښمنې کې رابښکل کړي.
۳. مسلمان باید د دې جرئت ولري، ترڅو ګنهګار ته د هغه گناه ور په ګوته کړي: مسلمان باید دواړو ناراضو ډلو ته د هفوی خطاګاني ور په ګوته کړي، البتنه د حق دا وينا باید په ډېر حکمت او نرمي سره دواړو خواوو ته وویل شي او هفوی باید په دې پوه شي چې د دوى حقيقې او واقعې دوست هغه خوک دې چې دوى ته د دوى خطاګاني خرګندوي او نېکې مشورې ورکوي.
۴. د مداحو او غوره مالو خلکو خنځه ئان ژغورل: خکه ډېر خل داسي هم کېدای شي چې مداحان او غوره مالان د خپلو ګټو په خاطر له رېښتیا ویلو ډډه وکړي، خصوصاً هغه وخت چې د حق وينا د دوى د دوستانو د خفگان لامل ګرځي.

ارزوونه

١. د لاندی حديث عبارت تكميل کړئ:
..... شَرُّ النَّاسِ يوْمَ الْقِيَامَةِ ..... يَأْتِي هُؤُلَاءِ ..... وَ هُؤُلَاءِ بِوَجْهٍ.
٢. د حديث عبارت ولوی او مفهوم یې خرگند کړئ.
٣. د حديث حکمت بیان کړئ.
٤. د حديث ګټې خرگندی کړئ.

کورنۍ دنده

١. لاندی عبارتونه له معنا سره په يادو زده کړئ:
«تَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ يوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هُؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَ هُؤُلَاءِ بِوَجْهٍ»
٢. د دوه منخي تر عنوان لاندی لنډه مقاله ولیکئ.

تقوا او پرهېزگاري

عن معاذ بن جبل رضي الله تعالى عنهمما عن رسول الله ﷺ قال: ((اتقِ اللهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَ أَتَبِعِ السَّيِّدَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا)) رواه الترمذى

د راوی پېژندنه

معاذ بن جبل، د انصارو د خزرج له قبيلي خخه و، په خوانۍ کې په اسلام مشرف شوي و او له پېغمبر ﷺ سره د بیعت په مهال په عقې کې هم موجود و، د حفاظو، فقيهو او مجتهدينو صحابوو خخه ګنل کېږي، په ټولو غراګانو کې پې ګډون کړي دي، پېغمبر ﷺ یمن ته د قاضي په حیث ولپرې، او د هجرت په اتلسم کال په اردن کې وفات شو.

د کلمو معنا

۱. اتقِ الله: له الله ﷺ خخه ووبرېړه.
۲. حَيْثُمَا كُنْتَ: په هر خای او هر حالت کې چې بې.
۳. أَتَبِعِ السَّيِّدَةَ الْحَسَنَةَ: د بدی پسي نیکي وکړه.
۴. تَمَحُّهَا: پاكوي بې (نيکي بدی پاكوي او له مينځه بې وري).

د حدیث شریف معنا

له معاذ بن جبل رضي الله عنه خخه روایت دی چې: پېغمبر ﷺ فرمایلي دي: په هر خای او هر حالت کې چې وي له الله ﷺ خخه ووبرېړه او که چېږي درخخه کومه ګناه صادره شوه، نو حتماً ورپسي نیک کار وکړه، ځکه چې نیکي بدی له مينځه وري.

د حدیث شریف حکمت

انسان په هغه وخت کې د ګناه مرتکب کېږي کله چې الله ﷺ هېر کړي، غصه او عذاب بې له پامه وغورخوي، او یا دا چې ګناه نه پېژني، نو کله چې انسان د الله تعالى په یادولو او د هغه په عبادت ځان عادت کړي، او له هغه خخه دوامداره وېړه بې په ستړ ګو کې وي او په دې پوه شي کوم کار چې کوي ګناه ده، په دې صورت کې به هيڅکله انسان د ګناه مرتکب نه شي. په دې حدیث کې پېغمبر ﷺ د انسانانو پام دې ته را اړوي تر خو له الله ﷺ خخه ووبرېږي، ځکه چې له الله ﷺ خخه وېړه د فرد او ټولنې په اصلاح کې رغنده رول لري.

فعالیت: د دوو کسانو کرنې چې یو بې له الله ﷺ خخه و پریږدی او بل نه و پریږدی په ډله یېزه توګه مقایسه کړئ.

د حدیث شریف گټې

۱. پرهبزگاری: له الله ﷺ خخه په هر ظای کې و پربدل، دا احساس د انسان و جدان ويښ ساتي او په وجود کې بې د یو داخلی خارونکې په حیث دنده تر سره کوي. له خیانت، د نورو پر حقوقو له تبری کولو او بل هر بد عمل خخه بې ژغوري.
۲. له بد عمل خخه وروسته د نیک عمل ترسره کول: انسان باید د الله ﷺ له رحمت خخه ناهیلی نه شي، کله چې ورخخه د بپلابلو لاملونو په وجه کومه گناه صادره شي، نو له گناه خخه دې توبه وباسی او نیک کار دې و کړي، ظکه الله ﷺ د خپلی مهربانی له منځی د نیک کار په سرته رسولو سره گناه له مینځه و پري.
خو که چېږي انسان د نورو په حقوقو تبری کړي وي، لازمه ده چې هر چا ته خپل حق ورکړي، او توبه وباسی، تر خو الله ﷺ ورته بخښنه و کړي.

ارزوونه

۱. لاندې نیمگړې جملې پوره کړئ:
إِنَّ اللَّهَ حَيْثُمَا..... وَ أَتَبِعِ..... الْحَسَنَةَ.....
۲. د لوست د حدیث مفهوم ذکر کړئ.
۳. د لاندې کلماتو معنا ووایاست.
۴. هغه گټې چې د لوست حدیث ورته لاربسوونه کوي، ذکر کړئ.

۱. د لوست حدیث حفظ کړئ.
۲. د حدیث حکمت په خپلو کتابچو کې ولیکۍ.

تواضع (عاجزی کول)

عن عمر رضی الله عنه قال: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ تَوَاضَعَ لِللهِ رَفِعَهُ اللَّهُ» رواه البيهقي في شعب الإيمان.

د راوي پېژندنه

دغه ستر صحابي، امير المؤمنين حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خطاب خوي او د مسلمانانو دويم خليفه، د نوموري په اسلام راولو سره مسلمانان په مكه مکرمه کې خورا قوي شول، په تولو غراګانو کې ې گډون درلوده، د هجرت په ديارلسم کال د مسلمانانو خليفه وتاکل شو، د هجري سنه بنسټ ې کېښود او د خلافت په دوران کې ې د عراق شام او مصر او سیدونکي په اسلام مشرف شول، د عدالت په پلي کولو کې ې شهرت درلوده، نوموري د هجرت په دري شبیتو کالو به عمر په مدینه منوره کې د یو مجوسي غلام له خوا چې ابولاؤ نومبده په شهادت ورسیده او د پېغمبر ﷺ د قبر تر خنگ د ابوبکر الصديق رضي الله عنه په خوا کې دفن کړئ شو.

د کلمو معنا

۱. مَنْ تَوَاضَعَ لِللهِ: چا چې د الله ﷺ لپاره عاجزي وکړه.
۲. رَفَعَهُ اللَّهُ: الله ﷺ به ې مقام او منزلت اوچت کړي.

د حدیث شریف معنا

له حضرت عمر رضي الله عنه خخه روایت دی چې ویلي ې دی: له پېغمبر ﷺ خخه مې واوريدل چې ويل ې: ((چا چې د الله تعالی د رضا لاس ته راولو په مقصد عاجзи وکړه، نو الله ﷺ به ې مقام او درجې اوچتی کړي)).

د حدیث شریف حکمت

لوبي او تکبر انسان د نورو په وراندي خورا وپوکي کوي، خو د دي پر خلاف عاجزي کول انسان د نورو په زرونو کې لوبي او خلک ورته په درنه سترګه ګوري، متواضع انسان د هميشه لپاره کوبنښ کوي چې خپلې تولني ته خدمت وکړي او نه غواړي چې خوک ې ويېژنۍ، نه غواړي چې د حقوق او امتيازاتو په حاصلولو په نورو برتي ولري، د خداي ﷺ د رضا د حاصلولولو لپاره د تولې تر تولو وګرو ځان کم بولي، شپه او ورڅ پدې فکر کې وي

چې خرنگه د خلکو خدمت و کړي، په دې حدیث کې پېغښر عَلِيٰ د پورته صفاتو لرونکو اشخاصو سره وعده کوي چې: اللهُ جَلَّ جَلَّ به دوى ته د دوى بدله ورکړي، مرتبې به بې اوچتې او عزت به بې زیات کړي.

فعالیت: په ډله یېزه توګه د تواضع (عاجزی) گتې او د تکبر (لوبي) تاوانونه ذکر کړئ.

د حدیث شریف گتې

۱. عاجزی باید د اللهُ جَلَّ جَلَّ لپاره وي: انسان باید په هیڅخ صورت کې خان په نورو پورته ونه ګنې او د کبر (لوبي) او د نورو له سپک ګنېلو خنځه خان وساتي او کوبښن دې وکړي چې کومې نیکي بې د خلکو سره کړي یادونه بې خلکو ته ونه کړي، خپل نیک کارونه اللهُ جَلَّ جَلَّ ته وسپاري، په یقیني توګه چې الله جلاله به بې بدله په دواړو جهانو کې ورکړي.
۲. اللهُ جَلَّ جَلَّ د متواضع انسان مرتبه اوچتوي: کله چې انسان د اللهُ جَلَّ جَلَّ لپاره تواضع وکړي، نو عادل ذات خپل بنده هیڅکله ذلت ته نه پرېږدي، بلکې اللهُ جَلَّ جَلَّ هغه ته عزت ورکوي او مرتبه بې لوروی، هغه ته د خپلو نیکانو بندګانو په زړونو کې خای پیدا کوي او د الله تعالی سره بې هم مرتبه اوچتیږي.

ارزونه

۱. لاندې نیمګړې عبارتونه پوره کړئ:
.....الله رفعه الله.
۲. د لوست حدیث معنا کړئ.
۳. د لوست له حدیث خنځه چې کومې ګنې په لاس راخې، بیان بې کړئ.
۴. د حدیث حکمت بیان کړئ.

۱. د لوست حدیث د معنا سره حفظ کړئ.
۲. د لوست حدیث د خپلې کورنۍ غړو ته وواياست.

کفالت

د کفالت تعريف:

کفالت په لغت کې: یو خای کېدو ته واي.

او د فقهاروو په اصطلاح کې: په یو چا د لازم (ثابت) مال او يا د هغه د ځان ضمانت کول په داسې توګه چې غوبښتونکي بې د اصيل او کفیل دواړو خخه غوبښتلای شي، کفالت بلل کېږي.
لنډه دا چې پور د کفیل په غاره نه ثابتېږي او د اصيل له غارې خخه نه ساقطېږي.
لكه زید احمد ته پور ورکول او يا ورسره خه شي امانت ردي، خو زید په احمد اعتبار نه لري،
محمد زید ته واي: زه د احمد ضامن يم، که چېږې له هغه خخه ورک شي، زه بې حاضروم،
زما په اعتماد له ده سره معامله وکړه، دا معامله کفالت بلل کېږي چې پدې اساس په کفالت
کې پور د کفیل په غاره ثابت نشو او همدارنګه د مدیونون له ذمي خخه ساقط نشو.

د کفالت دروا والي دليل

د ضمانت روا والي په قرآن کريم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دی.

لومړۍ: قرآن کريم

الله تعالی فرمایي: (وَلَمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَآنَا بِهِ زَعِيمٌ) (سورة یوسف، ۷۲ آيت)

ژباره: او هغه چا ته به د یو اوېن بار په جایزه کې ورکول کېږي چې (د یوسف عليه السلام)
ورکه شوي پیمانه راوري او زه بې ضامن يم.
په دې آيت کريمه کې (زَعِيمٌ) د کفیل په معنا دی.

دویم: سنت

نبي اکرم ﷺ فرمایي: « الزَّعِيمُ غَارِمٌ »^۱

ژباره: ضمانت کوونکي به تاوان گالي.

دریم: اجماع

تولو مسلمانانو د کفالت په روا والي باندي له دي امله اجماع کړې ده چې خلک ورته اړتیا لري.

فعالیت: زده کونکی دي له خپل چاپریاں خخه داسې یو مثال راوري چې د چا د مال او یا خان ضمانت بې کړی وي.

د ضمانت د روا والي حکمت

د حقوقو د ساتني، ترمنځ مرسته، پورونو او داسې نورو ملي معاملاتو کې آسانتیا او د دي لپاره چې د حق خاوند په خپل پور او چاته د خه په ورکولوکې ډاډن اوسي او همدارنګه د خلکو خخه ستونزې دفع او له منځه ولاړي شي ترڅو په خپل منځ کې په ډاډه زړه یو د بل سره معاملې وکړي، دا هغه ټول مطالب دي چې د ضمانت د روا والي د حکمت له جملې خخه شمېرل کېږي.

د کفالي رکن

د کفالي رکن ایجاد او قبول دي. (۱)
البته ایجاد د کفیل له لوري او قبول د پور د خاوند له لوري.

د کفالت ډولونه

کفالت په دوه ډوله دي:

۱. د یو چا د خان ضمانت کول چې دي ته کفاله بالنفس والي.
۲. د یو چا د مال ضمانت کول چې کفالت بالمال بلل کېږي.

د کفالت اړوند خینې اصطلاحات

کفیل: هغه خوک دی چې د بل چا د مال او یا خان ضامن کېږي.

مکفول عنه: اصلی پوروړي چې د اصیل په نامه هم یادېږي.

مکفول له: د حق خاوند.

د کفالي محل: د کفالي محل به یا نفس وي او یا مال.

(۱) فتح القدير/۵ - ۳۹۰ - الدر المختار / ۴

د کفالې شرطونه

کفالت ځانګړي شرطونه لري چې صيغې، ګفیل، اصیل، مکفول له او مکفول به پوري اړه لري او په لاندې ډول بیانپوی:

د صيغې شرطونه

۱. کفالت باید په داسې صيغه یا لفظ وي چې په التزام دلالت کوي، مثلاً ووایي:

زه ستا د هغه پور ضامن یم چې فلانی کس درخخه اخيستي دی.

او یا: زه د فلانی شخص ضامن یم.

۲. د کفالت لفظ باید په غیر متعارف شرط پوري تپلي نه وي، مثلاً د چا په راتګ پوري بې وټري.

۳. د کفالت لفظ باید وخت پوري ونه تپل شي، دا که د مال کفالت وي او د یانفس، ځکه چې

د کفالت خخه مقصد ورکړه او یا حاضرول دي، کله چې وخت پکې رامنځ ته شي بیا دا

مقصد نه ترسره کېږي.

د ګفیل شرطونه

۱. ګفیل باید د تبرع (ورکړي او بخښلو) اهلیت ولري، یعنې عاقل او بالغ وي، د لبونی او ماشوم کفالت صحیح نه دی.

۲. ګفیل به آزاد شخص وي نو د غلام کفالت صحیح نه دی، ځکه چې دا یو خدابي کار دي، حال دا چې مریې ددې اهل نه دی.

د اصیل یا مدييون شرطونه

۱. اصیل باید د مکفول په تسليمولو قادر وي، که پخپله وي او یا د کوم نائب په واسطه.

۲. اصیل باید ګفیل ته معلوم وي.

د مکفول له شرطونه

۱. مکفول له (د قرض خاوند) باید معلوم وي.

۲. مکفول له باید عاقل وي.

۳. مکفول له به د عقد په مجلس کې حاضر وي.^(۱)

(۱) فتح القدير، ج ۵، ص ۳۹۰، بدائع الصنائع ۶ /

د مکفول به شرطونه

۱. د مکفول به یا ضمانت شوی شي تاوان به اصیل (مديون) گالي.
۲. مکفول به باید له هغه شيانو خخه وي چې ورکړه یې د کفیل له لوري امکان ولري، خو عقد ګټور واقع شي.
۳. د ضمانت شوی مال پور به لازم او صحیح وي.

فعاليت: زده کوونکي دې په خپل منځ کې کفیل، مکفول به، مکفول له او مکفول عنه په داسې مثالونو روښانه کړي چې یو یو کس په دې نومونو ونوموي.

د کفالې احکام

۱. داین به له کفیل خخه د هغه خه مطالبه کوي چې په اصیل باندې یې لري.
۲. کفیل به له اصیل خخه هغه خه غواړي چې د خه شي ضمانت یې کړي دی.

ارزونه

لاندې پونستنو ته څواب وواياست:
کفالت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
د کفالې رکن وواياست.

کفالت په خو ډوله دی؟ بیان یې کړئ.
د کفالې اپوند اصطلاحات تعريف کړئ.

لاندې خالي څایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه کس چې له هغه خخه د مال ورکولو او یا د شخص حاضرولو غوبنستنه کېږي،
د ..... په نوم یادېږي.
۲. مکفول عنه ته..... هم ويل کېږي.

کورني دنده

د خپل تولګي د ملګرو په نومونو اخيستو سره د کفالت بالمال او کفالت بالنفس صورتونه
وليکۍ او هر کس ته د کفالت په اصطلاح کې نوم ورکړئ.

د ڪفالٽي پاى

په تېر درس کې مو ولوستل چې ڪفالت په دوه ڏوله دی، یو ته ڪفالت بالمال او بل ته ڪفالت بالنفس وایي، پدې لوست کې غواړو چې هغه کارونه و پېژنو چې ڪفاله پري پاى مومي.

(۱) ڪفالت بالمال په دوو لارو سرته رسپږي

۱. غونښتونکي ته د مال په ورکولو او يا هغه خه کول چې د ورکړي په معنا وي، که دا ورکړه د ڪفیل لخوا وي او که د پوروری لخوا.
۲. ابراء او يا صلح کول، کله چې غونښتونکي پوروری يا ڪفیل ته ابراء وکړي او يا ورسره په یوه اندازه مال روغه وکړي، ڪفالت پاى ته رسپږي.

(۲) ڪفالت بالنفس په لاندې شيانو سره پاى مومي

۱. په هغه ئاي کې غونښتونکي د سپړي سپارل چې د قاضي مجلس ته بې حاضرولي شي.
۲. ابراء: کله چې د حق خاوند ڪفیل ته ابراء وکړي، نو ڪفالت بالنفس پاى ته رسپږي.
۳. کله چې په خپله مکفول عنه مر شي، ڪفالت بالنفس پاى ته رسپږي.

فعاليت: خو ته زده کونکي دې په انفرادي توګه د ڪفالٽي د یو یو شرط د حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

په اصيل باندې د ڪفیل د رجوع شرطونه

۱. ڪفالت باید د مکفول عنه په اجازه شوي وي، که داسي نه وي، بيا د ڪفیل ورکړي شي له پوروری خخه نه شي غونښلاي، هکه چې په دې صورت کې د ڪفیل ورکړه خيرات شمېرل کېږي.
۲. ڪفالت باید په صحیحي اجازې سره ترسره شوي وي، نو د هغه ماشوم اجازه د اعتبار ورنه ده چې په ده باندې بندیزونه اینبودل شوي وي.
۳. د ضمانت نسبت به اصيل ته کېږي، لکه چې ڪفیل ته ووایي: زما لخوا ضامن شه تر خو د قرض ورکولو معنا پکې رښتنې شي، نو کله چې مدیون د ضمانت نسبت خان ته ونه کړي، بيا د ڪفیل او اصيل ترمنځ هېڅ علاقه نه پاتې کېږي.

- که چېرې دوه تنه د یو سړي د زرو افغانیو ضمانت وکړي، په داسې حال کې چې دوي دواړه یو د بل تضمینونه کړي، بیا له دواړو ضامنانو خڅه یو تن خپله حصه پور ادا کړي، نو هغه خه چې ده ورکړي دي، له خپل ملګري خڅه هېڅ غوبښته نه شي کولای، ئکه چې ده هغه له خپل لوري خڅه ورکړي، نه د ملګري له لوري خڅه، خو د اصیل(مدیون) خڅه یې غوبښلای شي، ئکه چې د همده په امر ضامن شوي دي.

- وړاندې له دې چې ضامن منل شوي مال نه وي ورکړي له مدیون خڅه یې نه شي غوبښلای، نو هر کله چې کفیل منل شوي شي داین ته ورکړي بیا یې له پوروړي خڅه غوبښلای شي.

په اوستني عصر کې په کفالت باندې د اجورې اخیستلو حکم

دا غوره ده چې د کفالت عقد پرته له کومې اجورې ترسره شي، بیا هم که چېرې پوروړي څه اندازه مال د خیرات، ډالي او بخشش په نامه خپل کفیل ته ورکړي، ګناه نه لري، ئکه چې دا د ده د هغې نېټګني په لړ کې ده چې ضامن له ده سره کړي ده.

- که چېرې کفیل اجوره شرط کړي خه حکم لري؟

څواب: د ضرورت او تولیز حاجت لپاره په کفالت باندې اجوره اخیستل روا ده، د دې لپاره چې د خلکو مصالحو یا نېټګیو کې ځنډ رانه شي، لکه بهر ته د مزدوری یا درس لپاره تګ.

د اوستني عصر د مهمو تجارتی کفالتونو ډولونه

۱. د درک ضامن کېدل

هغه دا چې پلورونکي ته د پیسو ضمانت ورکړي او مشتری یا اخیستونکي ته د مبيعې تضمین ورکړي.

۲. د بازار ضمانت کېدل

دا چې د بازار د تاجر د ټولو پوروونو ضمانت وکړي، یعنې تاجر چې خه شیان په بازار کې رانیسي، د هفو د پیسو تضمین په غاره واخلي.

۳. د وزن، گز او پیمانې ضامن کېدل

دا چې دا تاجر یا دوکاندار چې د وزن، گز او پیمانې په هکله خه وايې، صحیح دي، د غلطۍ او درغلې یې زه ضامن يم.

ارزونه

أ. لاندې پوبنتو ته خواب وواياست:

۱. په کومو حالاتو کې کفالت بالمال او کفالت بالنفس پای مومي؟

۲. ایا کفیل د اصیل څخه غوبښته کولای شي؟ د دې مسئله شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.

۳. د اوسنی زمانې د تجارت اړوند د کفالت مهم ډولونه وواياست.

ب. لاندې خالی خایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. کفالت باید ..... په امر او اجازې سره ورسپوي.

۲. د بازار ضمانت او تعهد عبارت دی له .....

دلوست مهم تکي په خپله ژبه په پنهو کربنو کې وليکي

حواله

زبیر په بلال پنځوس زره افغانی پور لري، بلال احمد ته وايي: پنځوس زره افغانی زبیر ته زما له درکه ورکړه، احمد وايي سمه ۵۵. دې کار ته د فقهې په اصطلاح کې حواله ويل کېږي. دا عمل په خلورو عناصرو مشتمل دي چې د فقهې په علم کې هر یو خپل نوم لري. بلال ته محیل، زبیر ته محال، احمد ته محال عليه او پور ته محال به وايي.

د حوالې تعريف

حواله په لغت کې: نقلولو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: د مدیون له غارې خنخه د ذمي اخیستونکي غارې ته د غونښتنې نقلولو ته حواله وايي.

دا د کفالې پر خلاف ده، ئکه په کفاله کې غونښتونکي په اصیل او کفیل دواړو حق لري او په هر یو چې بولاښی شي، خپل حق ورڅنخه غونښتلی شي، مګر په حواله کې د محیل له غارې خنخه حق ساقطېږي. ^(۱)

د حوالې د روایي دليل

د پور حواله دنبي اکرم ﷺ په احاديثو او اجماع باندې روای شوې ده.

۱. رسول الله ﷺ فرمابي: (مَطْلُعُ الْغَيْرِ ظُلْمٌ وَإِذَا أُتْبَعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيءٍ فَلَيُتَبَعَ) ^(۲)

ژباره: غې چې د پور ورکولو توان ولري، د پور خندبول بې ظلم ده، هر کله چې خوک غې ته حواله کړي شو، حواله دې ومني.

۲. مسلمانانو د حوالې په جواز باندې اجماع کړي ده. ^(۳)

(۱) فتح القدير د عنایي سره، ۵ / ۲۴۳، الدر المختار: ۴ / ۳۰۰

(۲) نصب الرایة، ۴ / ۵۹

(۳) فتح القدير، ۵ / ۲۴۴

د حوالې حکم

حواله په پورونو کې روا ده، خو په اعيانو کې جواز نه لري، څکه چې دا د نقل او اپولو په معنا ده، حال دا چې دا کارونه په پورونو کې راتلای شي، نه په اعيانو کې، څکه اعيان مشخص وي او کوم عین چې له يوه سره وي، هغه له بل سره نه وي، نو خوک نه شي کولی چې هغه عين حقدار ته ورکړي چې په بل لازم ده.

فعاليت: خو تنه زده کوونکي دې د حوالې مختلف موارد تمثيل کړي.

د حوالې اړوند ځینې اصطلاحات:

۱. **مُحیل:** هغه کس ته ویل کېږي چې پور ورباندې وي.
۲. **مُحال:** هغه کس ته وايي چې د حق خاوند وي.
۳. **مُحال علیه:** هغه شخص دی چې د بل د پور ورکوه بې په څان منلي وي.
۴. **مُحال به:** هغه پور ته ویل کېږي چې بل کس ته حواله شوي وي.

د حوالې رکن

په خانګرو الفاظو سره ایجاد او قبول د حوالې رکن دی.^(۱) ایجاد د حواله کوونکي له خوا او قبول د حواله اخیستونکي او حواله شوي له خوا.

د حوالې شرطونه

الف: د صيغي (ایجاد او قبول) شرطونه:

۱. ایجاد او قبول باید په یو مجلس کې وي.
۲. عقد باید قطعی وي، هېڅ ډول خیار به پکې شرط شوي نه وي.

ب: د محیل يا حواله کوونکي شرطونه:

۱. حواله کوونکي باید عاقل او بالغ وي.

۲. حواله کوونکي به په خوبني سره حواله ترسره کوي، په زور سره حواله صحيح نه ده.

ج: د محال يا د حق خاوند شرطونه:

۱. محال يا د حق خاوند به عاقل او بالغ وي.

^(۱) الدر المختار، ۱/۳۰۱ او وروسته پاڼه

۲. محال عليه يا حواله شوي شخص به په حواله خوبن او راضي وي.
۳. حواله شوي شخص باید حواله د عقد په مجلس کې ومني.
- د: د محال عليه شرطونه
۱. د ده شرطونه کېت مېت د محال يا د حق د خاوند شرطونه دي.

هـ: د محال به شرط

۱. محال به يا حواله شوي مال باید پور وي، که چېري پور نه وي، عين وي، په دې صورت کې تسلیمول د عین حواله نه، بلکې وکالت بلل کېري. ^(۱)

د حوالې احکام

۱. د حواله کوونکي خلاصېدل: کله چې حواله د مقابل لوري په منلو سره پای ته ورسېده، حواله کوونکي براءت لاس ته راوور او له پور خخه خلاص شو.
۲. د حق د خاوند د غونښتنې ثابتېدل، په هغه چا باندي چې دی ورته حواله شوي.

ارزونه

- أ. لاندې پوبنتو ته خواب وواياست:
۱. حواله لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
  ۲. حواله په کومو شيانيو کې روا ده؟ په لنډ ډول یې بيان کړئ.
  ۳. د حوالې رکن وواياست.
  ۴. د حوالې کوونکي اړوند شرطونه بيان کړئ.
  ۵. د حوالې د اخيستونکي اړوند شرطونه وواياست.
- ب. لاندې خالي خايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۱. حواله په ..... روا ده، نه په اجناسو کې.
  ۲. د حوالې په صيغه کې ..... شرط دی او باید د عقد مجلس کې را منع شي.

کورني دنده

حواله له کفالت خخه خه توپیر لري؟ د دې موضوع په اړه پنځه کربنې ولیکې.

^(۱) بدايع الصنائع، ج ۲، ص ۱۶

حواله ۲

په تېر درس کې مو حواله و پېژندله، په دې درس کې به د حوالې پای او د محال عليه رجوع په حواله کوونکي باندي پېژنزو.

لومړۍ: د حوالې پای: حواله په لاندې شيانو پای مومي

۱. د محيل او محال عليه له خوا د حوالې فسخه کول يا له منځه ورل: هر کله چې حواله فسخه يا له منځه ولاړه شي، محال باید بېرته خپل شی له محيل خخه لاس ته راوري.
۲. د محال عليه مرینه او یا مفلس کيدل: د محال عليه د مرینې او یا د مفلس کېدو په صورت کې حواله له منځه څي او محال باید خپل پور له محيل خخه غواړي.
۳. د محال عليه ادا، یعنې کله چې محال عليه حق محال ته وسپاري.
۴. کله چې محال مړ شي او محال عليه ېږي وارث و گرځي، د حوالې مال به محال عليه له محيل خخه غواړي.
۵. کله چې محال خپل حق محال عليه ته وبخښي او هغه ېږي و مني.
۶. کله چې محال خپل حق محال عليه ته خيرات ورکړي او هغه ېږي خيرات و مني.
۷. کله چې محال هغه چاته ابراء وکړي چې دا ورته حواله شوی او ورته ووایي چې زه له تا خخه هېڅ مطالبه نه لرم.^(۱)

فعاليت: خو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه د حوالې د یو یو شرط حکمت په هکله خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

په محيل باندي د محال عليه رجوع

دلته مور په دوه شيانو خبرې کوو

۱. د رجوع شرطونه.
۲. هغه خه چې په هغې باندي رجوع کېږي.

(۱) بدايع الصنائع، ۲/۱۸، فتح القدير، ۵/۴۴۷

لومړۍ: د رجوع شرطونه

۱. حواله باید د محیل په امر ترسره شوې وي.
۲. حواله شوی مال باید محال ته ورکړل شوی وي او یا د محال له خوا محال عليه ته بښل شوی وي او یا خیرات ورکړل شوی وي او ده ورسره منلي وي.
۳. محیل باید په محال عليه باندې هم مثل پور ونلري.

دویمه: په خه به رجوع کېږي؟

محال عليه له محیل خخه د هغه شه غوبښته کولای شي چې ده پرې حواله ورکړې وي، نه هغه شي چې محال ته ورکړل شوی وي، نو که چېږي محال عليه د پیسو پر ئاخی محال ته جنس ورکړي، له حواله کوونکي خخه به پیسې غواړي، نه جنس.

د حوالې په اړه مسایل لومړۍ مسأله

- د حوالې په پای کې مو ولوستل چې حواله د محال عليه په له مینځه تګ سره پای مومي. دا له مینځه تګ د امام ابو حنيفه رحمة الله عليه په نظر په لاندې دوو شیانو صورت مومي:
۱. کله چې محال عليه منځ شوی.
  ۲. کله چې محال عليه له حوالې خخه منکر او د قاضي له لوري قسم ورکړل شي، په داسې حال کې چې د حق خاوند هېڅ شاهدان ونه لري.
د صاحبینو په نظر په دریم شي هم راتلای شي هغه دا چې:
  - ۳: کله چې محال عليه په ژوندانه کې مفلس او قاضي د ده په افلاس پړېکړه وکړي.

دویمه مسأله

که چېږي د حق خاوند د حوالې مال ترلاسه کړي او بیا له حواله کوونکي سره اختلاف پیدا کړي:

حاله کوونکي ووایي: ستا په ما باندې هېڅ نشته، بلکه ته ما د قبض لپاره وکیل کړي وي، خه چې دې ترلاسه کړي، هغه زما دي.
د حق خاوند ووایي: نه داسې نه ده، بلکې تا ما ته د خپلو هفو زرو افغانیو پور ترلاسه کولو
حاله راکړې چې له دې سپې خخه بې ترلاسه کړه، دې صورت کې:

د حواله کونوکی خبره له قسم سره د باور ور ده، خکه چې محل د پور ادعا کوي او حواله کونوکی منکر دی، بناءً د شاهدانو د نه لرلو په صورت کې د منکر خبره له لوري سره د قبول ور ده.^(۱)

سفتجه

په حواله باندي دا ډول پيسو استول جواز لري، هغه دا چې يو سړي چا ته يو اندازه مال د امانت په توګه په يو بسار کې ورکړي او بیا ترې په بل بسار کې تسلیم شي.^(۱)

ارزونه

أ. لاندې پونستنو ته خواب وواياست:

۱. حواله په کومو شيانو پای ته رسپري؟ په لنډه ډول یې بيان کړئ.

۲. درجوع شرطونه وواياست.

ب. لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. دامام ابوحنيفه (رح) په نظر د..... له مينځه تلو سره حواله پای مومني.

۲. کله چې د حق خاوند او حواله کونوکي تر منځ اختلاف منځ ته راشي،
د ..... خبره په ..... کولو سره د اعتبار ور ده.

د حوالې د ګټو په اړه مختصره مقاله ولیکي.

وکالت ۱

احمد په کابل کې او سیبری، غواړي چې په هرات کې یو موټر واخلي، د هغه ملګری محمود د هرات او سیدونکي دی، هغه بې له خپلې خوا د موټر په اخيستلو کې وکیل ونیوه ترڅو ده ته موټر واخلي.

د وکالت تعريف

وکالت په لغت کې د ساتني، سپارني او اعتماد په معنا راغلي دی.
او د فقهې په اصطلاح کې: په جايز او معلوم تصرف کې د خان پر خای د بل چا تاکل وکالت بلل کيوري.^۱

د وکالت دروا والي دليل

وکالت په قرآن کريم، نبوي احاديثو او اجماع باندي رووا شوي دي.
أ. قرآن کريم: اللہ تعالیٰ فرمایی: وَإِنْ خَفْتُمْ شَقَاقَ بَيْنَهُمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَقِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْمًا حَبِيرًا (۳۵) النساء: ۳۵

پدي آيت کريمه کې (حکمان) د بسخي او خاوند له لوري وکيلان دي.
ب. احاديث: رسول الله ﷺ حکیم بن حزام د قرباني له پاره د مال اخيستلو په خاطر وکيل کړي
و، همدا راز بې عروة البارقي د پسه د اخيستلو له پاره وکيل نیولی و ۲۰
ج. اجماع: د دي له پاره چې یو انسان نه شي کولاۍ خپل ټول کارونه یواخې تر سره کړي،
له دي امله د وکالت په رووا والي باندي اجماع راغلي ده. ۲۱

^۱- و گوره: بدائع الصنائع. ج: ۱. ص: ۱۹.

^۲- د دي حدیث تخریج ابو داؤد او ترمذی کړي دی.

^۳- و گوره: فتح القدير: ج، ۲. ص، ۶.

فعالیت: یو شمپر زده کونکی دې په انفرادي توګه د وکالت د شرطونو یو یو حکمت خپلو ملګرو ته بیان کړي.

د وکالت حکم

وکالت په اصل کې یو مباح کار دی، خو خینې وخت مستحب او مکروه هم راتلای شي، مگر په هغه صورت کې چې له موکل خخه ضرر دفع کوي بیا واجب دي.

د وکالت د رووا والي حکمت

داسي پښېږي چې خینې وخت یو انسان د خینو کارونو له کولو خخه عاجز وي او دا کار بل خوک په بنه توګه کولای او مخ په وړاندې بولای شي، له همدي نېټګني او حکمت له پاره وکالت رووا شوي دي.

د وکالت اړکان

د وکالت رکن ایحاب او قبول دي.

د وکالت اړوند خینې اصطلاحات:

۱. موکل: هغه شخص دی چې په یو جایز او معلوم کار او تصرف کې د ئان پر خای بل کس ته د کولو واک ورکوي.

۲. وکيل: هغه کس دی چې د موکل لخوا د ورکړل شوي واک په اساس دهله له طرف یو کار ترسره کوي.

۳. موکل به: له هغه جایز او معلوم کار او تصرف شخه عبارت دی چې د موکل او وکيل تر منځ پري اتفاق کړوي.

د وکالت شرطونه

د وکالت خینې شرطونه د وکيل، موکل او د وکالت د عقد په محل کې شرط دي.

أ. د وکيل شرطونه: وکيل خلور شرطونه لري:

۱. وکيل به عاقل وي، خو په عقد پوه شي، یعنې داسي چې بیعه یا پلورنه وپېژني.

۲. وکيل باید د عقد کولو فاصله وي، نه دا چې توکې او مسخرې کوي.

۳. وکيل باید معلوم او معین شخص وي، نه داسي چې دوو تو ته ووایي، له تاسې خخه یو زما وکيل یاست، دا وکالت د جهالت له امله صحیح نه دي.

۴. وکيل به خپل موکل (هغه خوک چې دی بې وکيل نیسي) په کامله معنا پېژني یعنې، وصف او شهرت به بې ورته معلوم وي.

ب. د موکل شرطونه: موکل دوه شرطونه لري:

۱. هغه خوک چې وکيل نيسی (موکل) باید عاقل وي، نو د ليونی توکيل صحیح نه دی.
۲. موکل به د هغو تصرفاتو چې وکيل ورته نيسی، مالک وي.

ج. د عقد د محل یا موکل به شرطونه:

۱. هغه شييان او کارونه چې وکالت پرې ترسره کېږي، باید د مباحثاتو خخه نه وي، نو د یو چا وکيل کول د معدنونو په راویستلو باندي رواني دی.
۲. د عقد محل (موکل به) به د موکل ملکیت وي.
۳. موکل به له داسي ډلي خخه وي چې نیابت به مني، نو په بدنبال عباداتو لکه لمونځ باندي د یو چا وکيل کول رواني دی.

د وکالت احکام

د دي لپاره چې د وکالت احکام وپېژنو، باید ډولونه پې هم وپېژنو، نو د وکیلانو ډولونه دا دي:

۱. د خصوصت وکيل: دا هغه وکيل دی چې د قاضي په وړاندې محاکمو کې د خپل موکل نیابت کوي، نوموري پرته له قصاص او حدودو خخه په خپل موکل باندي د اقرار مالک دي، خکه چې دا د مدععي د دعوي د څواب، د حق روښانیا او اثبات له پاره تاکل شوي، نه د جنګ او جنجال په خاطر.
۲. د پور د اخيستلو له پاره وکيل: دا هغه وکيل دی چې د پور غوبنتلو له پاره تاکل کېږي.
۳. د اخيستلو او پلورلو له پاره وکيل: د هغه وکيل دی چې د موکل لخوا ورته د اخيستلو او پلورلو واک ورسپارل شوي وي.

لومړۍ: د خصوصت د وکيل احکام:

۱. پرته له قصاص او حدودو خخه په نورو شيانيو کې یواخې د اقرار واک لري.
۲. د قبض يا ترلاسه کولو واک ورسره نشه، خکه یو خوک د لانجې گټلو له پاره امين ګرڅول کېږي، خو د مال په هکله معتمد نه وي.^(۱)

دويم: د هغه وکيل احکام چې د پور غوبنتني له پاره تاکل شوي وي:

۱. د پور ترلاسه کولو واک نه لري، خکه چې یواخې د غوبنتلو له پاره تاکل شوي دي.
۲. دا واک هم نه لري چې بل خوک د خان پر خاى وتاکي.

دریم: د پلورني او اخيستني د وکيل احکام

^(۱) - و گوره: فتح القدير، ج: ۶، ص: ۹۷، المبسوط: ج: ۱۹، ص: ۱۹.

دا وکيل به په خپلو کړنو کې آزاد او يا به یې تصرفات مقيد وي، که چېږي یې تصرفات مقيد وي، لاندې احکام لري:

۱. د هغه قبودو رعایت پرې لازم دی چې د موکل له لوري ورته تاکل شوي دي.
  ۲. که چېږي د موکل له تاکلو قبودو خخه مخالفت کوي بیا د موکل اجازې ته اړتیا لري.
- خو که چېږي د موکل لخوا په تصرفاتو او کړنو کې آزاد وي، نو احکام یې دا دي:
۱. اخیستنه او پلورنه به په هغه پیسو کوي چې هغه وطن کې رايچې او چلنډ ولري.
  ۲. اخیستنه او پلورنه په مناسب ارزښت او قیمت ترسوه کېږي.

ارزونه

لاندې پونښنې خواب کړئ:

۱. وکالت په لغت او اصطلاح کې خه ته وايي؟
۲. د وکيل، موکل او د عقد محل خخه خه مقصد دی؟
۳. د وکيل په اړه شرطونه ووایاست.
۴. د عقد د خای شرطونه بیان کړئ.
۵. د خصوصت وکيل اړوند احکام بیان کړئ.

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ:

۱. موکل دوه شرطونه لري:
۲. موکل باید.....
۳. په هغه خه کې چې وکيل په کې تصرف کوي، باید موکل د هغه..... وي.
۴. د خصوصت وکيل: هغه وکيل دی چې د..... په وراندې محاکمو کې د خپل ..... نیابت کوي.

کورنۍ دنده

د وکالت اړوند اصطلاحات په يادو زده کړئ او د وکالت په هکله په پنجو کربسو کې یوه
مقاله ولیکي.

وکالت ۲

د وکیلانو ډپروالی، د وکالت پای، د دې باب له ئینو اپوندو مسایلو سره

۱- د وکیلانو ډپروالی

ډپر داسې پېښېروي چې له یو تن خخه ډپر اشخاص په تصرفاتو او شخړو کې وکالت کوي، نو پدې صورت کې به یو شخص دوه یا ډپر وکیلان لري.

الف: که چېږي یو تن ډپر وکیلان پداسې توګه سره ولري چې هر یو ته یې ځانګړی عقد یا کار سپارلې وي، دې صورت کې به هر یو خپل کار پرته د بل وکیل له مشورې خخه مخ په وړاندې وړي.

ب: که چېږي یو سړي د یو کار لپاره ډپر وکیلان نیولې وي، دې صورت کې هیڅ یو خانته پرته د موکل له اجازې خخه تاکلې کار نشي ترسره کولای، خو هغه کارونه کولای شي چې هغه مشورې ته اړتیا نلري، لکه د امانتونو سپارل او د پورونو پړی کول.

۲- د وکالت صفت:

الف: وکالت پرته له اجوري خخه مفت وکالت کول روا دي، خو پدې بیا عاقدين ملزم ندي، نو هر یو کولای شي چې دا عقد فسخه کړي.

ب: په اجوري باندې وکالت: دا وکالت په دوه صورتونو کې راتلاي شي:
۱. دا چې د انعام بنې ولري، یعنې چې په عقد کې وخت او کارونه ونه تاکل شي، دې صورت کې جوري عقد ندي.

۲. خو که چېږي د اجوري بنې ولري، یعنې چې وخت او کار پکې وتاکل شي، بیا ملزم دی.

۳- د وکالت پای: وکالت په لاندې شیانو باندې پای ته رسپړۍ:

۱. کله چې موکل خپل وکیل گوبنه کړي، خو پدې شرط چې وکیل پړی خبر وي او د بل کس حق ورسره تپاو ونلري.

^۱- وګوره: بدائع الصنائع: ۶/۳۷، الدر المختار: ۷/۳۱۵.

۲. کله چې موکل خپله د وکیل دنده ترسره کړي، خکه چې دې وخت کې وکالت هیڅ ګډه نه لري.
۳. کله چې د وکالت غرض ترسره شي، یعنې هغه تصرف اجرا شي د کوم لپاره چې وکیل نیول شوی دي.
۴. کله چې وکیل خپل اهلیت په مرینه او يا دایمی لیونتوب سره د لاسه ورکړي.
۵. کله چې هغه عین له منځه ولاړ شي چې د هغې د تصرفاتو لپاره وکیل نیول شوی وي.
۶. د موکل له لاسه د موکل فيه وتل.^۱

فعالیت: وکالت له ګفالت سره خه توپیر لري؟ په ډلهیز او يا انفرادي توګه دغه موضوع روښانه کړئ.

د وکالت اړوند مسائل:

۱. داسې وکالت هم شته چې هیڅ حقوق نلري، لکه: په چا پسې د تگ راتګ وکالت، پرته له ملازمت خخه هیڅ نلري.
۲. خینې وکالتونه داسې دی چې حقوق یې وکیل ته راجع کېږي او بیا د نورو حقوق موکل ته راجع کېږي، بناءً:

الف: هر هغه عقد چې موکل ته ې د نسبت اړتیا نه وي، خان ته ې نسبت کول صحيح کېږي، بناءً حقوق یې عاقد ته راجع کېږي، لکه: د پلورلو عقد، نو همدا وکیل به هغه چا ته چې ورباندي ېې شي پلورلی، مبیعه سپاري او پیسې به ترلاسه کوي.

ب: که چېړې عقد داسې وي چې هغه د موکل نسبت ته اړتیا لري، د دې حقوق موکل ته راجع کېږي، لکه نکاح.

ج: همدا راز که چېړې داسې عقود وي چې د هغې تمام په قبض او ترلاسه کولو سره رائۍ، لکه بخشش، قرض او داسې نور، د دې نسبت به هم موکل ته کوي او حقوق یې هم همده ته راجع کېږي.

^۱- الدر المختار: ج ۷ ص ۳۹۳، المبسوط ۱۹ / ۵۰، بداع الصنائع: ۳۸ / ۶، تكميلة فتح القدير ۱۲۶ / ۶.

د اخیستلو د وکالت ډولونه: دا وکالت په دوه ډوله دی:

۱ - عام: هغه داسې چې موکل وکيل ته ووایي، خه چې دې خوبن وي، ما ته ېې اخله یا خه چې گوري، ما ته ېې اخله.

۲ - خاص: داسې چې موکل خپل وکيل ته ووایي: ما ته جامې یا کور او یا غارې کې واخله.

ارزونه

۱. ایا یوکس کولای شي خو تنه وکیلان ونیسي؟ بیان ېې کړئ.

۲. په اجورې سره د وکالت یو مثال ووایاست.

۳. کله وکالت پای مومي؟ درې موارد ېې ووایاست.

لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. پرته له اجورې وکالت ..... دی، خو یو د عاقدینو کولای شي چې
عقد ..... کړي.

د وکيل د ګونه کولو دوه شرطونه دی:

..... ۲

..... ۳

د درس مهم مطالب په خپل عبارت په پنجو کربنو کې ولیکۍ.

مضارب

د مالونو له شرکتونو خخه یو ډول شرکت د مضارب شرکت دی، هغه دا سې چې پانګه د یو چا او کار ورباندي بل خوک کوي، دا شرکت له اجاري سره ورته والي لري، خکه چې کارگر په مال کې د هومره گټې مستحق دی چې خومره کارې په مال کړي وي.

د مضارب تعریف

مضارب په لغت کې د ضرب یا سفر په معنا دی، خکه چې کارگر سفر ته اړتیا لري.
او د فقهاوو په اصطلاح کې: هغه عقد دی چې مالک مال د تجارت لپاره بل چا ته پدا سې ډول ورکړي چې گټه به دواړه د تاکلې شرط سره سم و بشي. يا په بل عبارت، دا هغه شرکت دی چې مال د یو چا او تجارت ورباندي بل خوک کوي^(۱). مضارب ته قراض هم ويل کېږي.
د مضارب روا والي: مضارب په قران کريم، احاديثو او اجماع باندي ثابت دی.

قران کريم: اللہ ځليل فرمایي: «وَآخِرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ»
(د المزمل سورت، ۲۰ آيت)

ژباره: (... او نور په خمکه کې ګرئي د اللہ ځليل د فضل (حلال رزق) لیونه کوي. مضارب هم په خمکه کې د اللہ ځليل د فضل لیونه کوي.

حدیث: د عبد الله بن عباس رضي الله عنهمَا خخه روایت دی چې: ((حضرت عباس ځليل به چې کله د مضارب لپاره چا ته مال ورکاوه، په مضارب باندي به یې دا شرط اپښوده چې زما مال سره به په بحر کې نه خې، نه به خورونو ته کوزېږي او نه به ورباندي ژوندي مال اخلي، که چېږي دی دا کارونه وکړل، تاوان به یې ته ګالي، کله چې دا شرطونه رسول الله ځليل ته ورسپدل، اجازه یې ورکړه^(۲)).

اجماع: د صحابه کرامو رضوان الله عليهم اجمعین له ټولګې خخه په روایت کې رائي چې دوى د یتیم مال په مضارب ورکړي او لدې خخه هیڅ چا انکار ندي کړي^(۳)، بناءً دا اجماع شمېرل کېږي.

^۱ وګوره: المبسوط ۲۲/۱۸.

^۲ د دې تخریج طیراني په الاوسط کې کړي.

^۳ وګوره: نصب الرایة ۴/۱۱۳.

د مضاربت د روا والي حکمت

د مضاربت د روا والي حکمت دا دی چې خلکو ته له مال خخه د گنجي اخستلو لار برابره شي،
يو له بل سره پداسي شکل مرسته و کړي چې يو د بل له تجربو خخه په استفادې بنه ګټه لاسته
راوري او بالاخره یوې غوره نتيجي ته ورسپري.

د مضاربت رکن

د مضاربت رکن ايجاب او قبول دی، په هغو الفاظو باندي چې په مضاربت دلالت کوي.

د مضاربت ډولونه

مضاربت په دوه ډوله دی، مطلق مضاربت او مقيد مضاربت:

۱- مطلق مضاربت

مطلق مضاربت هغه دی چې يو خوک بل چا ته خپل مال د مضاربت په نوم ورکړي او کار،
د کار خای، صفت او هغه کس چې ورسره معامله کوي، تعین نه کړي.

۲- مقيد مضاربت

هغه مضاربت دی چې يو خوک چا ته تاکلې اندازه روبي، د معين بسار، معين مال، معين وخت
او یا يو خاص شخص سره د معاملې کولو لپاره ورکړي، یعنې دا روبي پدې شرط درکوم چې
اخیستل او خرڅول به د فلانی سره کړي.^(۱)

د مضاربت حکم

مضاربت یو غیر لازم عقد دی، برابره ده چې د کار له پيل خخه مخکې وي او که وروسته،
بناءً هر یو له عاقدینو خخه یې له منځه ورلاي شي، همدارنګه په میراث هم نه ورل کېږي.

د مضاربت شرطونه

د مضاربت د صحت لپاره ئينې شرطونه په عاقدینو، رأس المال (پانګه) او ګنه کې بېل بېل
شرط شوي دي.

د عاقدینو شرطونه

عاقدین د مال له خاوند او مضارب خخه عبارت دي. د دوى شرطونه کې مېټ د وکيل
شرطونه دي چې مور په وکالت کې ذکر کړل.

^۱- بدانع الصنائع ۷۸/۶.

د پانگې شرطونه

د مضاربت د رأس المال (پانگې) شرطونه دا دي:

۱. د مضاربت پانګه باید له چلپدونکو پیسو خخه وي.

۲. د مضاربت د پانگې اندازه باید معلومه وي.

۳. د مضاربت پانګه به معینه او موجوده وي، پور به نه وي.

۴. د مضاربت پانګه به کاریگر (مضارب) ته سپارل کېږي.

د ګټې شرطونه

د ګټې شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. د ګټې اندازه به خرگنده وي.

۲. ګټه به تیته او پراګنده وي، یعنې په نیمایی، دریمه یا خلورمه به دواړه سره متفق شوي وي.

فعاليت: خو تنه زده کوونکي دې د مضاربت مختلف شکلونه تمیل کړي.

ارزوونه

لاندې شياني تعريف کړئ:

۱. مضاربت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.

۲. مطلق او مقيد مضاربت تعريف کړئ.

۳. د مضاربت حکم خه دي؟

۴. په مضاربت کې د رأس مال شرطونه بيان کړئ.

۵. په مضاربت کې د ګټې شرطونه ووایاست.

د مطلق او مقيد مضاربت صورتونه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

مضاربت ۲

په تېر درس کې مو مضاربت د اړکانو او شرایطو سره و پیژانده، په دې درس کې د مضاربت احکام او هغه شیان چې مضاربت ورباندې پای مومي، ورباندې کوو.

هر کله چې مضاربت د یو شرط د خلل له امله فاسد شو، مضارب د مناسبي مزدوری مستحق ګنل کېږي او په ګټه کې نشي شريکیدا، نو که چېږي یو خوک چا ته ووايسي: زما جال د بسکار لپاره واخله، خه چې دې بسکار کړل، د مضاربت په توګه زما او ستا تر منځ شريک دې، په دې صورت کې د مضارب لپاره د مضاربت په اساس هیڅ نشته، خکه دا صحیح مضاربت ندي او نه ورباندې د صحیح مضاربت احکام پلي کېږي، بلکې دې سپي ته به مناسبه مزدوری ورکول کېږي، برابره ده چې نوموري مضاربت ګټه کړي وي او که نه، خکه چې فاسد مضاربت د فاسدي اجارې غونډي دی.

د صحیح مضاربت احکام:

۱. مضارب (کاريګر) چې کومه پانګه په لاس کې لوي، ورسره امانت ده او دی په خپله امين ګنل کېږي، خکه چې ده دا مال د خپل مالک په اجازه قبض کړي دی.
۲. مضارب په اخيستني او پلورني کې وکيل ګنل کېږي، خکه دی د هغه کار په اساس چې ده ترسره کړي دی، د مال د یوې برخې مالک و ګرځيد.
۳. مضارب په مضاربت کې د خپلې برخې د ګټې په اندازه شريک شمېرل کېږي، خکه دی د مال د ځینې برخې مالک و ګرځيد د هغه کار په اساس چې ده ترسره کړي دی.
۴. کله چې په یو سبب د اسبابو سره مضاربت فاسد شو، اجاره ګرځي او مضارب د مال د خاوند مزدور دی، نو مناسبه اجوره به ورکول کېږي.
۵. که چېږي مضارب د عقد ټاکلو له شرطونو خخه مخالفت وکړي، غاصب شمېرل کېږي، خکه ده د بل چا په ملکیت تیری کړي دی.
۶. د مضاربت تاوان د مال په خاوند دی، په هغه صورت کې چې ګټه شتون ونلري، خو که چېږي له ګټې خخه وروسته تاوان رامنځ ته شوی وي، دا تاوان به له ګټې خخه ورکول کېږي.^۱

^۱ - مختصر الطحاوي ۱۲۴.

فعالیت: زده کونکی دې د فاسد مضارب د مثالونو په هکله په خپلو منځوکي مباحثه وکړي.

د مضارب پای: مضارب په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. په فسخه او له منځه ورلو باندې مضارب پای مومي.
۲. کله چې مضارب له تصرفاتو خخه منع شي، مضارب پای ته رسپري.
۳. کله چې يو له عاقدینو خخه، د مال خاوند يا مضارب مر شي.
۴. کله چې يو له عاقدینو خخه ليوني شي.
۵. کله چې د مضارب پانګه د مضارب په لاس کې له منځه ولاړه شي.

د مضارب په هکله مسئلي:

۱. کله چې د مضارب لپاره پرته له تجارتی مال خخه گټه وتاکل شي، مضارب جواز نلري.
۲. مضارب دا واک لوړ چې د مضارب مال بل چا ته د دې لپاره ورکړي چې له بل بنار خخه ورته سامان راپوري، پداسي حال کې چې اجره يې ورسوه نه وي منلي.
۳. مضارب دا واک نلري چې د مضارب مال بل چا ته د مضارب لپاره ورکړي او له چا سره شريک شي او نه يې له خپل او بل مال سره ګډولائي شي، خو که چېږي د مال خاوند ورته داسي ويلې وي چې کارونه پخليه خوبنه کوه، بيا خپلواک دی.
۴. مضارب به خپل واجبي مصارف د مضارب له مال خخه کوي، دوا او د علاج مصارف هم په واجبي نفقاتو کې شمېرل کېږي، څکه د بدن اصلاح يې پدې باندې راخې او پرته له جوړ صحنه هیڅ تجارت نشي کولاي.
۵. که چېږي مضارب ګټه کېږي وي، مصارف به له همدي خخه کېږي او که چېږي يې ګټه نه وي کېږي، بيا به له پانګي خخه حسابيږي، څکه چې مصارف د مال له منځه تللي برخه ۵۵.
۶. که چېږي د مضارب او د مال د خاوند تر منځ د مال د بېرته ورکړي په هکله اختلاف رامنځ ته شو، د مال د خاوند خبره د باور ور ۵۵.
۷. مضارب ته به تر هغه پورې ګټه نه ورکول کېږي تر خو چې مال په پيسو بدل نشي او د مال خاوند ته يې نقدې تسلیم کېږي نه وي.

ارزونه

الف: لاندې پوبنتسو ته ٿوab ووايast:

۱. په کومو حلالتو کي اجر مثل د مال په خاوند باندې لازمپوي.
۲. د مصاربت اپوند ئيني احکام ووايast.
۳. د مصاربت عقد خه وخت له منئه خي؟ په لنډ ډول یې بيان کړئ؟
۴. ايا مصارب کولاي شي مصاربت مال بل چا ته په مصاربت ورکړي؟
۵. مصاربت کونکي د مصاربت اپوند مصارف له کوم خاى خنخه پوره کوي؟ موضوع روښانه کړئ.

ب: لاندې خالي خايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه مهم حالات چې مصارب ورباندې د مناسي مزدوری مستحق گرئي، عبارت دي له.....
۲. ستاسي په مقرر کتاب کې د صحیح مصاربت احکام عبارت دي له.....
۳. مصاربت پدې..... شيانو پاى موسي.

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکي.

هې

هې دالى او صدقىي ته شامله ده، خكە چې معناوي بې سره نېدې دى، كە چېرى خوک خە شى كوم اپ سري ته د الله ﷺ د رضا په خاطر ورکري، دا صدقە ده، خو كە چېرى بې چاتە د دوستى لە كيله ورکري، بيا هديه ده، خو كە دا يوه معنا هم پكى موجوده نه وي، بيا هې ده د هېي معنا

هې په لغت كې ورکري او تبرع ته وايي.^(۱)

او د فقهاءو په اصطلاح كې ھر هغه عقد او تپون چې په ژوندانه كې پخچله خوبنې پرته له كوم عوض خخه بل ته ملکيت ثابتوی، هې بلل کېري.^(۲)

د هې د رووا والي دليل

هې په قران كريم، احاديثو او اجماع باندي رووا شوي ده.

۱. قران كريم: الله ﷺ فرمائى: «فَإِنْ طِبَنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَعْسًا فَكُلُوهُ هَنِئًا مَرِيًّا» (سورة النساء، ۴ آيت) ڇباره: كە چېرى تاسې ته خپلو بنسخو د مهر خه دروبنبله، نو په خوبنې سره بې وختورئ.

۲. سنت: نبي اکرم ﷺ فرمائي: «لَا تَحْقِرُنَّ إِحْدَائِكُنَّ أَنْ تُهْدِيَ لِجَارِتَهَا وَلَوْ كُرَاعَ شَاءَ مُحْرَفًا». ^(۳) ڇباره: كە يوه بنسخه خپلي گاوندي. ته په هديه كې د پسه يو بننگري (سوم) ورکوي، هغه دې هم سپک نه گئي.

۳. اجماع: د هې د ټولو ډولونو په استحباب اجماع شوي ده.

د هې رکن: ايچاب او قبول له قبض سره د هې رکن دى.^(۴)

فعاليت: يو شمېر زده ڪونکي دې د هې خو صورتونه تمثيل کري.

د هې شرطونه: هې خانگري شرطونه لري چې په لاندي ډول بيانپري:

۱. هې ڪونکي باید د هې (بخشش) ورکولو اهليت ولري يعني عاقل او بالغ وي.

۲. موهوب (بنبل شوي شي) باید د هې په وخت كې موجود وي.

۳. موهوب باید ارزښتاك مال وي، نو د تبنتيدلي او بن هې صحيح نده.

۴. موهوب باید مملوک مال وي، نو د مباحثاتو بنبل صحيح ندي.

۵. موهوب باید د هې ڪونکي ملکيت وي، د بل چا د مال هې کول صحيح نه دي.

^۱ - لسان العرب ۸۰۳/۱

^۲ - فتح القدير ۱۱۳/۷

^۳ - موطاً امام مالک (رح).

^۴ - المبسوط ۷۵/۱۲

٦. موھوب مال باید جلا شوی او په امان کي وي، د تیت او خور شي هبه کول صحیح ندي.
٧. د موھوب مال قبض باید د واھب په اجازه ترسوه شوی وي.
د قبض چونه

د هيپي قبض په دوه چونه راتلای شي چې يو ته اصالتا او بل ته نياپتا قبض ويل کېږي.
۱- اصالتا قبض: هغه قبض دی چې يو سرې پخچله د ځان لپاره شي قبض کړي، د جواز شرط بي یواخي عقل دي، بلوغ ورته شرط ندي، نو د ليونې قبض صحیح ندي.

۲- نياپتا قبض: هغه قبض دی چې د ماشوم پر ځاي د هغه ولې ترلاسه کړي، د جواز شرط بي د ولايت موجوديت او سرپرستي ده.^(۱)

د هيپي حکم

د ملکيت ثبوت دي، د هغه چا لپاره چې هبه ورته شوې وي، پداسي توګه سره چې رجوع او فسخه پکي راتلای شي، رسول الله ﷺ فرماني: ((واهب بېر ته خپل بنسلی مال په هغه صورت کې غونبتلای شي چې عوض بي نه وي اخيستي.))^(۲)

ارزوونه

الف: لاندي پونستني خواب کړئ:

۱. هبه په لغت او اصطلاح کې خه ته واي؟

۲. د هيپي شرطونه بيان کړئ.

۳. قبض په خو لارو سرته رسپري؟ واضح بي کړئ.

۴. د هيپي حکم ووایاست.

ب: لاندي خالي خاينونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هبه ورکونکي باید ..... د ..... اهليت ولري.

۲. رسول الله ﷺ فرماني: ((واهب خپل بنسلی مال بېر ته غونبتلای شي تر خو چې ..... نه وي اخيستي.))^(۳)

دلوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکي.

^۱- بدائع الصنائع: ج ۵ ص ۱۲۶.

^۲- نصب الرايه ۱۲۵/۴.

^۳- نصب الرايه ۱۲۵/۴.

هبه ۲

په تیز درس کې مو د هېي تعريف، شرایط او اركان ويژنل، اوس پدې هکله نوره خېرنه کوو او په هبه باندي د رجوع موانع او خپلو اولادونو ته بې ورکړه او داسي نور بيانوو.

لومړۍ: په هبه باندي د رجوع موانع

احمد محمود ته غوا وبنسله، وروسته له خه مودې بېرته پښيمانه شو، غواړي چې بېرته خپله غوا له محمود خخه واخلي، ايا دا کار ورته روا دی او که نه؟

دا کار په خپل ذات کې روا دی، خو دا یو کمزوي عمل دی چې د انسان له شان سره مناسب نه دی، خو په ځینو صورتونو کې د موانعو له امله رجوع ورباندي روا نده.

په هبه باندي د رجوع موانع

۱. کله چې د هېي مالي عوض ورکړل شي:

يعني واهب ته د هېي مالي بدله ورکړي او واهب دا عوض قبض کړي، بيا خپل ببنسل شوی شي نشي غوبنستلای.

۲. کله چې خپلوانو ته شي وبنسل شي:

که چېري یو خوک خپلو داسي خپلوانو ته چې د ده له محارمو خخه وي، مال بخشش کړي، بېرته بې ورڅخه نشي غوبنستلای، ځکه چې خپلوي معنوی عوض دی.

۳. کله چې ببنسل شوی شي کې زياتوالی وشي:

يعني ببنسل شوې غوا بچې وزېروي او يا توته وي، وګنډل شي، بيا بې غوبنستل روا ندي.

۴. کله چې موهوب له ملکيت خخه ووځي: يعني يا بې خرڅ کړي او يا بې بل چا ته ببنسلوي، رجوع ورباندي نشي کولای.

۵. کله چې یو له عاقدينو خخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.

۶. کله چې ببنسل شوی شي له منځه ولار شي.

۷. کله چې بنسخه خپل خاوند او يا خاوند خپلې بسټي ته شي بخشش کړي، بيا بې هم نشي غوبنستلای.

دویم: اولاد ته ورکړه

خپل اولاد ته په ورکړه کې مساوات مستحب دی او د روغتیا په حالت کې یو پر بل غوره کول مکروه دي.

له مستحب مساوات خخه مراد کوم ڊول مساوات دی؟ پدې هکله فقهاء په دوو ڏلو و بشل شوي دي:

۱- د امام ابو یوسف رحمه الله تعالى نظر:

د پالر لپاره دا مستحب ده چې په ورکړه کې د نارينه او بنسختينه اولاد تر منځ مساوات مراعات کړي، د دې دليل دنبي اکرم ﷺ دا حدیث دی چې فرمایي: ((تاسې په ورکړه کې د بچو تر منځ برابري مراعت کړئ، که زه چېږي غوره والي کوونکي واي، ما به بنسختينه اولاد ته په نارينه وو باندي غوره والي ورکړي واي.))^(۱)

۲- د امام محمد رحمه الله تعالى نظر

امام محمد رحمه الله تعالى واي: پالر ته پکار ده چې د اولادونو تر منځ په ژوند کې هغه ويش وکړي چې الله تعالى په میراث کې کړي، یعنې په ژوند کې دې هم نارينه اولاد ته د بنسختينه اولاد په پرتله دوه چنده ورکوي، حکه دا ويش الله ﷺ کړي دی.

فعالیت: خو تنه زده کوونکي دې په ډله یېزه او یا انفرادي توګه د هېږي د یو یو شرط د حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

دریم: په ورکړه کې مساوات او برابر والي

په ورکړه کې د اولادونو تر منځ د برابري او مساوات خیال ساتل واجب ندي، بلکې یو مستحب عمل دی، نو که چېږي یو خوک خیتو اولادونو ته په نورو باندي زیاتوالی کوي، صحیح دی، سره له کراهیته، خو هغه احادیث چې په برابر والي باندي امر کوي، په استحباب محمول دي.

خلورم: مور او پالر ته ورکړه

مور او پالر ته په ورکړه کې د مساوات او برابري خیال ساتل سنت دی، خو ځینې وختونه د مور غوره والي په پالر باندي په زیاته ورکړه او عزت کولو سره جواز لري، نظر په هغه احادیثو چې پدې هکله راغلي دي.

^۱- قال عليه السلام: ((سروا بين اولادكم في العطية ولو كنت مؤثراً لآثر النساء على الرجال)) مجمع الروائد ۱۵۳/۳.

پنځم: ورونو او خویندو ته ورکړه

په هبو او بخششونو کې د ورونو او خویندو تر منځ تعادل ساتل مستحب دی، په هغه صورت کې چې په اوتیاواو کې سره برابر وي، خو د مشر خاص کول په خه زیات شي جواز لري، رسول الله ﷺ فرمایي: ((مشر ورو د پلار ئای لري)).^(۱)

د هېټي په هکله مسئلي

۱. که چېږي یو خوک چا ته داسي غوا چې ګډه کې ېې بچي وي، پرته له بچي هبه کړي، روا ندي، ظکه دا داسي هبه ده چې په بل شي سره مشغوله او بنده ده.
۲. که چېږي خوک چا ته داسي شي چې وبشل شوي او بېل شوي وي، وبنني، حال دا چې د قبض او ترلاسه کولو اجازه ورنکړي، خو که د واهب په وړاندې قبض او ترلاسه شي روا دي.

ارزونه

أ. لاندې پونستې خواب کړئ:

۱. د هېټي د بېر ته غونښتنې موافع بیان کړئ.
۲. په کومو حالاتو کې مور او پلار ته د اولاد ترمنځ توپیر کول روا دي؟
۳. ایا خوی کولای شي چې د مور او پلار او یا له خپلوانو خخه هغه تحفه چې ورکړي ووه، بېرته واخلي؟

ب لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. که چېږي خوک چا ته غوا پرته له هغه بچي چې ګډه کې ېې دی، هبه کړي.....
۲. د هېټي د بېرته اخيستلو غونښته صحیح نده، خو په ..... او یا د ..... په پري کړه صحیح ده.

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکۍ او خپلې کورنۍ ته دغه لوست ولولي.

^۱- بيهقي او طبراني روایت کړي دی.

ودیعت (امانت)

احمد زید ته وايي: دا راډيو واخله، ما ته بې وساته او يا دا له تا سره امانت شوه. دي عمل ته وديعه وايي.

د وديعي معنا

وديعه د (و، د، ع) له تورو خنخه اخښتل شوي چې په لغت کې ترک او پربنودلو ته وايي، يعني له بل چا سره د ساتني پخاطر د یو شي اپبنودلو ته وديعه وايي.

او د فقهاءو په اصطلاح کې:

صریحًا او يا دلالتاً په خپل مال باندې د بل چا مسلطول، د حفاظت او ساتني لپاره، وديعه بلل کېږي.^(۱)

اصطلاحات

مُوَدِّع: د دال په زېر سره، امانت ورکونکي ته وايي

مُوَدَّع: د دال په زور باندې امانت اخستونکي ته وايي.

د امانت د رووا والي دليل

ایداع یا امانت اپبنودل په قران کريم او احاديثو باندې رووا شوي دي.

لومړۍ قران کريم: اللہ ﷺ فرمایي: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا» (النساء، ۸)
الله ﷺ تاسې ته امر کوي چې امانتونه هغه چا ته وسپارئ چې اهلیت بې لري.

دویم حدیث:

نبي اکرم ﷺ فرمایي: «أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنِ ائْتَمَنَكَ وَلَا تَخْنُ مَنْ خَانَكَ»^(۲) ژباره: چا چې امين ګټلې بې، هغه ته خپل امانت وسپاره او له هغه چا سره خیانت مه کوه چې له تا سره بې خیانت کړي دی.

د امانت یا وديعه رکن

د وديعه رکن ایجاد او قبول دي.

د وديعه په عاقدينو کې یو انجې عقل شرط دي او بلوغ ته اړتیا نه لیدل کېږي.

^۱- حاشیه ابن عابدين ۴/۱۵.

^۲- ابو داود او ترمذی روایت کړي دي.

فعالیت: یو شمپر زده کوونکی دې د ودیعت صورت په تولگی کې تمثیل کړي.

د امانت حکم: په لازمي او حتمي ډول مالک ته د شي ساتل د امانت حکم دی.

د امانت د ساتلو لیارې

هغه خوک چې امانت ورسره اپښودل شوی دی، د امانت په ساتلو داسې مکلف دی لکه خنګه چې خپل مال ساتي او په هغه چا به بې ساتي چې د ده په عیال کې شامل وي او په ده بې نفقة لازمه وي، لکه د ده بنسخه، زوی او مزدور بې.

ایا ودیعه تاوان لري او که خنګه؟

له چا خخه د ساتني لپاره د امانت اخيستل د ثواب کار دی، خو د دې مال ساته به د خپل مال په خبر کوي او د ده له تقصیر خخه پرته د مال د تلف په صورت کې په ده باندي تاوان نه لازمېري، خکه نبی اکرم ﷺ فرماني: «په هغه چا باندي چې امانت ورسره اپښودل شوی، تاوان نشته، خو په هغه صورت کې چې خیانت بې کړي وي، بیا به تاوان ورکوي»^۱

فعالیت: خو تنه زده کوونکی دې په انفرادي توګه د ودیعت د هر شرط د حکمت په هکله

خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

د امانت د تاوانیدو حالات: په لاندې حالاتو کې د امانت تاوان ورکول لازمېري:

۱. هغه خوک چې امانت ورسره اپښودل شوی، د امانت ساتل پربېږي.

۲. کله چې مؤتمن امانت له هغه چا سره کېږدي چې هغه د ده په عیال کې نه وي او یا بې هغه چا ته ورکړي چې دی ورباندي خپل مال عادتاً نه ساتي.

۳. کله چې د امانت مال هغه خوک استعمال کړي چې ورسره اپښودل شوی، یعنې امانت استعمال کړي او ګټه تربنې واخلي.

۴. کله چې له امانت خخه منکر شي.

۵. کله چې امانت له خپل مال سره ګټه کړي.

۶. کله چې مُدَعَ د مُدَعَ د ساتني له شرایطو خخه مخالفت وکړي، یعنې د هغه د تاکلو شرایطو لاندې بې ونه ساتي.

امانت په لاندې حالاتو کې پای مومني:

۱. کله چې امانت مال بېر ته خپل خاوند ته ورکړي.

^۱- بیهقي او دارقطني روایت کړي دی.

۲. کله چې يو له عاقديبو خخه خپل ژوند يا اهليت له لاسه ورکري.
۳. کله چې د امانت مال مالک بل خوک و گرخي، يعني ملكيت بې انتقال ومومي.
- د امانت اړوند مسائل:**

۱. کله چې د امانت ساتونکي او امانت ورکونکي تر منئ اختلاف خرگند شي، امانت ساتونکي ووايي: ستا امانت ما سره له منځه ولاړ او يا ما درکړ، حال دا چې امانت ورکونکي ووايي: نه داسي نده، نو د هغه چا خبره د باور وړ ده چې امانت ورسره اپښودل شوي دي، ئحکه چې په ساته باندي امين ګنډل شوي دي.
۲. که چېږي دوه تنه له يو سپري سره خه شي امانت کېږدي او دواړه ولاړ شي، وروسته يو راشي او خپله برخه وغواړي، ده ته به تر هغه چې بیل ملګري بې نه وي حاضر شوي، خپله حصه نه ورکول کېږي.^۱

ارزونه

- ۱- لاندي شيان بيان کړئ:
- وديعه يا امانت لغتاً او صطالاحاً تعريف کړئ.
- امانت باید خرنګه وساتل شي؟
- د امانت ساتونکي په کومو حالاتو کې ضامن ګنډل کېږي؟
- په کومو حالاتو کې امانت پاى موسي؟
- که چېږي د امانت خاوند او د هغه ساتونکي تر منئ اختلاف پيدا شي، نو د کوم يو خبره د اعتبار وړد؟ واضح بې کړئ.
- ۲- لاندي خالي خاينونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- موَّدع ته..... هم ويل کېږي، او همدارنګه موَّدع ته..... ويل کېږي.
- د امانت ساتونکي ضامن نه وي، په هغه حالت کې چې..... .

کورني دنده

د خلکو د امانتونو کېښودل او د هغو د ساتلو د ګټو تر عنوان لاندي په پنځو کربنو کې يوه مقاله ولیکۍ.

^۱- المبسوط: ۱۱/۱۲۳

مدینې منوري ته د نبی کريم ﷺ هجرت

له هجرت خخه مخکي

کله چې د مدینې منوري مشرانو له نبی کريم ﷺ سره د عقېي دويم بیعت وکړ او قريش لدې بیعت خخه خبر شول، نو د مکې د مشرکينو ضرر رسول رسوی لایسي زیات شول، خکه دوي پوهبدل چې له مسلمانانو سره د مدینې منوري د اوس او خزرج قبیلو مرسته د مسلمانانو د قوت لامل گرځي.

پدې وخت کې مسلمانان نبی کريم ﷺ ته راغلل او له هغه خخه بې مدینې منوري ته د تللو اجازه وغوبنسله، نبی کريم ﷺ مدینې منوري ته د هجرت اجازه ورکړ او مسلمانانو مدینې منوري ته په پېه توګه هجرت پیل کړ.

د هجرت په اړه د ابوبکر صديق ﷺ غوبنښه

ابو بکر صديق ﷺ هم نبی کريم ﷺ ته تشریف یوور او مدینې منوري ته بې د هجرت اجازه ورخخه وغوبنښه، خو نبی کريم ﷺ ورته وویل: یو خه وخت دې انتظار وباسې، امکان شته چې اللہ تعالی ورته ملګرۍ پیدا کړي.

د دې خبرې په اورېدو سره ابوبکر صديق ﷺ ډېر خوبن شو او د سفر لپاره په تیاري نیولو بوخت شو، دوه قوي او بشان بې تیار کړل.

د مکې د مشرکينو د مشرانو دسيسه

د قريشو مشرانو دا خبره حس کړه چې نبی کريم ﷺ مدینې منوري ته هجرت کوي او کله چې نبی کريم ﷺ مدینې منوري ته هجرت وکړي، نو شونې ده چې مسلمانان به د عزت او قدرت خاوندان شي چې دا به د دوى لپاره لوی خطر وي، لدې امله دوى په دار الندوة کې را ټول شول چې پدې وخت کې ابلیس هم د نجد د خلکو په جامه کې دې مجلس ته ورغى او جلسه پیل شوه.

بوه وویل: پېږدئ چې محمد ﷺ له مکې خخه بهر شي او موبې له شر خخه په آرام شو.
ابلیس وویل: دا خبره سمه نده، خکه هغه کولاۍ شي چې په خپل خان خلک راټول کري او په راتلونکې کې ستاسو لپاره ډېرې ستونزې پیدا کړي.

بل وویل: هغه بندی کوو تر هغه چې مړ شي.

ابليس وویل: دا هم سمه خبره نده، خکه چې ملګري یې خبربوي او هغه له مور خخه خلاصوي.

ابو جهل وویل: له هرې قبیلې خخه یو تکره خوان تاکو او هر یوه ته تېره توره ورکوو، تر خو ټول په یو ځای په محمد ﷺ باندې حمله وکري او هغه په یو وزونکي گوزار سره ووزني چې پدې صورت کې به د محمد ﷺ قبیله (عبد مناف) ونشي کولای له ټولو عربو سره جنگ وکري، نو په پای کې به اړ شي چې د دیت اخیستلو ته غاره کېږدي.

ابليس وویل: همدا معقوله خبره ده.

پدې ترتیب ټول له ابليس او ابو جهل سره پدې نظر کې سره شريك شول او ټول اتفاق ته ورسپدل.

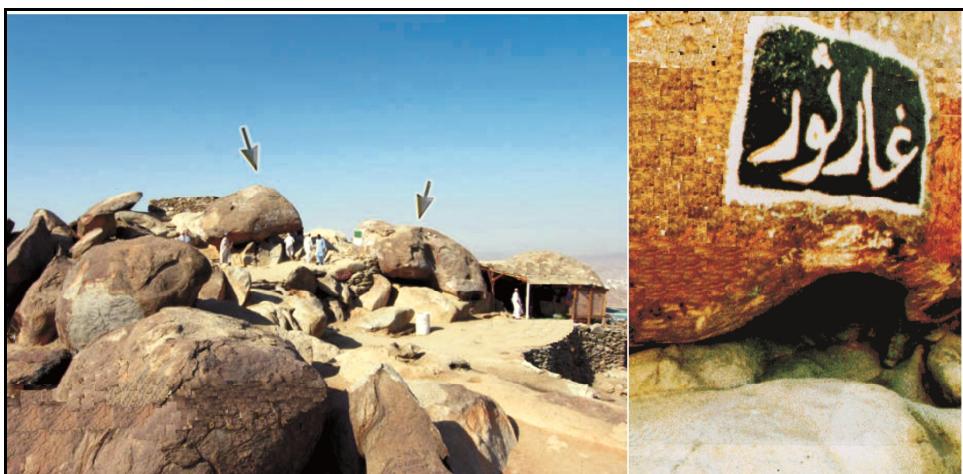
لدي تووطئي خخه د نبي کريم ﷺ خبرېدل: پدې وخت کې جبرئيل امين نبي کريم ﷺ ته راغي او ورته وي وویل چې: د هجرت تياري ونيسه او نن شپه په خپله بستره کې مه ویده کېږه، هماګه و چې نبي کريم ﷺ د هجرت تياري ونيو.

حضرت عليؑ ته دنده سپارل: خرنګه چې له نبي کريم ﷺ سره د مکې د خلکو ډېر امانتونه موجود وو او هغه ﷺ نه غونښل چې دا امانتونه ضایع شي او همدارنګه د دي لپاره چې ابو جهل او ملګري یې دا ګومان وکړي چې نبي کريم ﷺ تر او سه پوري په خپل کور کې دي، نو حضرت عليؑ ته ېي وظيفه وسپارله چې د ده په کور کې پاتې شي، خو خلکو ته ېي خپل امانتونه وسپاري او د قريشو توطئه جو پوونکي مصروف وساتي او ورته ېي لارښونه وکړه چې هونسيار او خپل حال ته متوجه واوسې، همدارنګه دا ډاډ ېي هم ورکړ چې کفار ده ته هېڅ ضرر نشي رسولاي، خکه نبي کريم ﷺ خبر درلود چې قريشو یوازې د هغه ﷺ د قتل دسيسه جوره کړي ده او د نورو د قتل او ضرر له پاره هېڅ تصميم نه لري.

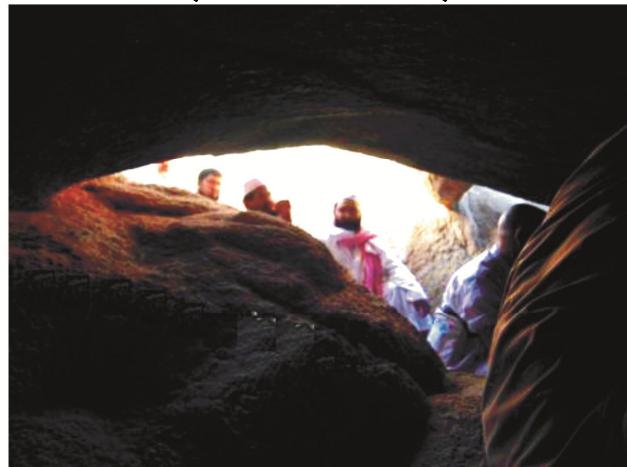
له خپل کور خخه د نبي کريم ﷺ وقل: نبي کريم ﷺ د بعشت په خوارلسم کال د صفرې د مياشتې په اووه ويشهمه نېټه له خپل کور خخه ووت، په خپل لاس کې یې موتي خاورې واخيستې، هغه ېي د مشرکانو په سرونو وشيندلي او د کفارو د صفونو له منځه پداسي حال کې تبر شو چې د یس سورت ېي تلاوت کاوه. خه وخت وروسته دوى متوجه شول چې د هغري د هر یوه په سر خاورې پرټي دي، یوه وویل: محمد ﷺ له کور خخه وتلى دي.

کفار وارخطا شول، کله چې دوري کور ته ننوتل نو وي په خپله بستره
کې نشته او پر خای بې حضرت علي ﷺ پیدا کړ.

د ثور غار ته ورتګ: مشرکینو دنبي کريم ﷺ د پیدا کولو په منظور هر لوري ته کوبښونه
پیل کړل، خونبي کريم ﷺ پدې توانپدلي و چې د ابوبکر صديق ﷺ په ملګرتيا سره د ثور
غره ته (چې د مکې مکرمې په جنوب ختيئخ خوا کې موقعیت لري) ولاړ شي او هلتنه په یوه غار
کې پناه واخلي.

د ثور په غار کې د نبی کریم ﷺ پاتې کېدل

نبی کریم ﷺ له ابوبکر صدیق ؓ سره د ثور په غار کې درې ورڅې پاتې شو او پدې دریو ورڅو کې هره شپه د ابوبکر صدیق ؓ د زوی عبدالله په واسطه د مکې د خلکو له احوال خخه خبرېدل او عامر بن فهیره به (چې د ابوبکر صدیق ؓ غلام و) هره ورڅ خپل پسونه د خرولو له پاره دې ځای ته راوستل او کله به چې دوى دواړو د هغو له شیدو خخه استفاده وکړه نو د شبې په تیاره کې به بېرته مکې ته را ستښده.

نبی کریم ﷺ دا درک کړې وه چې د مکې مشرکین به له ټولو خخه مخکې د مدینې منوري لاره (چې د مکې مکرمې شمال لور ته موقعیت لري) ډېره وخاري او تر خپل نظر لاندې به ېي ونیسي، نو لدې امله ېي د مکې مکرمې جنوب لوری چې په تمامه معنا معکوس او بې ګومانه وه غوره کړه. له دریو ورڅو وروسته د عبدالله بن اریقط په ملګرتیا د مدینې منوري په لوري وڅو خپل او له آتو شپو ورڅو تېرولو ورسټه مدینې منوري ته ورسېدل.

د جایزې او انعام تاکل: قریش چې د خپلې دسیسې د ناکامېدلو له امله پړیشانه شوي وو، د بېړنۍ ناستې په پای کې ېي تصمیم ونیوه چې د هفوی د نیولو له پاره له هرې ممکنې وسیلې خخه کار و اخلي، نو لدې امله ېي سره لدې چې د مکې مکرمې خخه د وتلو تولې لارې ېي تړلې وي، داسي اعلان وکړ: هر هغه چا چې دوى دواړه ېي مور ته په لاس راکړل، سل (۱۰۰) اوښان به انعام ورکړو.

د سراقه بن مالک هڅه: د دې اعلان له امله سراقه بن مالک (چې په هغه وخت کې مشرك و) د هفو خلکو له جملې خخه و چې په هر لوري یې کوبنښ کولو تر خو د نبی کريم ﷺ کوم اثر پیدا کړي او د دغې لوې جایزې وړ وګرځي.

په ئمکه کې د سراقه بن مالک د آس پښې خنبېدل: سراقه وکولای شو چې نبی کريم ﷺ ووینې، خو کله یې چې کوبنښ وکړ خپل خان نبی کريم ﷺ ته نبودې کړي، نو د آس پښې یې دوه خلې په ئمکه کې نتوتلي، سراقه پدې متیقبن شو چې الله تعالى د خپل پېغمبر ﷺ حفاظت کوي او دی هېڅکله نه شي کولای چې هغه ته ضرر ورسوي، نو همامغه و چې سراقه وعده وکړه چې دی به د نبی کريم ﷺ په اړه هېچا ته خه نه وايې او پدې ترتیب سره سراقه مکې ته وګرڅد.

فعالیت: لاندینیو کسانو د نبی کريم ﷺ په هجرت کې خه رول لوړولی دی؟

ابوبکر، ابو جهل، حضرت علي،

سراقه بن مالک، عامر بن فهیره، عبد الله بن اریقط.

زده کونکي دې پدې فعالیت کې په انفرادي او ډله ییزه توګه برخه و اخلي.

د لوست ګټي

۱. سره لدې چې مسلمانان د الله تعالى په مرسته یقین لري، خو بیا هم باید د کارونو په سرته رسولو کې پلان، احتیاطی تدابیر او اسباب په پام کې ولري.
۲. د امانتونو سپارل خپلو خاوندانو ته اسلامي فريضه ده، آن تر دې چې په بېرنیو حالاتو کې هم باید ورته پام وشي.
۳. د نبی کريم ﷺ په وړاندې د حضرت ابوبکر صديق او حضرت علي رضي الله تعالى عنهمما د مقام او منزلت لوړوالۍ او د پېغمبر ﷺ په هجرت کې د دوی رول.
۴. د پېغمبر ﷺ په وړاندې د ابو جهل او د هغه د ملګرو بدې.
۵. د الله تعالى لخوا د خپل پېغمبر حفاظت او ساتنه.

فعالیت: نوری هغه گېچی چې له لوست خخه تر لاسه کېږي، بیان کړئ.

ارزونه

- أ. لاندینيو پونستو ته خواب وواياست:
١. د دې لوست عمدہ تکي په ګوته کړئ.
  - ٢.نبي کريم ﷺ په کوم تاریخ خپل کور پربنود؟
  ٣. ولېنبي کريم ﷺ د خپل هجرت مسیر د ثور د غار په لوري و تاکه؟
  ٤. د مکې د مشرانو په جلسه کې کومې خبرې وشوي؟
- ب. لاندې خالي ئایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ( ) هغه شپون و چېنبي کريم ﷺ او ابو بکر صديق ؓ د ثور په غار کې د هغه له پسونو خخه گېچه پورته کوله.
- ابليس د پیغمبر صلي الله د وزلوا په اړه د ( ) نظر تايد کړ.
- ( ) نېټه د مدېې منوري په لور د هجرت په نیت له خپل کور خخه ووت.
- مدېني منوري ته د پیغمبر ﷺ او ابو بکر صديق ؓ د هجرت د لاري لارښونه ( ) په غاره درلوده.

کورنۍ دنده

پورتنی لوست په لنډه توګه په خپلو تعبيرونو سره په خپلو کتابچو کې و ليکي!

د لاندې اشخاصو نومونه په صحيح او مکمله توګه پنځه خلې په خپلو کتابچو کې وليکي!

( ) صديق)، ( ) بن فهيره، ( ) بن اريقط)، ( ) بن مالک)

د لاندینيو کسانو په اړه یوه مناسبه جمله وليکي!

ابوبکر صديق ؓ، حضرت عليؑ، سراقه بن مالک، عامر بن فهيره، عبد الله بن اريقط، ابو جهل او ابليس.

مدينې منوري ته د نبی کريم ﷺ رسپدل

د مدينې منوري لومري کلي (قباء) ته د نبی کريم ﷺ رسپدل

کله چې د مدينې منوري مسلمانانو د نبی کريم ﷺ د هجرت او له مکې مکرمې خخه د هغه
نبی کريم ﷺ د وتلو خبر واورېد، نو هره ورڅ به دښتو ته وتل او د نبی کريم ﷺ د راتگ له
پاره به سترګې په لاره وو، د نيمې ورځي له ګرمي خخه وروسته به بېرته خپلو کورونو ته
ستېدل، بالآخره د دوشنبې په ورڅ چې د ربیع الاول د میاشتې اتمه نېټه او د بعشت خوارلسم
کال و، له انتظار وروسته بېرته خپلو کورونو ته راوګرځبدل، نو پدې وخت کې یو تن یهودي
چې د خرما په ونه کې و، ناخاپه بې سترګې په نبی کريم ﷺ او د ده په خواړه ملګري اوبکر
صدیق ﷺ ولګډې، په ناخاپي توګه بې په لور اواز وویل: اى د عربو تولیه! دغه دی ستاسې
هغه لارښود چې تاسو بې د راتگ انتظار کوي او لیدلو ته بې تبوي او لپواله یاستئ.
مسلمانان چې د نبی کريم ﷺ په رارسپدلو ډېر خوشحاله شول، د تکییر په ویلو سره د نبی
کريم ﷺ مخي ته ورغلل او د پېغمبر ﷺ په صفت سره بې هغه ته هرکلی ووایه.

قباء

قباء د مدينې منوري لومري هغه کلې دی چې د مدينې منوري جنوب لور ته د مکې مکرمې په لار کې
پروت دی، کله چې نبی کريم ﷺ قباء ته ورسپد، نو لومري هغه خوک چې د نبی کريم ﷺ
د مېلمستیا شرف بې په برخه شو، کلشوم بن هدم وه.

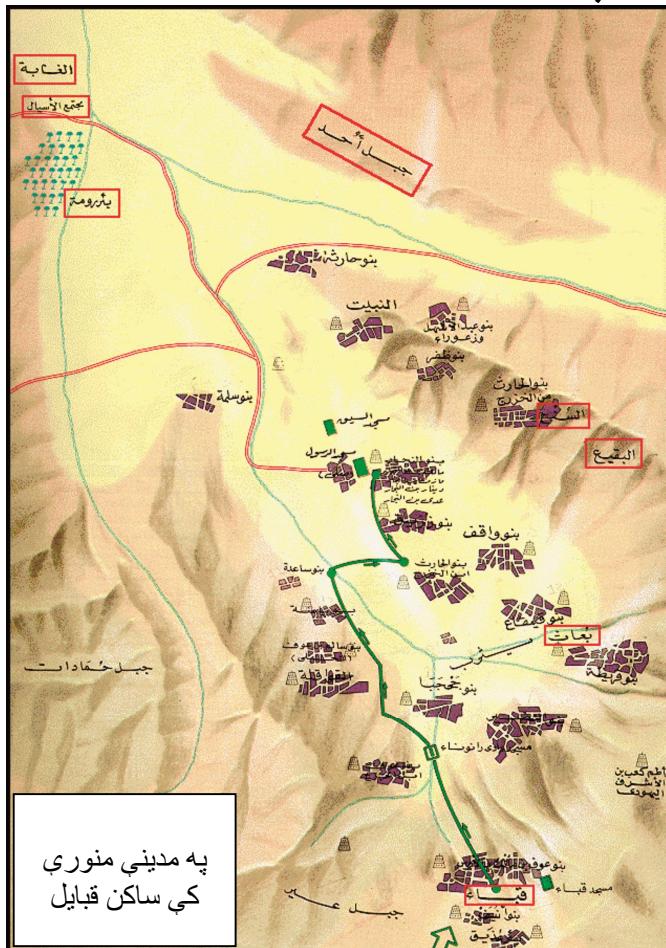
رسول الله ﷺ په قباء کې د خپل خلور ورخني اقامت په ترڅ کې تر تپولو مخکې د قباء په نوم د هغه
مسجد بنستې کېښود چې په قرآن کريم کې ورڅخه د تقوی د مسجد په نامه یادونه شوې ده او په
هغه کې بې لمونځ ادا کول پیل کړل.

د حضرت علی خلیلہ عنہ رسپڈل

حضرت علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ چی کله له پیغمبر ﷺ د لارسونو سره سم د خلکو امانتونه دوی ته وسپارل، نو د مدنی منوری په لور یې حرکت وکړ او پیغمبر ﷺ په قباء کې و چې حضرت علی ﷺ ورورسید.

له قباء څخه د مدینې منورې په لور

د بني نجار خلک چې د ده له صلی اللہ علیہ وسلم په پنځمه ورخ (چې د جمعې مبارکه ورخ وه) نبی کريم سره بي صلی اللہ علیہ وسلم ماماګانو خنځه وو، راوبلله، هغوي هم د خپل اخلاص له مخي چې له نبی کريم د بني صلی اللہ علیہ وسلم په خدمت کې حاضر شول، نبی کريم صلی اللہ علیہ وسلم درلود، ټول له خپلو تورو سره د نبی کريم نجار د خلکو په ملګرتیا د مدینې منورې مرکز ته حرکت وکړ او د جمعې مبارکې ورځې د لمانځه د وخت په رارسېدلو سره بي د بني سالم بن عوف په منطقه کې د جمعې لموڅخ ادا کړ.

مدينې منوري ته دا خلبدل: په همدغه ورخ د جمعې د لمانځه له ادا کولو څخه وروسته پېغمبر اکرم ﷺ د يشرب بشار ګوتي ته ننوت چې لدې ورځې وروسته په مدینة الرسول او يا مدینه منوره سره نومول شو، (مدینه په عربی زبه کې د بشار په معنا ده، يعني د پېغمبر ﷺ بشار او يا نوراني بشار). مدینې ته د نبي کريم ﷺ په رسپدلو د مدینې منوري د کليو خلک دېر زيات خوبن او خوشحاله شول، خلکو خپله خوشحالی په مختلفو ډولونو بسکاره کوله، د انصارو ورو او کوچنيو نجونو په ډېره خوبنۍ او خوشحالۍ سره دغه بیتونه د هر کلي د ترانې په توګه پېغمبر ﷺ ته وراندي کول:

من ثيات اللوداع	طلع البدار علينا
ما دعا الله داع	وجب الشكر علينا
جيئت بالامر المطاع	ايها المبعوث فيينا

ڦباره

د وداع (په مدینه منوره کې د یو کلي نوم دی) له خوکو نه پر مور باندي د خوارلسمې سپورمي راوختله

پر مور باندي شکر واجب دي تر هېڅي د الله ﷺ لوري ته یو دعو تگر دعوت (بلنه) کوي. اى مور ته راتلونکيئه! تا له خان سره داسي حکم راوري دی چې منل او اطاعت بي فرض دي.

د انصارو د خلکو هیلې

سره لدې چې د انصارو خلک شتمن او بدای نه وو، خو د هغه ايماني احساس له مخې چې دوى درلود هر يوه يې غونبستل چې نبي کريم ﷺ د هغه کور ته تشريف يوسي، د نبي کريم ﷺ د اوښ پپې به يې نيولو او ويل به يې: پر ما احسان وکړه، زه په خدمت کې يم، خو رسول اکرم ﷺ فرمایل: د اوښ لاره خوشې کړئ! هغه خپل ئای پېژني. تر هغه چې اوښه د ابو ایوب انصاری د کور مخې ته ګونډه شوه او پېغمبر ﷺ ورڅخه رابنکته شو او له هغه خخه وروسته يې د ابو ایوب انصاری په کور کې استوګنه غوره کړه.

په مدینه منوره کې د نبوی مسجد جورول

په مدینه منوره کې تر ټولو لوړۍ کار چې نبي کريم ﷺ تر سره کړ، هغه د نبوی مسجد جورول وو چې رسول اکرم ﷺ په خپلو مبارکو لاسونو باندې په جورولو کې يې کار وکړ.

د لوست گټي

۱. له پېغمبر ﷺ د مدینې منورې د خلکو (انصارو) مينه او اخلاص.
۲. په اسلام کې د مسجد جورولو ارزښت، ځکه تر ټولو لوړۍ کوم کار چې پېغمبر ﷺ په مدینه منوره کې تر سره کړي، هغه د مسجد جورول و.

۳. د مسلمانانو د مشرانو د هرکلی لپاره د خوبنی خرگندولو او د هرکلی د ترانو د ویلو روا والی.
۴. د ابو ایوب انصاری مقام او منزلت.

فعالیت: لدې لوست خخه چې نورې کومې ګټې ترلاسه کېږي، بیان پې کړئ.

ارزونه

- أ. لاندینیو پونستو ته خوابونه ووایاست:
۱. د لوست عمدہ تکی بیان کړئ.
  ۲. پیغمبر ﷺ او ملګری پې په کومه نېټه قباء ته ورسپدل؟ او خو ورځې پې هلهه تېږي کړي؟ او تر تولو مخکې پې خه وکړ؟
  ۳. پیغمبر ﷺ د کومو خلکو په ملګرتیا د مدینې منورې په لوري حرکت وکړ؟
  ۴. د یشرب نوم له کوم وخت خخه په مدینة الرسول تبدیل شو؟
- ب. لاندینی خالی ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
۱. پیغمبر ﷺ لومړی د جمعې لمونځ په) کې ادا کړ.
  ۲. په قباء کې د نبی کریم ﷺ د او سپدلو وخت) ورځې وو.
  ۳. پیغمبر ﷺ په قباء کې د او سپدلو په وخت) جوړ کړ.

د لوست ارزښتناک تکی په یوه مقاله کې ولیک!
پورتني لوست ته په کتو سره لاندینیو کسانو او قومونو خه رول لوړولی دی؟
یهودی سری، کلثوم بن الهدم، علی بن ابی طالب، بنی النجار، بنی سالم،
د انصارو کوچینیو نجونو، ابو ایوب انصاری.

د مسلمانانو تر منځ د ورورګلوي تړون

پېغښر عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالرَّحْمَةُ وَالرَّحِيمُ د لومرې خل لپاره د مهاجرینو او انصارو تر منځ د اسلامي ورورګلوي تړون قایم کړ چې د هغې اړیکې له نسبی اړیکو خڅه هم ډېرې کلکې او محکمې وي.

د مهاجرینو او انصارو تر منځ ورورګلوي: مدینې منوري ته د نبی کریم صلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ له رسپدلو وروسته د مهاجرینو او انصارو تر منځه د ورورګلوي د تړون اعلان وشو، پدې بنیاد د انس بن مالک په کور کې بې د نوي تنو صحابه کرامو تر منځ چې نیمايې بې انصار او نیمايې نور بې مهاجر وو د ورورګلوي د تړون اعلان وکړ چې د هغې له امله به بې یو له بل خڅه میراث هم وړلای شو، او دا کار د مسلمانانو یو بل ته د ډېرې پاملنې لامل و ګرځد.

د مدینې منوري د اوسبېدونکو سره د یووالی تړون: لکه خنګه چې نبی کریم صلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ د مهاجرینو او انصارو تر منځ د ورورګلوي تړون غښتلي کړ، همدارنګه بې د انصارو تر منځه او په خانګري ډول د اوس او خزرج قبیلو تر منځ چې د ډېر و کلونو را پېښخوا بې له یو بل سره دبسمني درلوده، د ورورګلوي تړون قایم کړ.

همدارنګه پېغښر عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالرَّحْمَةُ وَالرَّحِيمُ د مدینې منوري له تولو اوسبېدونکو یعنې له مسلمانانو، مشرکانو او یهودو سره د مرستې تړون لاسليک کړ چې د هغې په وسیله د مدینې منوري اوسبېدونکو ته دینې او اقتصادي ازادي ورکړل شوه، او د بهرنې یړغل په وراندي مکلف وو چې له یو بل سره مرسته وکړي.

د لوست ګټې

۱. د مسلمانانو تر منځ د ورورګلوي د اړیکو ژوندي کول او په خانګري ډول په هغه وخت کې چې یوه ډله له دوى خڅه مهاجر او بې کوره وي او بله ډله په بنه حالت کې قرار ولري.
۲. د ګډو مصالحو (ګټو) خڅه د دفاع په منظور د مختلفو قومونو او طایفو سره د اړیکو د تړون تر سره کولو جواز.
۳. د مسلمانانو تر منځ او په خانګري توګه د هغو مسلمانانو تر منځ چې له یو بل سره دبسمني ولري، د صلحې او ورورګلوي ټینګول.

فعالیت: لدې لوست خخه نورې ڪومې گټې تر لاسه کېږي؟ بیان ېې کړئ.

ارزوونه

أ. لاندینيو پونستو ته خوابونه وواياست:

۱. د دې لوست عمدہ ټکي بیان کړئ!

۲. د مدینې منوري له اوسيدونکو سره د يووالې تپون خرنګه تر سره شو؟

کورنۍ دنده

پورتنی لوست په لنډه توګه په خپلو عبارتونو په کتابچو کې ولیکې.

له نورو قبیلو سره د رسول الله ﷺ تروونه

کله چې رسول الله ﷺ په مدینه منوره کې د مسلمانانو تر منځ د ورورگلوي تروون ټینګ کړ، نو د اسلامي تولني د پیاوړتیا او د مدینې منوري د ساتنې په غرض بې مدینې منوري ته د نړدې سیمو له او سپدونکو سره هم تروونه لاسلیک کړل.

د بني عوف له يهودو سره تروون

د مدینې منوري په شاوخوا کې د يهودو ئینو قبیلو ژوند کاوه، دوى له مسلمانانو سره خپله دبسمني پته ساتله، خو نبي کريم ﷺ له دوى سره له احتیاط خخه کار اخيسته، لدې امله بې له دوى سره ئینې تروونه لاسلیک کړل چې مهم تکي بې په لاندې توګه دي:

۱. د بني عوف يهود د مسلمانانو متحدين دي، يهود به په خپل دين او مسلمانان به په خپل دين اوسي.

۲. که د تروون په يوه لوري د پردیو له خوا تبری کېږي، د تروون په دواړو لورو لازم دی چې په اتفاق سره ديرغلګرو په وړاندې له يو بل سره مرسته وکړي.
۳. د تروون دواړه لوري به په خپل منځ کې د يو بل له پاره د خير غښتونکي وي.
۴. د تروون هېڅ يو لوري د بل لوري د جنایت مسؤول ندي.
۵. د تروون دواړه لوري به د مظلوم مرسته کوونکي وي.
۶. د جنګ په وخت کې به د تروون هر لوري خپل مالي مصارف په خپله غاره اخلي.
۷. د مدینې منوري سيمه د حرم (ممنوغه سيمې) حيشيت لري.
۸. که د تروون د دواړو لورو تر منځ کومه ستونزه پیدا کېږي. نو د الله تعالی او د هغه د پېغمبر ﷺ د لارښوونو مطابق به فيصله کېږي.

د لوست ګې

۱. مسلمانان باید کوبښن وکړي چې له خپلو ګاونډیانو سره نېکې اړیکې ولري.
۲. مسلمان باید دخپل ګاونډې لپاره د خير غښتونکي اوسي.
۳. مسلمان باید له مظلوم خخه دفاع وکړي.

۴. د اسلامي هپواد لپاره د بنه امنيت په موخه دا لازمه ده چې له گاونيابانو سره يې د دوستي، او تفاهم تړونونه لاسلیک کړي.

۵. له محاربينو خخه د اسلامي خاورې د دفاع په منظور مسلمانانو ته روا دي چې له غير مسلمانانو سره ائتلاف وکړي.

ارزوونه

أ. لاندینيو پوبنتو ته خوابونه ووایاست:

۱. د بني عوف له یهودانو سره د پیغمبر ﷺ د تړون مهم تکي بياني کړئ.
۲. د لوست ګټي واضح کړئ.

کورنۍ دنده

دغه لوست په خپل تعبيیر سره په كتابچو کې ولیکي.

د مسلمانانو په ضد د قريشو د سيسې

د قريشو کافرانو، سره لدې چې مسلمانانو ته يې په مکه مکرمه کې ډول ډول شکنجي او ضررونه ورسول او مديني منوري ته د هجرت په وخت کې يې هم دوي ته ضرر ورساوه، خو بيا يې هم له مسلمانانو سره له دبسمى خخه لاس وانخيست.

عبد الله بن ابي بن سلول ته د قريشو د ليک لپړل

د مکي مشرکينو عبد الله بن ابي بن سلول ته (چې د مديني منوري له مشرانو خخه و) ليک واستاوه چې پکي راغلي وو:

تاسو زموږ دبسمن ته خای ورکړي دی، په الله دې قسم وي چې يا خو به له ده سره جنګ کوئ او له مديني خخه به يې وباسی او يا دا چې زموږ د راتلو انتظار وباسی، تر خو ستاسي جنگيالي مړه او عزت مو تر پښو لاندې کړو.

د پېغمبر صلی اللہ علیہ و آله و سلّم په وړاندې د عبد الله بن ابي د جنګ تياری: کله چې دغه ليک د عبد الله او د هغه د ملګرو لاس ته ورغني، هغوي د پېغمبر صلی اللہ علیہ و آله و سلّم مقابلې ته را وړاندې شول، نبي کريم صلی اللہ علیہ و آله و سلّم د دوي له بدوي نيتونو خخه خبر شو، پڅله يې د دوي غونلوې ته تشريف یورو، او دوي ته يې ووبل: د عبد الله خبri د مکي د کفارو د درواجنو تبلیغاتو نتيجه ده. هغوي نشي کولاي چې د مديني او سپدونکو ته زيان ورسوي، عبد الله ملګرو ته يې ووبل: ايا تاسو غوارئ چې له خپلو او لادونو او خپلو ورونيو سره جنګ وکړي؟

عبد الله بن ابي د پېغمبر صلی اللہ علیہ و آله و سلّم د خبرو په اور بدوي سره له جنګ خخه لاس په سر شو او ولاړل.

د لوست ګټي

1. مسلمانان په حکمت او نېکي موعظي سره کولاي شي چې د ډېر و لویو ستونزو مخه ونيسي.
2. مسلمانان باید کوښن وکړي چې د داخلي اختلافاتو مخنيوي وکړي، په خانګړي ډول په هغه وخت کې چې کله له خارجي دبسمن سره مخ وي.

۳. له منافقینو سره مخامنځ کېدل دېر خلی د مسلمانانو تر منځ د نفاق لامل گرځی او په خانګړي ډول په هغه وخت کې کله چې د مسلمانانو تر منځ قومي شعارونه موجود وي.
۴. د مسلمانانو لارښود باید په مناسب وخت کې د دېمن له دسيسو خخه ځان خبر کړي واوسي، خو مخکې له مخکې لاس په کار شي.

ارزونه

أ. لاندینيو پوبنتو ته خوابونه وواياست:

۱. د لوست عمده تکي بيان کړئ.
۲. د ډې لوست ګټې په ډاګه کړئ.
۳. عبد الله بن ابي بن سلول خوک و؟

کورني دنده

د ډې لوست په اړه یوه مقاله ولیکي او مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

خلرویشم او پنجه ویشم لوست

د بدر غزا

د بدر غزوه د اسلام په تاریخ کې لوړنۍ سرنوشت تاکونکې غزوه وه چې د رمضان المبارک په میاشت د هجرت په دویم کال په بدر نومي ځای کې (چې له مدینې منوري خخه په (۱۵۰) کيلو متنه فاصله کې واقع دی) د مسلمانانو او مشرکینو تر منځ واقع شوه.

د بدر د جنګ لاملونه

کله چې مسلمانانو له مکې مکرمې خخه مدینې منوري ته هجرت وکړ، نو د قريشو د مشرکینو له وپري مدینې منوري ته د خپلو مالونو په ورلوا ونه توانيدل، همامغه وو چې مالونه پې د مکې د مشرکینو له لوري غصب شول، په همدي بنياد چې کله مسلمانان او په ځانګري ډول مهاجرين د ابو سفيان په مشری د قريشو د تجارتی قافلي خخه خبر شول چې له شام خخه د مکې په لور روانه ده، پدې هوډ شول چې د قافلي لاره ونيسي او د مسلمانانو غصب شوي مالونه ورخخه پدې ترتیب بېرته ترلاسه کړي، پېغمبر ﷺ له درې سوه او ديارلسو (۳۱۳) تنو مسلمانانو سره له مدینې منوري خخه د ابوسفيان د قافلي د لاري نیولو په نیت راووت، کله چې دغه خبر ابو سفيان ته ورسید، هغه سملاسي د مکې مشران د مسلمانانو له نیت خخه خبر کړل، او د خپلي قافلي د نجات له پاره پې د مرستې غونښته وکړه، د مکې مشرکینو د خپلي قافلي د نجات له پاره سملاسي له یو زر او درې سوه تنو لښکر سره د ابو سفيان د مرستې له پاره ورودانګل، خو ابوسفيان د خپلي خير کې په مرسته قافله په بله لار روانه کړه او مکې ته پې ورسوله.

قريش د مسلمانانو پدې حرکت ډېر سخت په غوشه شول او سره لدې چې مکې مکرمې ته د قافلي له روغ رسپدلو خخه خبر شول، خو د مشرکینو د لښکر مشر ابو جهل له مسلمانانو سره په جنګ کولو ډېر تینګار وکړ، د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل، د خپل هغه جاهلي غرور له مخي چې پې درلود، قسم ياد کړ او ويې ويل: په اللہ ﷺ مې قسم چې بدر ته به څم، هلته به درې شبې او ورځې مېلې جوړوم، تر شو ټول عرب زموږ له قوت خخه خبر شي او د تل له پاره له موږ خخه ووپړې.

لدي امله د قريشو لښکر د بدر په لور حرکت وکړ، خو د بني زهره وو درې سوو تنو له مسلمانانو سره له جنګ مخ واړاوه او د اخنس بن شريک په مشری مکې ته واپس وګرځدل.

د مسلمانانو او د مکي د مشرکينو تياري

د بدر په غزا کې د مسلمانانو شمېر ۳۱۳ تنه وو چې يواخې په دوو آسونو او ۷۰ او بشانو سمبال وو. د مکي د مشرکينو شمېر د بدر په غزا کې ۱۰۰۰ تنه وو چې د دوى له جملې خخه ۷۰۰ تنو جنگي زغري درلودې او ۱۰۰ تنه يې په آسونو سپاره وو، د او بشانو شمېر يې هم ډېر زيات و چې د نقلی لوازمو د نقولو په وخت کې يې ورڅخه کار اخيست او له غونبسو خخه يې هم ګټه اخيسته.

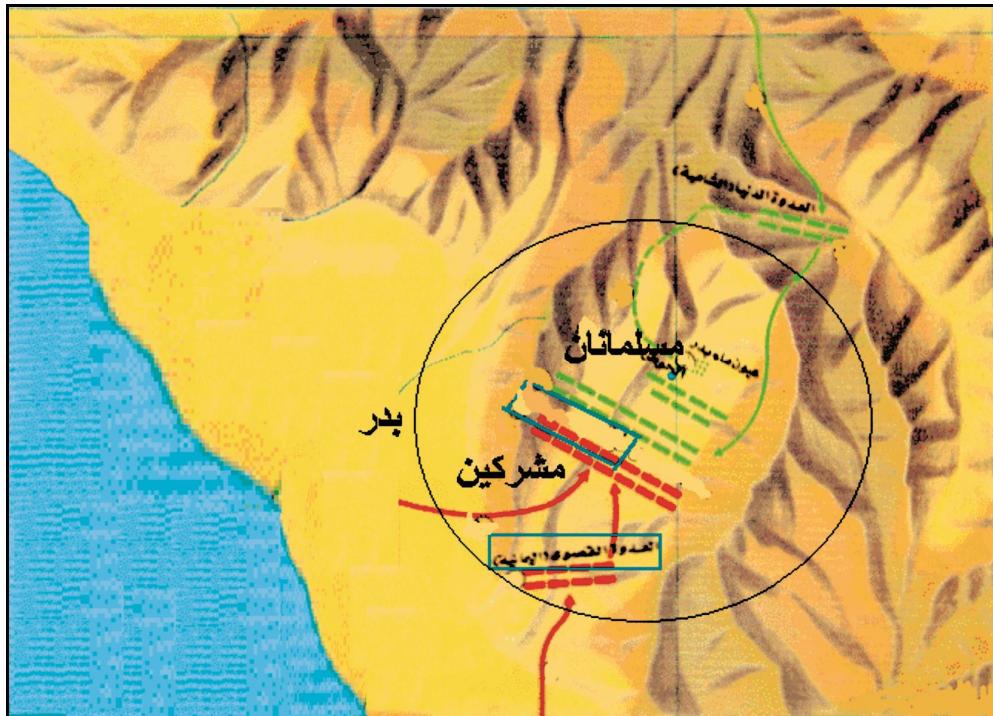
له مجاهدينو سره د رسول الله ﷺ مشوره کول

نبي کريم ﷺ د مسلمانانو مشوري غونديه جوره کړه، ابو بکر، عمر، مقداد بن عمرو او سعد بن معاذ رضي الله تعالى عنهم هر یوه په خپل نوبت سره خپل نظرونه خرگند کړل، پدې تصميم و نیویل شو چې د قريشو د لوی لښکر په وراندي بايد مقاومت وشي او د جنگ له پاره بايد تياري ونيویل شي، خباب بن منذر رضي الله عنه د مسلمانانو د جنگ د قرارگاه په اړه خپل نظر وراندي کړ چې بايد د بدر او بتو ته نږدي و اوسي، پېغمبر ﷺ د ده نظر تايید کړ، هغه خای يې خوبن کړ چې د بدر او بتو ته نږدي و او همدارنګه يې نوي خاګاني وابستې، تر خو د خښاک پربمانه او به ولري.

له الله تعالى خخه دعا غوبښتل

سههار مهال کله چې دواړه لښکري سره مخامخ شوې، رسول الله ﷺ د مجاهدينو صفوونه برابر کړل جنگي مسئوليتوه يې خپلې وروستي لارښوونې وکړي، لاس په دعا شو او وېي ويل: اى الله عزوجلله! د مرستې هغه وعده دې چې له ما سره کړي وه، نن ورڅ هغه پوره کړه، اى الله عزوجلله! که نن ورڅ د مسلمانانو دغه ټولی هلاک شي، نو د حمکې پرمخ به ستا عبادت ونه شي.

تن په تن جنگ (مبارزه)

په پیل کې د معمول په خبر د قريشو درې تنه تر تولو بهه تکړه جنګ کوونکي عتبه او شبيه د ربیعه زامن او ولید د عتبه زوي چې ټول له یوې کورني خخه وو، د جنګ میدان ته را وړاندې شول او د مبارزي لپاره پې له دبسمن غوبښته وکړه، له انصارو خخه درې ته عوف، معوذ چې د حارت زامن وو او عبد الله بن رواحه د دوى مخي ته ور وړاندې شول، خود قريشو جنګ کوونکو له دوى سره د جنګ کولو خخه انکار وکړ او د خپلو ترونو د زامنو غوبښتونکي وو.

پیغمبر ﷺ عبیده بن حارث، حمزه او علي رضي الله تعالى عنهم ته د وتلو حکم وکړ. حمزه ﷺ خپل دبسمن شبيه او علي ﷺ هم خپل دبسمن ولید ډپر ژر وواژه، یواځی عبیده ﷺ چې د پاخه عمر خاوند و، خپل دبسمن ته پې وخت ورکړ، کله چې حمزه او علي (رضي الله تعالى عنهمما) د خپلو دبسمنانو له وزړلو خخه وزگار شول، ټولو په ګډه سره هغه هم وواژه.

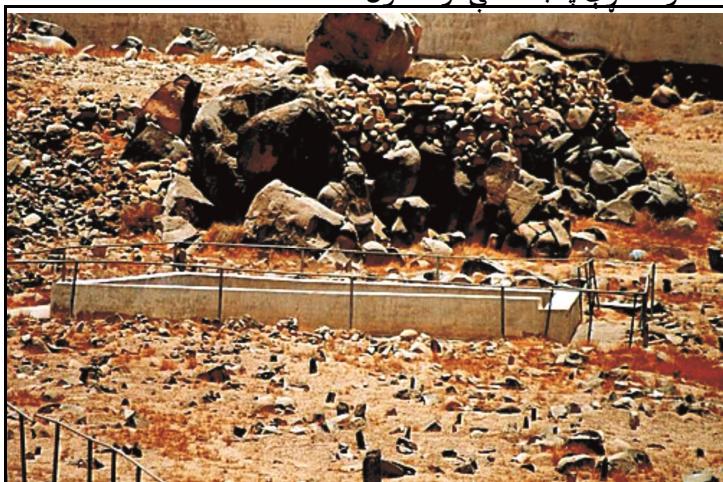
ډله یېز یرغل

د دغو دريوو تنو په وژل کېدو سره د مشرکينو غوسه زياته شوه، له کيني خخه په ډکو زړونو یې پر مسلمانانو باندي په ډله یېزه تو ګه یرغل وکړ، مسلمانانو چې له الله تعالي خخه یې يواحیني غونښته د دېمن پر وړاندې ثبات او استقامت و، د ګفارو یرغلونه یې یو پر بل پسې په شا وتمبول او په بنه تو ګه یې له خپل خان خخه دفاع وکړه. پداسي حال کې چې د (احد، آحد) کلمه یې پر ژبو جاري وه، دېمن ته یې ملا ماتونونکې گوزارونه ورکړل.

د ابو جهل وژل کېدل: د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل په خپلو لښکرو کې د ماتې د نښو له ليدلو وروسته کوبښن وکړ چې د اسلامي لښکر په وړاندې د هغوي روحيات د دويم څل له پاره را ژوندي کړي او هر لوري ته به یې مندي ټه وهلي. ناخاپه دوو زلميو مجاهدينو د باز په خپر په ابو جهل حمله وکړه، د تورې د ګزار له امله یې ورون پري شو او له آس خخه را پربوت او د پرله پسې گوزارونو له امله له حرکت خخه ولوپده.

د مشرکينو ماتې او د دوى تېښته: کله چې د مشرکينو په لښکرو ماته ګله شوه او د مجاهدينو د سختو حملو له امله د دوى جنګي نظام په بشپړه تو ګه ګډ وډ شو، نو مشرکينو د تېښتي لاره غوره کړه، سره لدې چې دوى د جنګ میدان په ډېر بد حالت کې پربښود خو بیا هم د مجاهدينو له لوري تر ډېر و لري خایونو پوري تعقیب شول.

د جنګ نتيجه: پدې تاریخي غزا کې چې د مشرکينو په رېښتونې ماتې او د مسلمانانو په رېښتونې بریالیتوب پای ته ورسپده، (۱۴) تنه مسلمانان په شهادت ورسپد او د مشرکينو له لوري اویا (۷۰) تنه چې ډېر یې د قريشو مشران وو، ووژل شول او اویا (۷۰) تنه نور یې د بندیانو په تو ګه ونیول شول چې بیا وروسته په مختلفو لارو ازاد شول، تر دې چې خینې یې لسو تو زده کوونکو ته د زده کړي په بدله کې ازاد شول.

د لوست گتی

۱. د بىسىمن ڪاروان ته لار نیول شونې ده چې په لوی جنگ تبديل شي، نو لازمه ده چې له يوه لوري د هغه له پاره د جواز دليل پيدا شي او له بل لوري د جگرې د خطرناکو پايلو له پاره پوره تيارى ونيول شي.

۲. له خپلو ملګرو او په ځانګړي ډول له مخلصو او متخصصو ملګرو سره مشوره کول بشي پايلې لري.

۳. بریاليتوب ته د رسپدو په منظور له تولو روا امکانانو خخه ګئه اخيستل.

۴. الله تعالى ته دعاء او له هغه خخه د مرستې غوبنتل.

۵. غرور، کبر او ځان غوبنتنه ناوره پايلې لري.

۶. خرنګه چې مسلمان له مرگ خخه وروسته په بیا ژوند ايمان لري، نو له د بىسىمن سره په مقابله کې نه وارخطا کېږي او په لوره روحیه او حواسو باندې د پوره حاكمت له لاري خپل حرکات په بنه توګه ڪنترولوی چې دا تکي بي د بریاليتوب مهم لامل ګټل کېږي.

۷. جنگي بندیان باید ونه ورڅل شي او په ځانګړي توګه هغوي چې جنگي مجرمان نه وي.

۸. د علم زده کړه په اسلام کې ډېر ارزښت لري.

فعاليت: له لوست خخه کومې ګئي تر لاسه کېږي؟ بيان بي کړي.

ارزو نه

- أ. لاندینیو پونستنو ته خوابونه ووایاست:

  ١. د بدر د غرا علت خه و؟
  ٢. د بدر په غزا کې د مسلمانانو او مشرکانو شمېر او تجهیزات خومره وو؟
  ٣. د بدر د غرا نتیجه خه ووه؟
  ٤. د بدر غزا په کوم کال او کومه سیمه کې واقع شوه؟
  - ب. لاندې خالي خایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ.
  ١. ( ) خپل حریف شیبه او ( ) خپل حریف ولید ډېر ژر ووژل.
  ٢. ( ) چې د پاخه عمر خاوند و، خپل حریف ته بې وخت ورکړ خو ( ).
  ٣. ( ) وتانپدو چې د قافلې مسیر ته تغیر ورکړي او مکي ته بې روغه ورسوی.

١. د بدر د غزا مهم تکي په خپلو کتابچو کې وليکي!
  ٢. پدې لوست کې د لاندېنيو کسانو رول ته په کنلو سره د دوى په اړه مناسبي جملې وليکي:

حمزة بن عبد المطلب، علي بن ابی طالب، عبیدة بن الحارث، شيبة بن ربيعة، عتبة بن ربيعة، ولید بن عتبة، ابیو سفیان، اخنس بن شریک، حباب بن منذر.

د احد غزا

د احد غزا د احد په سیمه کې چې د مدینې منوري شمالي لوري ته موقعیت لري، د هجرت په دریم کال د شوال په ۷ مه نېټه پېښه شوه.

د احد د غزا سبب

په بدر کې د مکې د مشركينو ماتې او د قريشو د مشرانو او نومياليو جنگياليو وژني توله مکه د غم او غوسې په تغېر کېنوله، د دوى د انتقام او بدلي اخیستلو جذبه دومره تېزه وه چې په مړو باندي زړا بې هم په خپلو ځانونو باندي حرامة کړي وه، خو له مسلمانانو څخه خپل انتقام او غچ واخلي. نو له مسلمانانو څخه بې د انتقام اخیستلو په منظور د احد د جنګ طرحه وړاندي کړه.

د بدلي اخیستلو له پاره د قريشو تيارى

پدي اساس قريشو په یوه اتفاق له مسلمانانو سره د یو پربکنده جنګ له پاره په تياري نیولو پیل وکړ، د هغې قافلې ټول مالونه بې چې د بدر د غميزي پېښې لامل شوي وو، پدي لاره کې وقف کړل، د راتلونکي کال په رارسپېدلو سره د مکې خلک له دريو زرو ۳۰۰۰ وسله والو جنگياليو سره چې درې زره ۳۰۰۰ او بنان، اووه سوه ۷۰۰ جنګي زغرې، دوه سوه ۲۰۰ آسونه او د جنگياليو د احساساتو د بنو پارولو له پاره یو شمېر بنهځي ورسره ملګري وي، د مدینې منوري په لوري روان شول.

په مدینه منوره کې د شوری جور بدل

د مشرکینو لبکر د حرکت د خبر له رسیدو سره سم، رسول الله ﷺ له خپلو ملګرو سره مشورتی غونډه جوړه کړه، خو د مشرکینو په وړاندې خپل تیاری ونيسي، د پغمبر ﷺ شخصي نظر دا و چې باید د مدینې منوري په داخل کې له مشرکینو سره جګړه وشي، د منافقینو رئيس عبد الله بن ابي بن سلول هم لدې نظر سره خپله موافقه اعلان کړه.

خینې صحابه کرامو، لکه حضرت حمزه حنبل عنده، له مدینې منوري خڅه وتل وغونښل، نو همامغه وو چې د مسلمانانو د ډېر تینګار په نتیجه کې رسول الله ﷺ دا تصمیم ونیوه چې له کفارو سره د مقابلې له پاره له مدینې منوري خڅه بهر ولاړ شي.

له جنګ خڅه د عبد الله بن ابي را گړخذل

عبد الله بن ابي چې اصلې موخته بې د مجاهدینو د مورال ټیټول او دبسمن ته جرات ورکول وو، له خپلو درې سوو تنو ملګرو سره بېرته مدینې منوري ته راستون شو.

د مسلمانانو د صفوونو تنظيمول

کله چې رسول الله ﷺ له خپلو ملګرو سره د احد غره ته ورسبد، پنځسو توو بنو تجربه کارو غشو وپشنکو ته بې د عبد الله بن جبیر په مشري دنده وسپارله، خو د هغې غونډۍ په سر چې وروسته په جبل رمات ونومول شوه، سنګر ونيسي چې له یوې خوا دبسمن پر غشو ولې او له بلې خوا به دبسمن دي ته نه پرېږدي چې په ناخابې ډول په مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړي، پېغمبر ﷺ دوي ته ډېر تینګار وکړ چې د پېغمبر ﷺ له امر پورته به په هېڅ ډول خپل خای ته تغیر نه ورکوي، تردې چې که جنګ پای ته هم ورسېږي او مشرکین وتنبتي.

د جنګ پېل

دواره لوري د یو بل په وړاندې ودرېدل، طلحة بن ابي طلحة عبدري د مکې د مشرکینو له لوري پداسي حال کې چې په اوښ سپور و، د جنګ میدان ته را وړاندې شو او د مقابلې له پاره بې د حریف غونښته وکړه، زبیر بن العوام حنبل عنده بې د مقابلې له پاره ور وړاندې شو او له مهلت ورکولو پورته بې په هغه باندې د زمری په خبر حمله وکړه او د سر په پرې کولو سره بې هغه په ځمکه وپرڅاوه، د دي صحنه په ليدلو سره رسول الله ﷺ په لور اوږ د تکبیر نعره کړه چې تولو صحابه کرامو ورسره د تکبیر اوazonه پورته کړل.

له دي وروسته جنګ په ډېرې تېزې سره پېل شو، د مشرکینو د بېرغ اخیستونکي یو پر بل پسې ووژل شول.

د مسلمانانو ځانونه قربانول

مسلمانانو د جنګ میدان په بشپړه توګه تر خپل کټمول لاندې درلود، د خپلو جنګي کارنامو او لوړ همت په بسکارولو سره یې مشرکانو ته ماتې ورکړه او تېښتې ته یې اړ کړل.

د ځینو غشو ويستونکو تېروتنه

پدې نازکو او حساسو شبېو کې چې د مسلمانانو وړوکې تولی د مشرکینو پر لوی لنډکر باندې د بریالیتوب په حال کې و، د مسلمانانو ځینو غشو ويستونکو لویه تېروتنه وکړه، هغوي د غنیمتونونو د ټولولو په هیله او پدې گومان چې ګواکې جنګ پای ته ورسېد او مشرکین وتښتېدل، د رسول الله ﷺ له امر پورته یې خپل خای پربنیو، لاندې راکوز شول او د غنیمتونونو په ټولولو مشغول شول.

په مسلمانانو باندې د مشرکینو دویم خل حمله

پدې حساسو شبېو کې په ناخابې توګه د مشرکینو خخه یوې ډلي چې په آسونو سپاره وو، په مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړه، لومړۍ یې عبدالله بن جبیر او د ده نهه تنه ملګري چې له ده سره په جبل رمات کې پاتې وو، په شهادت ورسول او لدې خخه وروسته یې مسلمانان له هرې خوا په ناخابې توګه محاصره کړل او حمله یې پرې وکړه چې پدې وخت کې جنګ د

مشرکینو په گټه تغیر وموند، د مسلمانانو لبکر غیر منظم او تیت شو، تر دي چې تر منځ يې د رسول الله ﷺ د وزل کېدو بدء اوazine هم خپره شوه، خو رسول الله ﷺ خپل اواز لور کړ او مسلمانان يې خپلې شا او خوا ته راتول کړل چې په نتيجه کې د دېمن حمله په شا وتمبول شوه، مشرکینو نه يواخې دا چې دويم څل حمله يې ونه کړه، بلکې ونه توائبدل چې د جنګ له میدان خخه يو شه شی له خپلو ځانونو سره واخلي او بیا خپلې قرارګاه ته له رسپدلو خخه وروسته يې د مکې لاره ونيوله.

د حمراء الاسد د غزا له پاره تیاري

د احد په غزا کې د مسلمانانو ۷۰ تنه شهیدان شول چې حضرت حمزه او حضرت مصعب بن عمیر رضي الله تعالى عنهمما هم پکې وو او پېغمبر ﷺ هم زخمی شو، مشرکینو د مسلمانانو د شهیدانو بدلونه مثله (د بدن اندامونه يې غوخ) کړل او د مکې د مشرکینو ۳۷ تنه په هلاکت ورسپدل.

د لوست ګټي

۱. مسلمانان باید د خپل لارښود د اوامرو اطاعت وکړي او هېڅکله د لارښود له اوامرو خخه سرغرونه ونه کړي، (البته په معصیت او ګناه کې اطاعت لازم ندي).

۲. د مسلمانانو رهبر او لارښود باید په مهمو او ارزښتناکو مسائلو کې د نظر له خاوندانو سره مشوره وکړي.
۳. له خپل هپواد او خپلو خلکو خخه د دفاع په منظور لازم تدبیرونه نیوں او له ټولو امکاناتو او روا وسانلو خخه ګیه اخيستن.
۴. د یوې کوچنۍ ډلي تېروتنه کله نا کله د یوه لوی ټولی له پاره د دردناکې پېښې لامل گرځي.

ارزوونه

- أ. لاندینيو پوبنتنو ته خوابونه وواياست:
۱. د غشی ويشنونکو تېروتنه په خه کې وه؟ واضح بې کړئ.
  ۲. د احد د غزا سبب حه و؟ واضح بې کړئ.
  ۳. د احد په غزا کې د مسلمانانو او مشرکینو د لښکرو شمېر خومره و؟
- ب. لاندې خالي خایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
۱. ( ) چې اصلې موخته بې د مسلمانانو د روحي ضعيفول وو، له درې سوو تنو سره د مسلمانانو له ټولی خخه ووت او مدینې منوري ته واپس وګرځد.
  ۲. ( ) د طلحه بن ابي طلحه مقابلي ته ور وړاندې شو.
  ۳. پېغمبر ﷺ پنځوں کسيزه ډله د ( ) په مشری د جبل رمات په سر وټاکله.

کورني دنده

۱. د احد د غزا مهم تکي په خپلو کتابچو کې ولیکي!
۲. د احد په غزا کې د لاندینيو اشخاصو رول ته په کتلو سره د دوى په اړه یوه مناسبه جمله ولیکي:
طلحه بن ابي طلحه عبدري،	حمزة بن عبد المطلب،	زبیر بن العوام،
او ابو سفیان.	عبدالله بن ابی بن سلول،	

د سلام فضیلت

عن أبي هريرة قالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: « لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا وَ لَا تُؤْمِنُوا حَتَّىٰ تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَّتُمْ ۖ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ » رواه مسلم

د روای پېژندنه:

د دې حدېث روای په اول لوست کې پېژندل شوی دی.

د کلمو معنا

۱. تُؤْمِنُوا: ترڅو چې کامل مؤمنان شئ.
۲. تَحَابُّوا: چې یو بل سره مینه وکړئ.
۳. إِذَا فَعَلْتُمُوهُ: کله چې تاسې هغه انجام کړ.
۴. أَفْشُوا: خور کړئ.

د حدیث شریف معنا

د ابو هریرة رضي الله عنه خنخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلی دی:

تر هغې به جنت ته داخل نه شئ تر خو پوره مؤمنان نه شئ او تر هغې پوري به د کامل ايمان خاوندان نه شئ، ترڅو چې یو له بل سره د زړه له کومې دوستان نه شئ، ایا تاسي ته داسې یو کار درونه بنایم که چېږي مو انجام کړ، نو په خپلو کې به مو مینه زیاته شي؟ په خپلو کې یو پر بل سلام اچوئ !

د حدیث شریف حکمت

اسلام د سولې دوستي او صمیمیت دین دی، نو اړینه ده چې مسلمانان د خپلو کړنو او ویناوو په ذريعه دا صفات په خان کې ثابت کړي، نو له همدي امله کله چې یو مسلمان له بل مسلمان سره مخ کېږي، اولني الفاظ چې د دوى له خولي نه تر هر خه مخکې باید راووځي، هغه د سلام (السلام عليکم...) الفاظ دي.

نو خوک چې پر چا پدې الفاظو (السلام عليکم) سلام واچوي، برسبړه پر دې چې هغه ته یې د خير دعاء وغوبته او د هغه د سلامتیا غوبښتونکي شو، هغه ته یې دا پیغام هم وړاندې کړ چې زما له طرفه پوره مطمئن شه، هیڅ کوم شر به زما له پلوه تا ته ونه رسپړي، همدارنګه زما له پلوه به ستا سر، مال او ابرو ته هیڅ کوم شر ونه رسپړي، د سلام په ویلو سره انسان مقابل

جانب ته خپله دوستي بسکاره کوي او د هغه زره ته اطمئنان ورکوي، نو بالاخره په پاپله کې يوه له دوستي، صمييميت او محبت خخه ډکه فضا او ټولنه رامنځ ته کېږي.
د الله ګل پغمبر د سلام اچول د تل پاتې دوستي لامل بللي دي او مودې د سلام اچولو ته تشويق کړي يو.

فعاليت: په ډله ييزه او يا انفرادي توګه د سلام اچولو گتې ونسایه.

د حديث شريف گتې

۱. د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند گرخي: څکه چې پغمبر ﷺ د پوره ايمان درلودلو لامل د مسلمانانو ترمنځ دوستي بسودلي ده او د دوستي پیدا کيدلو لامل بې د سلام اچول بسودلي، نو پر دي بنا د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند گرخي.
۲. جنت ته د نتوتلو شرط د ايمان درلودل دي: څکه چې جنت د مؤمنانو لپاره دي، خو له ايمان سره باید نیک عمل هم ملګري وي، نه بد اعمال.
۳. یو له بل سره دوستي ساتل د پوره ايمان له نښانو خخه دي.
۴. د سلام اچولو کلتور (دود) باید د مسلمانانو ترمنځ ژوندي وساتل شي: نو ارينه ده چې خپل ماشومان د سلام په اچولو سره عادت کړو او دا وروښايو چې پر بل خونګه سلام اچول کېږي او هم د سلام جواب په خه ډول سره ورکول کېږي.

ارزونه

۱. د لاندي حديث نيمګړې جملې پوره کړئ:
لاَ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّىٰ ..... وَ لَا تَؤْمُنُوا حَتَّىٰ .....
وَلَا أَدْلُكُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِذَا ..... تَحَابَبْتُمْ؟ ..... السَّلَامُ بَيْنَكُمْ.
۲. د لوست حديث ووایاست او معنا بې کړئ.
۳. د حديث د راوي په باره کې معلومات ولیکړي.
۴. د حديث حکمت ونسایاست.
۵. له حديث خخه لاس ته راوړل شوي گتې ذکر کړئ.

د لاندي ذکر شوي حديث عبارت له معنا سره په يادو زده کړئ.
«أَوْلَا أَدْلُكُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ».

د وخت او سلامتیا (صحت) اړزښت

عن ابن عباس رضي الله عنهمما قال: قال النبي ﷺ: «نِعْمَتَانٌ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ» رواه البخاري و الترمذى.

د راوی پېژندنه:

عبد الله بن عباس بن عبد المطلب د پېغمبر ﷺ د تره خوئ و او په وړو کوالی کې د اسلام په دین مشرف شوی و، د الله ﷺ رسول ورته دعاء کړی وه، د صحابه وو تر منځ تر ټولو بنه فقيه او د تفسير په علم پوهه وه، او له پېغمبر ﷺ خخه پې تر دوو زرو زيات احاديث روایت کړي دي او د هجرت په درې شپیتم کال په طایف کې وفات او خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا

۱. نِعْمَتَانٌ: دوه نعمتونه.
۲. مَغْبُونٌ: تاوان پې پکې لیدلی دی.
۳. الْفَرَاغُ: وزگارتیا.

د حدیث شریف معنا

له عبد الله بن عباس رضي الله عنهمما خخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلی دي: دوه نعمتونه دي چې ډېرو خلکو په کې تاوان لیدلی او ورخخه په غفلت کې واقع دي: هغه سلامتیا (روغ صحت) او وزگارتیا ده.

د حدیث شریف حکمت

تر ټولو ستړه پانګه د انسان لپاره روغ صحت او فارغ وخت دی، ئکه چې ټول ارزښتونه د الله تعالى له توفيق خخه وروسته د همدي دورو نعمتونو پوري ترلي دي، لدې امله له دې دورو نعمتونه خخه ګټه اخيستنه له ژوند خخه ګټه اخيستل دي او ضایع کول پې د ژوند ضایع کول دي. د انسان فکر هغه وخت به تو لید کوي کله چې د هغه بدن سالم وي، يعني سالم فکر په سالم بدن کې وي او د فکر د بني ودې لپاره باید پوره وخت د خان سره ولري، خو ډېر خلک د دې دورو نعمتونه په ارزښت نه پوهېږي او له دې خخه هم غافله دي چې عمر پې خومره په تيزى سره

تیږېږي، نو پدې حديث کې پېغمبر ﷺ موب ته لارښونه کوي ترڅو له دې دوو نعمتونو خخه بنه ګئه واخلو او د الله ﷺ په عبادت او د دنيا او آخرت په جورولو کې پې ولگوو.

فعالیت: په ډله یېزه توګه د وخت د ارزښت او ورځخه د ګټې د پورته کولو په باره کې خبرې وکړي.

د حديث شریف ګټې

۱. سلامتیا او د وخت درلودل د الله ﷺ دوه ستر نعمتونه دي: نو انسان باید د دې نعمتونو شکر ادا کړي او ورځخه بنه ګئه واخلي.
۲. د بدنه سالم ساتلو ته پاملننه: ځکه چې د خان ساتل د علاج خخه غوره دي، انسان باید د صحت په سالم ساتلو کې بې غوري ونه کړي، دا ځکه کله چې د انسان د بې غوري په صورت کې د هغه د بدنه یو غږی کار پروپردي او یا یې بدنه په کومې ناوره ناروغرۍ اخته شي، نو په هغه وخت کې به پښیمانтиا هیڅ ګئه ونلري.
۳. زیاتره خلک له دې دوو نعمتونو خخه په غفلت کې دي: هغه وخت یې په ارزښت پوهېږي کله چې بې هر خه له لاسه وتلي وي.
۴. د سلامتیا او ځوانی ارزښت پېژندل: د انسان بریالیتوب پدې کې دی چې د سلامتیا او ځوانی ارزښت وپېژني.

ارزوونه

۱. د لاندې ذکر شوي حديث شریف ناقصې جملې پوره کړي:
«بِعَمَّاتِنِ ..... فِيهِمَا كَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ ..... وَ ..... »
۲. د حديث عبارت ووایع، او معنا یې کړي.
۳. کوم احکام چې له حديث خخه لاس ته رائحي، وېښایع.

کورنۍ دنده

۱. د لوست حديث له معنا سره د بنوونکي په مشوره په بنايسته خط په یوه تخته ولیکۍ او ليکل شوي حديث په خپله کوتله کې د دیوال پر مخ راوځروئ.
۲. د حديث په اړوند یوه لنډه مقاله ولیکۍ او د ليکنې لپاره یو مناسب عنوان غوره کړي.

د رشوت حراموالی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الرَّاشِي
وَالْمُرْتَشِي فِي النَّارِ)). رواه الطبراني في المعجم الكبير.

د راوی پېژندنه:

دغه لوی او جلیل القدر صحابي، عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنه دی، نسب بې له نبی کریم ﷺ سره په کعب بن لؤی کې يو خای کېږي.

دغه صحابي عالم د قرآن کریم فاري او د احادیثو د حافظانو له جملې خخه دی، زیات شمېر احادیث بې روایت کړي دي او د هجرت په (۶۵) کال وفات شو.

د ګلمو معنا

١. الرَّاشِي: رشوت ورکونکي.
٢. الْمُرْتَشِي: رشوت اخیستونکي.
٣. فِي النَّارِ: په جہنم کې به وي.

د حدیث شریف معنا

د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص ؓ شخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلی دي: (رشوت ورکونکي او رشوت اخیستونکي به دواړه په اور(جهنم) کې وي).

د حدیث شریف حکمت

رشوت هغه ناولې او کړغېرنه پدیده ده چې د تولنو قول اساسی بنسټونه له منځه وړي، د انسانیت لمنه تولوي، بې باوري، اداري او مالي فساد خپروي، عامه ګټې لوټ کوي، حق تلفي، ظلم او بې عدالتی منځ ته راپري، نو خکه باید د دغه شوم او ناروا کار سزا باید سخته وي.

فعالیت: د رشوت بېلګې او اضرار په گروپي ډول بیان کړئ.

د حدیث شریف گتې

۱. د رشوت ورکوونکي سزا: په ډېرى وختونو کې رشوت ورکوونکي د دې لپاره بلوې ورکوي چې ناحقه پريکره بايد د د په گنهه وشي. دا چې بلوې ورکوونکي له یو پلوه د ظلم لامل او له بل پلوه رشوت اخیستونکي ته د گناه او تيري زمينه برابروي، الله جلاله ورته جهنم ته د داخلیدو سخته سزا تاکلې ۵۰.
۲. د رشوت اخیستونکي سزا: د اسلام په مقدس دین کې حاکمان او دواک خاوندان په دې مکلف دي چې هميشه بايد پر حق ګلک ولار اوسي او د انسانانو ترمنځ د عدل، انصاف او د حق پريکړي وکړي او د هر نوعه فاسدو او ناحقه فيصلو خنځه ډډه وکړي. که چېرې خوک بلوې واخلي او پر حقايقو پرده واچوي، الله جلاله به بې د جهنم اور ته د داخل کړي، دا څکه چې دی له یوې خوا د حرام مال خورونکي او هم له سمې لاري خنځه د انحراف د گناه مرتكب شوی دي.

فعاليت: د رشوت او ډالۍ ترمنځ خه توپير دي؟ په هکله بې په خپل منځ کې بحث وکړئ.

ارزونه

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

الرَّأْشِيُّ:

الْمُرْتَشِيُّ:

فِي النَّارِ:

۲. د رشوت اخیستونکي او رشوت ورکوونکي سزا بيان کړئ.

۳. د رشوت په فرد او ټولنه بدې اغېزې خه دي؟

حدیث په یادو زده کړئ او هم د رشوت د زیانونو په باره کې لنډه مقاله ولیکۍ!

د حلال کسب طلب

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْعُودٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (طَلَبُ كَسْبِ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ). مسنده الشهاب القضاعي

د راوی پېژندنه

د دغه جلیل القدر صحابي نوم عبدالله، د پلار نوم بې مسعود او د بنو هذیل قبیلې ته منسوب دی، شپږم شخص و چې د اسلام په مبارک دین مشرف شو، دوه خله بې حبشي ته هجرت کړی دی او په دريم خل بې له حبشي خخه مدینې منوري ته هجرت وکړ. له رسول الله ﷺ سره به تل یو خای او ملګرۍ و چې له دې امله د اصحابو ترمنځ په صاحب العصا، صاحب الوسادة او صاحب المطهرة^(۱) مشهور و. په چېړه خوده لهجه به بې تل د قرآنکريم تلاوت کاوه، د علم او پوهې سمندر و، د علمي مقام ترڅنګ د حق د سنگر یو غښتنۍ مجاهد هم و، په بدر، احد، خندق او نورو ټولو غزاګانو کې بې برخه اخیستې ده، د هجرت په ۳۲ کال د حضرت عثمان خلیل الله عنہ له شهادت خخه وروسته بې د نیمګړې نړۍ خخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا

۱. طَلَبُ: لېټول.
۲. كَسْبِ الْحَلَالِ: حلال کار او عمل کول.
۳. فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ: فرض دی پس له نورو فرضونو خخه، یعنې د اسلام له پنځو ارکانو، او یا له پنځه وخته لموخونو خخه وروسته.

د حدیث شریف معنا

له عبد الله ابن مسعود خلیل الله عنہ خخه روایت دی چې پېغمبر ﷺ فرمایلی دي: د حلال کسب لټون د نورو فرضونو پسي فرض عمل دی.

د حدیث شریف حکمت

هر انسان په ژوند کې خوراک، خبناک، پونساک او داسې نورو شیانو ته اړتیا لري او د دې شیانو لاس ته راولپ په کسب او کار پورې تو او لري. د دې لپاره چې انسان هوسا ژوند وکړي

۱ - یعنې رسول اکرم ﷺ ته به بې امسا په لاس کې ورکوله، تکیه او بالبنت به بې ورته اښود، او مساواک به بې ورته په لاس کې ورکاوه.

او له فقر او احتیاج خخه مصوون وي، له همدي امله پر هر کس د حلال کسب لته لازمه ده ترخو ددي لاري خخه حلاله روزي لاس ته راوري، په خپله بي هم و خوري، نورو ته بي هم ورکري او په عامه خيري به کارونوکي بي هم مصرف کري.

فعاليت: زده کونونکي دي په نوبت سره د هغو پيغمبرانو نومونه و اخلي چي لاندي کارونه يي کول: د هقاني، ترکاني، زغوري جورول، چوپاني.

د حديث شريف گتني

۱. حلاله روزي گتل عبادت دي: الله ﷺ زمکه په راز راز نعمتونو پوبنلي ده او هم يي د رزق لاس ته راولو سرچيني زياتي پيدا کري دي ترخو انسانان د خپل شتون او بقا لپاره ورخخه استفاده و کري البتنه دغو نعمتونو ته لاس رسيل پاره کار او کسب کولو او زحمت گاللو ته اريما ده.

د حلال رزق لته پر هر مسلمان فرض ده، د حلال رزق لتهون عبادت او د پيغمبرانو سنت دي. پر هر مسلمان دا واجب دي چي د مشروع لارو خخه رزق و گتني ترخو د سوال او احتیاج له ذلت خخه خان و زغوري، بهتره او غوره روزي هفه د چي د لاس په زياده و گتل شي، د الله ﷺ غوره پيغمبر داود (ع) به په خپل لاس گتلي روزي خورله.

۲. د حلال کسب ارزښت: د اسلام سڀختلي دين انسانان کار او کسب ته هخوي، کار او کسب پر هر مسلمان واجب بولي. په شرعی نصوصو کي د ټولو کسبونو په هکله لکه: تجارت، زراعت، بزرگري، صناعت، شپني او داسي نورو کسبونو فضيلتونه بيان شويدي. د حلالې روزي د لاس ته راولو په خاطر کارکول د الله ﷺ په لارکي د جهاد برابر ثواب لري.

پيغمبر ﷺ له یوکس سره مصالحة و کړه چي د هفه لاسونه د کار له امله زبره وو پيغمبر ﷺ و فرمایل: (دا هفه لاس دی چي الله ﷺ بي ډېر خونبو).

د اسلام له نظره هفه خوک د ستائيني ور دی چي کار او عمل کوي. یواخي کسب او کار دی چي شخصي او ټولنیزې ارتیاوي پوره کوي. د پياوري اقتصاد سرچينه کسب او کار کول دي، کاسب او کارکونکي ته خپله کورني، خپل خپلوان او ټول و ګري په درنده سترګه ګوري او د هرجا په وراندي محترم وي.

۳. بې کاري او بد عواقب بى: بې کاري ياكار نه كول هغه بد خصلت دى چې ھېخ سالم عقل بى نشي زغمالى، كار نه كول په شريعت كې مردود خصلت دى دې لپاره چې په جامعه كې بېکاري دفقر سبب ونه گرخى پېغمبر ﷺ بېکاري په كلکه غندي او فرمابىي: (بېشکە اللہ ﷺ بېکاره ناست بندە بدگنى).

حضرت عمر خلیفە عنده هغه خوانان چې د عبادت په بهانه مسجد كې بېکاره ناست وو، له مسجده ووبستل او ورتە بى ووبل: (ووئى هيخلله له اسمان خخه په خپله سره او سپين زر نه راتويىرى).

هرخوک چې كار او عمل پېيرىدى او سستي ورباندى غالبه شي، پر كورنى او تولنه بار او بوج وي، دوستان بې كم وي، خوک بى نه خوبنوي، د هرچا په وراندى ملامته وي، له مالي عباداتو او نورو سره له كومك كولو خخه بې برخى، او د بنىگې لاس بى تر هر چا زيات لنە وي.

۴. د خمکىي تعمير او ابادى: اللہ ﷺ زمکه د انسان د ژوند زانگو او انسان بى د دې زمکىي معمار پيداكرى دى. انسان د دې لپاره زمکىي ته راپېول شوی چې د زمکىي مخ په ودانيو، كرلو، جورپولو... اباد او د ژوندانه لپاره بې برابر كېي ترخو انسانان وکولاي شي په ارامه او اطمنان سره عبادت او د اللہ ﷺ بىندە گي و كېي چې د زمکىي تعمير او ابادى د انسان په بى ساري هلو خلۇ پورى تراو لرى.

فعاليت: زمۇر خور پېغمبر حضرت محمد ﷺ له بعثت خخه مخکىي كوم كارونه كېرى؟

ددوو نومونه واخلى

ارزونه

۱. د حدیث شریف د راوی په هکله لنە معلومات وړاندې كېئ.
۲. د حدیث شریف اجمالي معنا وواياست.
۳. لاندې خالي خایونه ډک كېئ:
(طَلَبُ .....الْحَالَ ..... بَعْدَ.....)
۴. د حدیث شریف دوې گتې ولېکى.

بورتى لوست په خپلو ڪتابچو كې ولېكى.

د الله نعمتونه

عن ابن عباس رضي الله عنهمما قال: قال رسول الله ﷺ، لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعْظُمُهُ: اغْتَنْمَا قَبْلَ حَمْسٍ: شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمَكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقْمَكَ، وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرَكَ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلَكَ، وَحَيَاةَكَ قَبْلَ مَوْتَكَ). المستدرك للحاكم

د راوي پېژندنه

د دې راوي پېژندنه په تیرو لوستونو کې تېره شوي ۵۵.

د کلمو معنا

۱. يعْظُمُهُ: ورته بي نصيحت کاوه.
۲. اغْتَنْمَا: غنيمت و گنه.
۳. حَمْسًا قَبْلَ حَمْسٍ: پنځه شيان مخکي له پنځو خخه.
۴. شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمَكَ: خوانۍ دې مخکي له کمزورتیا خخه.
۵. وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقْمَكَ: او خپله روغتیا مخکي له مریضتیا خخه.
۶. وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرَكَ: او خپله غني والي مخکي له فقر خخه.
۷. وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلَكَ: او خپله وزګارтиا مخکي له بوختیا خخه.
۸. وَحَيَاةَكَ قَبْلَ مَوْتَكَ: او خپله ژوند مخکي له خپل مرگ خخه.

د حدیث شریف معنا

د عبد الله بن عباس خلیفه خخه روایت دی چې رسول الله ﷺ یوه کس ته نصيحت کاوه، ورته بي وویل: (پنځه شيان مخکي له پنځو خخه غنيمت و گنه: خپله خوانۍ مخکي له خپلې کمزورتیا خخه غنيمت و گنه، او خپله روغتیا مخکي له خپلې ناروغری خخه غنيمت و گنه، او خپله بدایي او غنيوالۍ مخکي له خپل فقر خخه غنيمت و گنه، خپله وزګارтиا مخکي له بوختیا خخه غنيمت و گنه، او خپله ژوند مخکي له خپل مرگ خخه غنيمت و گنه).

د حدیث شریف حکمت

د کایاناتو خالق الله ﷺ انساننو ته ډول ډول ظاهري او باطنی نعمتونه وریه برخه کړي دي، لکه. روغ صحت، مال او دولت، خوانۍ، علم او پوهه او داسي نور، بناء حتمي ده چې انسان د الله ﷺ د نعمتونو شکر ادا کړي او شکر بې هغه مهال پر خای کېږي چې له ژوند او وخت خخه اعظمي استفاده واخیستل شي او په نیکو لارو چارو کې مصرف کړل شي ترڅو د نعمتونو د خالق او د هغه مخلوق د خوبنۍ سبب و گرځي. پېغمبر ﷺ مور ته په دې حدیث کې دغه نعمتونه او ورڅخه د نېټې استفادې لاري چارې را په گوته کوي.

د حدیث شریف ګتی:

۱. څواني د الله ﷺ لوی نعمت دی: د انسان عمر له لحظو، دقیقو او میاشتو خخه عبارت دی او د ژوند هره لحظه چې تېږي، انسان مرگ ته ورنبدې کېږي. څواني هغه نعمت دی چې په هکله به بې د قیامت په ورخ له بنده خخه پوبنته کېږي. انسان په څواني کې له داسې نعمتونو خخه برخه مند وي چې د څواني په تیریدو سره بې بیا هېڅکله نشي تر لاسه کولای. په څواني کې بنده د کامل عقل، بنه ذهن، پیاوړي قوت او طاقت خښتن وي، هرڅه ډېر ژر یادوي، د کارونو په مقابله کې زیات تحمل او حوصله لري هر جسمی کار په بنه شان انجاموي، خو کله چې ضعیف او څواني بې تېره شي، نو د بدنه هدوکې بې نرم او کمزوري شي، بیا د ډېر خه کولو ارزو لري، خو ورڅه عاجز او ناتوانه وي، که وغواړي چې ډېر بنه کارونه وکړي، خو د ضعیفوالی له امله بې نه شي کولای. د سالمې ټولنې جورول، د بنو او عالی اخلاقو ترویجول، ذہنیتونه متفق کول، علم او پوهه د ګپړو ترمنځ عامول، د جامعي د افرادو ترمنځ د مهذب مسلمان تصویر انځورول، دا هر خه مستقیما د څونانو مسؤولیت دی، د څواني عمر عیث تېرول نه جبرانیدونکي زیان دی.
۲. روغ صحت او سلامتیا ستر نعمت دی: روغ صحت هم د الله ﷺ له نعمتونو خخه ستر نعمت دی، صحت او مريضي دواړه داسې څیزونه دی چې د انسان په واک او اختیار کې نه دي، روغتیا د انسان پر سر هغه تاج دی چې هغه یواځې ناروغان ويني، خو صحت من بې احساس نه کوي، خو کله چې روغ صحت الله ﷺ له انسان خخه و اخلي، بیا بې په ارزښت پوه شي، سالم عقل په سالم جسم کې وي، روغتیا او صحت د الله ﷺ هغه مهرباني ده چې د دې په وسیله بنده کولای شي دنیوی او اخروی کارونه په بنه شان ترسره کړي، بناء پر هر مسلمان لازم دي چې له دغه ارزښتاك نعمت خخه ګټه و اخلي او کونښن وکړي چې د ژوند هره لحظه بېکاره او له نیک عمل خخه علاوه په بل خه تېره نه کړي. مريضي له داسې ضعيفه حالت خخه عبارت دی چې بنده له هر نیک او د خير کار خخه بې برخې کوي.
۳. د پانګۍ او مال داري نعمت: د الله ﷺ د نعمتونو له جملې خخه یو شتمني او مالداري ده چې د بشري ټولنې نیکمرغې ورپورې تړلې ده. حلاله شتمني الله ﷺ ته د نزديکت، د پت او ابرو ساتلو، د بندګانو د حقوقو د اداکولو، له خپلواونو سره د صله رحمي ذريعه او سرچينه ده. بلائي او شتمني هغه وخت نعمت دی چې ورڅه په سمه

تو گه استفاده وشي او که چېرې په ناروا، حرامو او ناوره لارو چارو کې ولپول شي، نو بيا لویه بدېختي ده. د دغه نعمت د شکر د ادا کولو لار د فرضي او نفلي صدقانو ورکول دي، د فرضي صدقو خخه مراد د زکاتونو، فديو، کفارو، نذرونو ورکول دي چې بنده له بخل او شومتيا خخه پاكوي او په مؤمن کې د ايشار، فداکاري، ورکري او سخا احساس راژوندي کوي. د دي لپاره چې مسلمان باید يواخي د زکات په ورکولو بسننه ونه کري، بلکه نفلي صدقې باید ورکري او په نورو اجتماعي خيريه کارونو کې برخه واخلي، لکه: مدرسي، مكتبونه، روغتونونه، پلونه، ونې کينول، سرکونه جورول. د ټولني د ډېرې وزله طبقي نابيانو، شلو، ګودانو او کوندو ضرورتونه پوره کول، هغه فقيران چې په کار قادر وي، ورته د کارونو زمينه برابرول.

۴. مخکي له مرگه خپل ژوند غنيمت وکنه: ژوند هغه فرصت دی چې له لاسه ووت، بيا هيڅکله نه راخې او هرکله چې انسان مړ شي، د ده نيكو عملونو دروازه بنده شي. پس له مرگه هر انسان له بيا ژوند خخه علاوه بل د هیڅ شي ازو نه کوي، له همدي کبله مخکي له دي چې دغه نعمت له لاسه ووخي، باید ورخخه ګډه وانځیستل شي او په ژوندکې هغه اعمال ترسره شي چې د اخترت د ابدی ژوند لپاره سودمند وي، مخصوصاً داسي اعمال چې ثواب بي پس له مرگه هم بنده ته ور رسپري، لکه: د علم بنوونه، د نيك اولاد روزنه، لاري، پلونه او سرکونه جورول، مسجدونه ابادول، د اوبو خاگاني وپستل، ټول د خير هغه کارونه چې انسانان ورخخه په ژوندانه کې استفاده کوي.

فعاليت: زده کوونکي دي د وخت د ارزښت په اړوند په انفرادي یا ګروبي شکل معلومات وړاندې کړي.

ارزونه

۱. لاندي عبارات معنا کړئ:
شَبَابَكَ قَبْلَ هِرَمَكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمَكَ، وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرَكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتَكَ.
۲. د حدیث شریف معنا ووایاست!
له پورتنيو مطلوبونو خخه یو مطلب غوره او په اړوند بي یوه لنډه مقاله ولیکي.
۳. د لوست مطلوبونه په خپل تعیير په خپلو کتابچو کې ولیکي.

کورني دنده

د لوست مطلوبونه په خپل تعیير په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د مزدور حق باید دېر ڏور کړل شي

عن جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَحْفَظَ عَرْقُهُ).
رواہ سنن ابن ماجہ.

د راوی پېژندنه

نوم بي جابر او د پلار نوم بي عبد الله د مدینې منوري د خزرج له قبيلې خخه و، پلار او زوي دواره جليل القدره صحابه وو. پېغمبر ﷺ ورته پينځه ويشت خله په یوه شپه کې د مغفرت دعاء کړي، له بدر او احد خخه علاوه بي په ۱۹ غزواتو کې له رسول الله ﷺ سره اشتراك کړي دی. په خپل وخت کې د مدینې منوري لوی مجتهد او مفتی و. او د هجرت په ۷۸ کال کې بي له فاني دنيا خخه سترګې پټي کړي.

د کلمو معنا

۱. أَعْطُوا: ورکړئ.
۲. الْأَجِيرَ: مزدور ته.
۳. أَجْرَهُ: د هغه اجوره او مزدوري.
۴. قَبْلَ أَنْ يَحْفَظَ عَرْقُهُ: مخکې له دې چې د هغه د وجود خوله وچه شي.

د حدیث شریف معنا

له حضرت جابر بن عبد الله ؓ خخه روایت دی چې پېغمبر ﷺ فرمایلی دي: (مزدور ته د هغه مزدوري مخکې له دې ورکړئ چې د هغه خوله وچه شي).

د حدیث شریف حکمت

په ټولنه کې انسانان یو پر بل مادي او معنوی څانګړي حقوق لري، لکه: د مور او پلار حقوق، د مشرانو حقوق، د ګاونډيانو حقوق او داسي نور چې د دې حقوقو په قطار کې یو هم داجیر(مزدور) حق دی او هغه ته دهغه دزحمت ګاللو او مشقت تېرولو په مقابل کې مزدوري ورکول دي. دا چې د نورو پر حقوقو تېرى، هغه که په هر شکل او رنگ کې وي، ناروا دي. په همدي اساس پېغمبر ﷺ فرمایلی دي چې د اجیر په حق تېرى مه کوئ او هغه ته د هغه حق بي له څنډه ورکړئ.

فعالیت: مالک او اجیر ته خه کول په کار دی؟ په گروبی شکل یې خواب ووایاست.

د حدیث شریف گتې

۱. د اجیر (مزدور) مزدوری خندبول ظلم او گناه ده: مزدور د خپل وجود انرژی د دې لپاره مصروفی چې خه وګنۍ او خان ته حلاله روزي پیدا کړي او د دې په انتظار کې وي چې د خپل زحمت او مشقت بدله ډېر ژر ترلاسه کړي، نو لازمه ده چې د هغه مزدوری دې دومره ژر هغه ته ورکړل شي چې حتی د هغه د وجود خوله هم نه وي وچه شوي او په دې کار کې خنډ او تاخیر ظلم او گناه ده، پېغمبر ﷺ فرمایلی دي: (د غني له خوا د مزدور مزدوری یا د قرضدار قرض خندبول گناه ده). په بل حدیث کې راغلی دي، پېغمبر ﷺ فرمایلی دي: (زه به د اخترت په ورځ د الله ﷺ په حضور کې د هغه مزدور د حق غونښته کوم چې په کار و ګمارل شي او بیا د هغه مزدوری هغه ته ورنکړل شي).
۲. د اجیر (مزدور) حقوق: په نړۍ کې شتمن او غریب دوه ډوله انسانان او سپړی چې یو بل ته د ژوندانه په هره ګړي کې محتاج دي، شتمن غریب ته د کار لپاره او غریب مالدار ته د مزدوری لپاره ارتیا لري.
په اسلام کې د مالک او مزدور ترمنځ علاقه په وروروی، کومک، مهربانی او یو بل ته په وفاداری ولاړه ده، نو لازمه ده چې له اجیر او مزدور سره نیکه رویه او بهه چلنده وشي، ورته د کار پر وخت مناسبه غذا ورکړل شي، د کار کولو مناسب وسایل ورته مهیا شي، هغه ته د هغه مزدوری پر وخت ورکړل شي، هغه ته پو خپل تاکلې وخت رخصت ورکړل شي، اجره او مزدوری باید د کار په تناسب او یا ډېره وي او د هغه له بې وزلي خخه ناوره استفاده ونه شي. د اجیر په حقوقو تیرې لویه گناه ده.
۳. کار او مزدوری د هر کس حق دي: کار او مزدوری د ژوندانه هغه اساسی رکن دي چې بې له مزدوری شخصي او تولیز اقتصادي پر مختگ او نړیوال تمدن نا شونې دي. د نړې په هر ګوټ کې، هر وخت او هر کس د دې حق لري چې کار او مزدوری وکړي او د خپل توان په اندازه هر کار چې وغاري، د خان لپاره بې خوبن کړي، په دې شرط چې د اسلام د عالي مقاصدو او شرعی قوانینو او مقرراتو سره په تکر کې نه وي.
۴. په کار او وظيفه کې سستي او غفلت کول گناه ده: کار او وظيفه یو امانت دي، بناءً په شخصي او د دولت پر مامور واجب دي چې دغه امانت په پوره اخلاص، ديانات داري، وفاداري، د وخت په پابندۍ او بې له تقصیره سره انجام کړي ترڅو هغه معاش چې

د دې لاري خخه بې ترلاسه کوي، خان ته حلال، او د شخصي او ملي خيانت خخه خان وړغوري.

پېغمبر ﷺ فرمایلی دي: (کله چې له تاسې خخه خوک کوم کار کوي، باید هغه نسه و کړي).

په کارونو او وظيفو کې سستي، غفلت او عبث وخت تېرول اجتماعي خيانت دی. همداراز دولتي وسایل او شتمنۍ ملي امانت دی او باید په سمه توګه وکارول شي، په شخصي کارونو کې ورڅه استفاده وانه اخیستل شي.

فعاليت: په اجیر داسې کار تحميلول چې هغه بې توان ونه لري، خنگه کار دی؟

ارزونه

۱. د حدیث شریف راوي خوک و؟ په اړوند بې معلومات وړاندی کړئ.
۲. د حدیث شریف په ریا کې د مزدور حقوقه کوم دي؟
۳. لاندې کلمې او عبارات معنا کړئ:

أعطوا:

الأَجِيرَ:

أَجْرَهُ:

قَلَّ أَنْ يَحْفَ عَرْقُهُ.

کورني دنده

۱. حدیث شریف له معنا سره په يادو زده کړئ.
۲. د مزدور د حقوقو په باره کې یوه لنډه مقاله ولیکي.

د علم زده کړه فرض ده

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ (طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيقَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ) .
رواه ابن ماجه.

د راوی پېژندنه

د دې حديث شريف د راوی نوم حضرت انس او د پلار نوم يې مالک انصاري دی، د پیغمبر ﷺ په کور کې لوی شوی او پوره لس کاله يې د پیغمبر ﷺ خدمت کړی دی، د فقهاء او مجتهدینو اصحابو له جملې خخه ګټيل کېږي. پیغمبر ﷺ ورته د اوږده عمر، په مال کې د برکت او جنت ته د تللو دعا کړې ده، د هجرت په ۹۳ کال د بصرې په بشار کې وفات شوی دی.

د کلمو معنا

۱. طَلَبُ: پلتنه.
۲. الْعِلْمُ: پوهه.
۳. فَرِيقَةُ: فرض دي.
۴. عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ: پر هر مسلمان باندي.

د حديث شريف معنا

حضرت انس رضي الله عنه له پیغمبر ﷺ خخه روایت کوي چې پیغمبر ﷺ فرمایلی: د علم طلب پر هر مسلمان فرض دي.

د علم مفهوم: علم یوازینې هغه کلمه ده چې تولو الهامي او ديني معلوماتو او دنيوي غير الهامي خيرونو او تحقیقاتو ته شامله ده او یوازې په کوم خاص فن يا خاصو احکامو پوري منحصره نه.^{۵۵}

د حديث شريف حکمت

علم هغه روښاني ده چې د نړۍ سعادت او نیکمرغې، ټولنیز عدالت، اقتصادي پیاوړتیا، سیاسي او ساینسی خغلنده پرمختګ ورپوري تړلی دي. علم دی چې انسان د جهالت له تورو تیارو خخه خلاصوي او ورته خير او سوکاله ژوند ورپه برخه کوي. د نړۍ په ډګر کې چې خومره لاس ته راونې تر ستر ګو کېږي دا هرڅه د علم له برکته دي. که چېږې علم نه وي، نو نريواله بي

نظمي او د ټولنيز طبقاتي ډول ډول ظلمونو تور خادر به د زمکې پر سر خپور وي. په همدي بناء پېغمبر ﷺ د علم زده کړه پر هر چا لازم بولي.

هڅونه: د علم له لاري د لاس ته راړرنو ژوندي مثالونه دي زده کونونکي په ګروبي شکل په گوته کړئ.

د حديث شريف ګتې

۱. د علم فضيلت: د جاهليت د تورتمونو د له منځه وړلو لپاره د هر خه لوړۍ الله ﷺ خپل پېغمبر ته د علم په زده کولو امر وکړ، دا خکه چې دقولو مشکلاتو حل په علم پوري اړه لري، علم الله ﷺ د معرفت او هغه ته د بردې والي ذريعه ده، د علم زده کړه د الله ﷺ ستر عبادت دی، علم هغه ستر نعمت دی چې الله ﷺ خپل پېغمبر ته وايي چې د علم د زيatali غوبښته کوه او داسي وايه: (ای زما ربہ زما په علم کې زياتوالی راوله). علم د دنيا او اختر سعادت او نېکښتي ده.

۲. د علم طلب: هر خه چې خومره ارزښت ولري، د هغه پالته هم په همه اندازه ارزښتناکه وي، لکه چې د علم زده کړه لازمه ده، د علم پالته او طلب هم لازم دي، نو دا ضروري ده چې د پوهې د لاس ته راړلوا په غرض زيات کوبېن او زيار وویستل شي، دا خکه چې د عامو انسانانو علم کسبي بنه لري او پې له هلو خلو د دي قيمتي نعمت ترلاسه کول ناممکن دي که د صحابه کرامو او تابعینو چې تر ټولو غوره انسانان دي، سيرت ته خير شو، ګورو چې هفوی د علم په خاطر په خالي نس شې او ورځې تبرولي او په میاشتو میاشتو پیاده سفرونه به پې کول.

څوک چې د علم په طلب کې ووځې، د هغه سفر عبادت او د الله ﷺ په لاره کې حسابېري او الله ﷺ ورته جنت ته د داخليدو لاره هواروي، ملايکې ورته خپلې وزړي پر زمکه غوروي، په اسمان کې ملايکې او په اوبو کې ماھيان ورته د مغفرت دعا غواړي.

۳. د کوم علم زده کړه فرض ده: علمونه ډېر اقسام لري چې د ځينو علومو زده کړه په هرکس فرض عين ده او د ځينو علومو زده کړه فرض کفائي ده، دا په دي معنا چې که چېږې په ټولنه کې یو خه کسان زده کړه په غاره و اخلي، نو فرضيټې د نورو له ذميې خخه ساقطيري. هغه علم چې زده کړه بي پر هرکس فرض عين ده، له هفو اعتقادي او عملی احکامو خخه عبارت دي چې الله ﷺ بنده ګان د هغې په زده کړه مکلف کړي دي،

لکه: په الله ایمان درلودل، د الله په ملایکو، پیغمبرانو، اسمانی کتابونو، د اخترت د ورځی په حالاتو ایمان لول. د اسلام د پنځو ارکانو زده کړه، لکه لمو neckline، روزه، زکات او حج کول. په هر حال له حدیث خخه دا په ډاګه معلومېږي چې د هر علم زده کړه ضروري ده.

۴. د علم زده کړه پر هر مسلمان فرض ده: د علم زده کړه په هر نارینه او بنځینه مسلمان فرض ده بنځی چې د ټولنې نيمه برخه تشکيلوي، په عمومي ډول هغه احکام چې سرو ته په کې خطاب شوی وي، بنځو ته هم شاملېږي. د پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم په زمانه کې بنځو هم د سرو په خیر د علم زده کړي کولې او حتی ډېرې لوې لويې فقيهي زنانه هم موجودې وي چې سرو به د پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم له وفات خخه وروسته هغوي ته په مسایلو کې مراجعيه کوله او له هغوي خخه به یې پوښتې کولې، لکه ام المؤمنين عائشة صلی الله علیه و آله و سلم، خود دوی د زده کړي زمينه باید د اسلامي احکامو مطابق تنظیم کړاي شي.

هڅونه: د علم د زده کړي په اړه په خپلو کې سره خبرې وکړي.

ارزونه

۱. د حدیث شریف معنا وواياست.

۲. لاندې کلمې معنا کړئ:

طلب: ✓

العلم: ✓

فرضۃ:

۳. د حدیث شریف گتې وواياست.

کورني دنده

۱. حدیث شریف له معنا سره په يادو زده کړي.

۲. د حدیث له مطالبو خخه د یو مطلب تر عنوان لاندې یوه مقاله ولیکۍ!

غضب

د غصب تعريف: غصب په لغت کې په بسکاره او زور سره له یو چا خخه د شي اخيستلو ته واي او د فقهاء په اصطلاح کې: پرته د مالک له اجازې نه د هغه مال اخيستل، پداسي ډول سره چې د ده لاس ورخخه لنډ کړي، غصب بلکېږي.^۱

د غصب د ناروا والي دليل

د غصب حراموالى په قران کريم، احاديثو او اجماع باندي ثابت دي.

لومړۍ: قران کريم: اللہ عزوجلله فرمایي: «وَلَا تُكْلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُنْذُلُوا إِلَى الْخَمَّ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (البقره، ۱۸۸) ژباره: تاسي د یو بل مالونه په ناروا مه خورئ او مه یې چارواکو ته په رشوت کې ورکوي، پدې خاطر چې تاسي به په ناروا د خلکو د مالونو خینې برخه د پوهې سره خورلې وي.

دويم: حدیث: رسول الله ﷺ فرمایي: «لَا يَجِدُ مَالٌ امْرَئٌ مُسْلِمٌ إِلَّا بِطِيبٍ نَفْسٍ مِنْهُ». ^۲

د مسلمان له خوبني خخه پرته د هغه مال خورل جواز نلري.

دریم: اجماع: مسلمانانو د غصب په حراموالى اجماع کړي او دا یې لویه ګناه شمېرلې ده، که خه هم د غلا نصاب ته ونه رسپړي.

فعاليت: دوہ زده کورونکي دې د غصب صورت په ټولګي کې تمیل کړي.

د غصب احکام: غصب درې حکمونه لري:

۱ - ګناه: په هغه صورت کې چې خوک پدې پوه شي چې له ما سره د پردي شخص مال دی او بیا یې هم له خان سره ساتي، ګناه ده او په اخترت کې ورباندي نیوں کېږي.

۲ - غصب شوي مال که چېږي غاصب سره شتون ولوي ورکول یې لازم دي: د رد او بېرته ورکولو مصارف په غاصب دي او هغه وخت مسترد کېږي چې د مالک لاس ورباندي ثابت شي چې پدې کار سره غاصب له تاوان خخه خلاصېږي.

۳ - کله چې غصب شوي مال له منځه تللې وي، تاوان به ورکوي: برابره ده چې دا تلف د الله عزوجلله له لوري وي او که د مخلوق له لوري.

که چېږي غصب شوي مال مثلې وي د مثل ورکول یې لازم دي او که مثلې نه وي بیا یې قیمت ورکول لازم دي.

^۱- تکملة فتح القدير .۳۶۱/۷

^۲- رواه البيهقي .۱۶۹/۴

د غصب په هکله مسائل

۱- چا چې د کوم مسلمان د ساز او سرود سامان لکه طبله، ارمونیه، چمبه، شپیلی او دې ته ورته نور شيان مات کړل د صاحبینو په نظر تاوان نلري، خکه چې دا د ګناه لپاره تيار شوي، نو قيمت ورکول ېې باطل دي، همدا راز شرعاً ېې له منځه وړل واجب دي او د امام صاحب په نظر تاوان لري، خکه چې پرته لدې کارونو خخه نوره گټه هم تري اخيستل کېږي او همدا راز پلورل ېې هم رووا دي.^(۱)

۲- که چېږي یو چا په ناپوهی پدې ګمان چې دا زما دي، خه غصب کړل، هیڅ ګناه ورباندي نشته او نه ورباندي نیول کېږي، خکه چې دا خطدا ده او په خطدا انسان نه نیول کېږي.

د قيمت د وجوب حالات

قيمت په درې حالاتو کې وجوبه

۱. کله چې له منځه تللی شي مثلي نه وي، لکه حيوانات.

۲. کله چې له منځه تللی شي د مثلياتو له ډلي خخه وي، خو د مثل پیدا کيدل ېې په بازار کې حقيقتاً او حکماً ناشوني وي.

۳. کله چې یو مثلي د بل جنس مثلي سره ګلې شي، لکه غنم له وربشو سره.^(۲)

ارزونه

أ. لاندې پونستنو ته خواب وواياست:

۱- غصب لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړي.

۲- د غصب اړوند احکام بیان کړئ.

۳- په کومو حالاتو کې د غصب شوي مال قيمت لازمهږي؟

ب- لاندې خالي خابونه په مناسبيو کلمو سره ډک کړئ:

۱- که چېږي خوک پدې ګمان چې مال ېې خپل دي، خه غصب کړي..... نلري.

۲- په زور باندي د یو چا مال اخيستل..... بلل کېږي.

کورني دنده

د خلکو په مالونو باندي د تېري کولو د ضررمنو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له پنځو کړنو خخه کمه نه وي.

^۱- الجوهرة النيرة ۳- ۳۳۴ - كتاب الغصب.

^۲- وگوره: الدر المختار ۵/۱۲۹.

لقطه (موندل شوي مال)

د لقطي معنا

لقطه په لغت کې موندل شوي مال ته وایي.

او د فقهاءو په اصطلاح کې: د نامعلوم او غیر مباح مال موندل لقطه بلل کېږي.

د لقطي حکم

د اشخاصو په اعتبار د لقطي حکم اختلاف لري چې خینې وخت غوره، مکروه او کله

حرامیدا هم شي چې تفصیل بې په لاندې ډول بیانېږي:

۱- که چېړې خوک پخپل امانت باوري وي او موندونکي مال خپل خاوند ته ساتلي او ورسپارلي شي، بیا د موندل شوي مال ترلاسه کول ورته غوره او مستحب دی، خکه چې دا د ده له واجباتو خخه شمبول کېږي.

۲- که چېړې خوک پخپل امانت باوري نه وي او دا ډېره ورسره وي چې خان ته بې مباح ونه گرڅوم، بیا ورته د موندل شوي مال ترلاسه کول مکروه دي.

۳- که چېړې یو چا پخپل خان د خیانت باور درلود او دا بې نه ګنله چې دا به خپل خاوند ته وسپاري، بیا بې اخيستل حرام دي.^۱

د موندل شوي مال حکم له دې امله چې تاوان به لري او که نه؟

لقطه يا موندل شوي مال له هغه چا سره چې موندلې بې دی، امانت شمبول کېږي، که پرته له تېري خخه هلاک شي، تاوان نلري، خو که بې له تسليمولو خخه منعه وکړه، بیا هلاک شو، تاوان لري.

د لقطي ډولونه: لقطه په دوه ډوله ده:

۱- د ساکښن مالونو موندل: لکه د ورک اوښن، غوا، پسه او داسي نورو خارو یو موندل.^۲

۳- د غير ساکښو مالونو موندل.

فعاليت: یو شمبول زده کوونکي دې په تولګي کې د لقطي صورت تمثيل کړي.

د لقطي سره خه کول پکار دي؟

په موندونکي باندي لازم دي چې اعلان بې کړي، بخاري او مسلم د زيد بن خالد الجهنمي خخه روایت کوي فرمابي: له رسول الله ﷺ خخه د لقطي په هکله پوبنته وشه، رسول الله ﷺ وفرمايل: «عَرِفُهَا سَنَةً» ژباره: یو کال پوري بې اعلان کړه.^۱

^۱- بدائع الصنائع ۲۰۰/۶، فتح القدير ۴۲۳/۴، الدر المختار ۳/۴۰۶.

^۲- بدائع الصنائع ۲۰۱/۶

اوں د اعلان خرنگوالي، موده، خاى، د اعلان مصارف او هغه خه چې ورک مال ورته ارتیا لوي، درد او بېرته ورکولو شرط او خان ته د خپلولو حکم بې خېرو.

د اعلان خرنگوالي

د موندل شوي مال اعلان او غې به په هغه خایونو کې د حینو نښانو په بیانولو سره کوي چې دېر خلک پکي راټوليبي، لکه بازارونه او د مسجدونو دروازې.

څوک به اعلان کوي؟

اعلان به خپله موندونکي او یا د موندونکي نائب کوي^۱.

د اعلان موده: دا خبره خو اړخه لوي:

الف: که چېږي موندل شوي مال د اهميت وړ وي، پوره یو کال به اعلانېږي. خو فتوی پر دې ده چې د اعلان موده دې خپله موندونکي ته پربنبدل شي تر هغې پوري دې اعلان وکړي چې خلکو کې مشهوره شي، تر یو کاله اعلانول بې ضرور ندي.

ب: که چېږي موندل شوي مال حقير يا ناچيزه وي، یعنې چې د غله لاس ورباندي نه پرې کېږي، هومره ورځې به اعلانېږي چې خومره موندونکي ته مناسبې بسکاري.

ج: که چېږي ډېر ناچيزه شي وي، لکه یو دانه خرما او یا د دې پشان نور، پرته له اعلان خخه دې خیرات کېږي.

د اعلان خاى: د موندل شوي شي اعلان به په بازارونو، د جوماتونو په دروازو او د خلکو د ګڼې ګونې په خایونو کې کېږي.

د اعلان اجوره: د اعلان مصارف هغه چې اخبار، تلویزیون او راديو ته ورکول کېږي، موندونکي شخص به یې ګالي، ځکه دا د ده له واجباتو او بنیګنو خخه شمبېل کېږي.

د موندل شوي مال خاوند ته د واپسی شرط: د مالک له لوري به موندونکي ته داسي نښه ویل کېږي چې په هغې باندې له نورو خخه جلا کېږي، لکه د بوجۍ د خولې تار، وزن، شمېر او داسي نوري نسبې او یا دا چې شاهدانو باندې بې ثابت کړي چې دا د همده دی.^۲

د موندونکي د مالک کېدو حکم

الف: که چېږي موندونکي بډای يا غني وي، له موندل شوي مال نه ورته ګټه اخيستل رواندي، بلکه فقیرانو ته به یې خیرات ورکوي، برابره ده چې پردو ته بې خیرات ورکوي او که

^۱- د دې حدیث تخریج البزار پخچل مسنند کې کېږي، الهدایة ۴۶۶/۲.

^۲- الدر المختار ۳۵۰/۳.

^۳- فتح القدير ۴۳۱/۴.

خپلوانو ته، پروا نه کوي چې که پلار، مور، بسنه او يا ې زوى او هم لور وي، خکه چې دا پردي مال دي، پرته د هغه له خوبني خخه ورنه گټه اخيستل جواز نلري.

ب: که چېري موندونکي غريب وي، بيا ورته گټه اخيستل روا دي، گواکې داسي ده لکه چې په ځان ې خيرات کړي وي.

ج: که چېري له خيرات يا ګتنې اخيستلو خخه وروسته د هغه مالک پيدا شو، د اختيار خاوند دي، که همداسي خيرات ې پرېږدي، نو ده ته به ې ثواب رسپري او که له موندونکي خخه تاوان اخلي او که دا غوره ګتنې چې له هغه غريب خخه ې تر لاسه کوي چې خيرات ورکړل شوي دي، خو که چېري په هغه پيدا کړاي شي.

د: دا ټول احکام د حل او حرمت په موندل شوي مال کې پلي کېږي.

ارزونه

✓ لاندي شياني په لنډه ډول بيان کړئ:

۱- لقطه لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.

۲- د لقطې حکم په لنډه ډول بيان کړئ.

۳- له لقطې سره خه کول پکار دي؟ بيان ې کړئ.

۴- ورک شوي مال باید په کوم خای کې او تر کومې مودې پوري اعلان شي؟

۵- د لقطې د مالک کېدلو اړوند احکام وواياست.

✓ لاندي خالي خايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱- موندل شوي مال د موندونکي په مال کې..... خو که..... وي

گټه اخيستل ورته روا دي.

۲- د لقطې د اعلان مصارف به..... ګالي.

کورنۍ دنده

که چېري تاسو خه پيدا کړئ، د لوست په رينا کې باید خه ورسره وکړئ، د دې موضوع په اړه په پنځو کربنو کې یوه مقاله ولیکي.

مزارعت (د هقاني)

هارون خپله ځمکه سهيل ته د کرلو لپاره د حاصلاتو په نيمائي، دريمه او یا خلورمه برخه ورکوي، دې کار ته د فقهې په علم کې مزارعت او مونږ ورته د هقاني وايو.

د مزارعت تعريف

مزارعت ته په پنستو ژبه کې کښت يا د هقاني وايي او د فقهاءو په اصطلاح کې د ځمکې د خاوند له خوا له د هقان سره د حاصلاتو په یوه معلومه برخه (nimaiyi، drimeh، khloromeh، shperme) عقد ته مزارعت ويل کېږي^(۱).

د هقاني رکن

د هقاني رکن ایحاب او قبول دي.

د هقاني حکم

امام ابوحنیفه رحمه الله تعالی د مزارعت عقد باطل ګنډي او صاحبینو به خلورو ډولونو بنودلی چې درې بې روا او یوه ډول بې باطل دي، په لاندې توګه:

۱ - د جواز صورتونه

الف: چې تخم د ځمکې په خاوند او کولبه په د هقان وي.

ب: چې تخم، کولبه او کار په د هقان وي او د ځمکې د خاوند یو اخي ځمکه وي.

ج: چې ځمکه، تخم او کولبه د یو وي او عمل په بل وي.

دا پورتني درې واړه صورتونه روا دي.

۲ - د بطلان صورت

کله چې ځمکه او کولبه په یوه او تخم او کار په د هقان وي، دا ډول ځمکه ورکول باطله د هقاني ده، ځکه چې دله د کولې اجوره د حاصلاتو په څینې برخه کې راغلي، حال دا چې هغه نامعلومه ده، نو جواز نلري.

^۱ - بدائع الصنائع ۱۷۵/۶، الدر المختار ۱۹۳/۵.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د مزارعت د عقد هغه شکلونه چې د دوى په سيمو کې رایج دي، بيان کړي.

د مزارعت شرطونه

د هغه چا په نظر چې دهقاني پې رو ګنډي ده، د صحت لپاره پې ورته اته شرطونه ایښي دي چې په لاندې ډول بيانپري:

۱- عاقدين به د عقد اهلیت لري، یعنی عاقلان به وي.

۲- د دهقاني موده باید معلومه وي.

۳- ځمکه به د کرکيلې جوګه وي.

۴- مالک به ځمکه دهقان ته پرېږدي او خپل لاس به ورڅخه لنډوي.

۵- حاصلات به د دهقان او د ځمکي د خاوند تر منځ په تیت او پراګنده توګه شريک وي، تر خو د شراکت معنا متحققه شي.

۶- د تخم خاوند به معلوم وي چې په چا دي، په دهقان يا خاوند د ځمکي، تر خو له دې لاري د ځمکي او دهقان ګټه خرگنده شي.

۷- دهقان او د ځمکي خاوند به خپله برخه معلوموي.

۸- د تخم جنس به معلوم وي، تر خو اجره معلومه شي^(۱).

د صحیحې دهقاني احکام

صحیح مزارعت خپل احکام لري چې موبې په لاندې کربنو کې رالندوو:

۱- د دهقاني ټول کارونه چې د کښت د اصلاح لپاره تر سره کېږي، په دهقان باندې دي، لکه ساته او په تخم باندې د ځمکي لاندې مصارف کول.

۲- د کښت مصارف، لکه سره، خشاوه او غوبال (ترپش) په دواړو باندې د خپلې برخې په اندازه دي.

۳- حاصلات به د هغه تاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ ورباندې اتفاق شوی وي، وېشل کېږي، که چېږي ځمکي حاصلات ونه کړل، د هر یوه لپاره هیڅ شی نشته.

۴- د دهقاني عقد د هغه چا په حق کې چې تخم ورباندې وي، غیر لازم شمېرل کېږي، په بل لوري چې تخم پې ندي اچولی، لازم ګنډ کېږي.

^۱- تبیین الحقایق شرح کنز الدقايق ۲۷۹/۵.

- ۵- خپرخوب او کرل د عرف او عادت مطابق تاکل کېږي.
- ۶- که چېړي یو له عاقدينو د کښت له رسپدو خڅه وړاندې مړ شي، کښت به تر پخلې پورې پربنسل کېږي او د دهقان لپاره هیڅ نشه، څکه د اجارې عقد د مودې د نه ختمیدو له وچې بافي پاتې دی.^۱

فعاليت: خو تنه زده کوونکي دې د دهقاني د شرطونو د ګټو په هکله معلومات ورکړي.

د دهقاني پای:

- په لاندې حالاتو کې دهقاني پای ته رسپري.
- ۱- کله چې د دهقاني موده پای ته ورسپري
- ۲- کله چې یو له عاقدينو خڅه مړ شي.
- ۳- همدارنګه دهقاني په عذرونو سره هم پای ته رسپري، عذرونه عبارت دي له:
- أ- کله چې د ځمکې خاوند ډپر قرضدار او د ځمکې پلورلو ته اړ شي.
- ب- کله چې دهقان ته عذر پیدا شي، یعنې داسي ناروغ شي چې د کار توان ونلري.

ارزونه

- أ- لاندې شيان په لنډ ډول بيان کړئ:
- ۱- مزارعه لغتا او اصطلاحاً تعريف کړئ.
- ۲- د جایز مزارعه صورتونه په لنډ ډول ووياست.
- ۳- د مزارعه شرطونه په لنډ ډول بيان کړئ.
- ۴- د دهقاني د اړوندہ احکامو په هکله معلومات ورکړئ.
- ب- لاندې خالي خایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ۱- کله چې ځمکه او ..... په یوه، تخم او ..... په دهقان وي، دا ډول ځمکه ورکول په دهقاني باندې باطله دهقاني بلل کېږي.
- ۲- حاصلات به له هغه تاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ ورباندې اتفاق شوی وي،.....

کورني دنده

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکي.

^۱- بدائع الصنائع ۱۸۱/۶، الدر المختار في رد المحتار ۱۹۹/۵.

مساقات (بنوالي)

کريم، حکمت ته خپل باغ د لاس ته راتلونکو مېوو په یوه معلومه برخه د خدمت لپاره ورکوي، د پورتنيو دوو کسانو دا معامله د بنوالي په نامه يادېږي او د فقهې په اصطلاح کې ورته مساقات وايي.

لومړۍ: د مساقات معنا

مساقات ته په پښتو ژبه کې بنوالي وايي.

او د فقهې په اصطلاح کې: بنوالي ته د مېوو په یوه تاکلي مشاع (تیته) برخه باندي د مېوو لرونکو ونو ورکول بنوالي بلکېږي.^(۱)

دويم: د بنوالي حکم

امام ابوحنیفه (رح) بنوالي باطله بولي، خو صاحبین پې د خه شرطونو سره روائی، خو فتوی د همدوی په قول ده، حکه نبی اکرم ﷺ د خیر له خلکو سره همداسې عمل کړي دی.

دریم: د بنوالي رکن

د بنوالي رکن ایجاب او قبول دی.

څلورم: هغه ونې چې بنوالي پې جواز لري

د میوه لرونکو ونو، لکه خرما او انګور او همدا راز د نورو ونو او بوټو، لکه د بانجانو د بوټو په بنوالي ورکول، روادی، حکه چې د بنوالي جواز د اړتیا له مخې راغلې، نو تولې ونې پکې راتلاۍ شي.^(۲)

پنځم: د بنوالي او دهقاني ترمنځ مهم توپرونه په لاندي ډول دي:

۱- کله چې یو له متعاقدينو خخه د بنوالي، نه پلي کېدل غواړي، نو په ترسره کیدو یې مجبورېږي، حال دا چې دهقاني داسې نده.

۲- کله چې د بنوالي موده بوره شي، عقد به د مېوې تر پخبدو بورې دوام مومې، باغان ته د دې مودې مزدوری نه ورکول کېږي او مېو به په ونه کې، پرته له اجوري خخه، تر پخبدو بورې وي، د دهقاني په خلاف.

^۱- التسهيل الضروري لمسائل القدری ص ۵۶۵.

^۲- بدائع الصنائع ۱۸۵/۶.

۳- کله چې بیوالي فاسده شي، بیوال ته به مناسبه مزدوری ورکول کېري، حال دا چې مزارعه د اسي ندي.

۴- استحساناً په بیوال کې د مودې تاکل شرط ندي، خکه چې د هري مېوې د پخېدو موسم معلوم دی، حال دا چې دهقاني داسي نده.

فعالیت: يو شمېر زده کونکي دې د مساقات د عقد په هغه مېوو کې د دوى په سیمو کې شتون لري، تمیيل کړي.

شپږم: د بیوالی شرطونه

بیوالی خپل خانګړې شرطونه لري چې لنډیز یې دا دی

۱- بیوال او مالک دواړه باید د عقد اهلیت ولري، یعنې د عقل خاوندان به وي.

۲- مالک به خپل لاس له ونو خنځه لنډوي، یعنې وني به بیوال ته سپاري.

۳- په لاس ته راتلونکو ټولو مېوو کې به دواړه شريک وي.

اووم: د بیوالی احکام

د صحیحې بیوالی لپاره فقهاروو کرامو خانګړې احکام راوري چې لنډیز یې دا دی:

۱- ټول هغه کارونه چې ونه پرې ساتل کېري او ورته ارتیا لري، لکه او به، ويالي جوړول، ساته او الفاح (پیوند کول) په بیوال دي.

۲- ټول هغه مصارف چې ونو ته د قوت بنسلو لپاره دي، لکه سره يا کود او د څمکې اړول، او د مېوو په ټولولو باندې راخې، دواړه به پې د خپلې برخې په اندازه مشترک ګالې.

۳- که چېږې باغ مېوه ونکړه، هیڅ یو له بل خنځه خه نشي اخیستلاي.

۴- د بیوالی عقد په دواړو لازم دي.

۵- د څمکې خاوند، بیوال په کار کولو مجبورو ولاي شي، خو نه د عذر په صورت کې.

۶- لاس ته راغلي مېوه به له تاکلي شرط سره سم د دواړو تر منځ وېشل کېري.^۱

اتم: د بیوالی پاي

بیوالی په هغه شیانو پاي مومني په کومو چې دهقاني پاي ته رسپري او عبارت دي له لاندې شیانو خنځه:

^۱- بدائع الصنائع ۱۸۶/۶، تبیین الحقایق شرح کنز الدقایق ۵/۲۸۴.

- ۱- کله چې له تاکلي شرط سره سم بیوالی پای ته ورسپېري.
- ۲- کله چې يو له عاقديبو خڅه خپل ژوند له لاسه ورکړي.
- ۳- همدارنګه په عذرونو باندې هم پای ته رسپېري او دا عذرونه عبارت دي له:
- الف: کله چې بیوال معلوم او مشهور غل وي.
- ب: کله چې بیوال داسي ناروغ شي چې د کار جوګه نه وي.

فعاليت: خو تنه زده کوونکي دې د مساقات د يو يو شرط د حکمت په هکله خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

ارزونه

- ۱- لاندې شيان بیان کړئ:
- ۲- مساقات په لغت او اصطلاح کې تعريف کړئ.
- ۳- د مساقات او مزارعه ترمنځ توپironه په گوته کړئ.
- ۴- د باغبانی شرطونه ووایاست.
- ۵- د بیوالی لوړۍ او دوم حکم بیان کړئ.
- ۶- د بیوالی دریم او خلورم حکم ووایاست.
- ۷- د بیوالی پنځم او شپږم حکم بیان کړئ.
- ۸- د بیوالی عقد په کوم وخت کې پای مومني؟
- ۹- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ۱۰- بیوالی له دهقاني خخه پدې کې توپیر لري چې د مودې له پوره کیدو سره سره..... د مېوې تر پخېدو پوري دوام مومني.
- ۱۱- په بیوالی کې د مودې تاکل.....، خکه چې.....

کورني دنده

هغه مهم توپironه چې بیوالی بې له دهقاني سره لري، په خپلو کتابچو کې ولیکي.

وقف

لومړۍ: د وقف معنا

وقف په لغت کې حبس او ساتلو ته واي.

او د فقهاءو په اصطلاح کې:

۱- وقف د خمکې یا جنس بندول دي، پداسي حال کې چې د ملکيت حکم بې له واقف سره پاتې کېږي او ګټه بې خیراتېږي، وقف بلل کېږي.

۲- او یا د عین بندول او خیراتول دي، د تولني د خدمت لپاره. لومړۍ تعریف امام ابوحنیفه رحمه الله تعالى او دویم یارانو کری دي.^(۱)

دویم: د وقف د رووا والي دلیل

وقف د دې په خاطر رووا شوي چې محتاج خلک د بنسل شوي عین خخه پداسي توګه ګټه واخلي چې اصل عین بې باقي وي، نو پدې ډول به وقف شوي مال د واقف لپاره صدقه جاريه وي، نبی اکرم ﷺ فرمایي: «إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةِ أَشْيَاءٍ: مِنْ صَدَقَةٍ حَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ»^(۲) ژباره: کله چې انسان مر شي تول اعمال بې قطع کېږي، خو درې شیان دي چې دا ورته له مرگ خخه وروسته هم ګټه رسوي: تل پاتې صدقه، ګټور علم او نیک اولاد چې ورته دعا کوي.

دریم: د وقف حکم

امام ابوحنیفه رحمه الله تعالى وقف جائز غیر لازم عقد ګئي، بنا پر دې مالک بې بېرته غونښتالی شي او ورڅخه د ده لاس نه لنډیږي، خو که چېږي د وخت قاضي ورباندي پريکرې صادره کري او یا د ده تر مرگ پوري تراو ولري، بيا د مالک له لاسه وخې.^(۳)
ده یارانو په نظر، کله چې وقف صحيح وي، لازم ګټل کېږي او د مالک له لاسه د وقف له وينا سره سم وخې.

لیډه دا چې د امام ابوحنیفه رحمه الله تعالى په نظر وقف جائز غیر لازم عقد دي او د یارانو په نظر کله چې صحيح واقع شي، وقف شوي شي د مالک له لاسه وخې.

۱- فتح القدیر .۳۲/۵

۲- صحیح مسلم.

۳- الدر المختار / ۳، ۱۳۹، الی ۳۹۲.

خلورم: د وقف رکن

د وقف رکن هغه لفظ او صيغه ده چې په وقف دلالت کوي.

پنځم: د وقف شرطونه

۱- وقف کوونکی باید عاقل او بالغ وي.

۲- وقف کوونکی به آزاد، د بنبل شوي شي مالک او هوبنيار وي.

د موقف شرطونه

۱- وقف شوي مال به خمکه او يا هغه شي وي چې له بقا سره تربنه گټه اخيستل کېږي، لکه د جهاد لپاره د وسلو او اسونو وقف کول.

۲- وقف شوي مال به معلوم او خرګند وي.

۳- وقف شوي مال به د وقف په وخت کې د واقف ملكيت وي.

۴- وقف شوي مال به بېل او جلا وي تيت او پراګنده به نه وي.

فعاليت: يو شمېر زده کوونکي دي د وقف خو صورتونه تمثيل کړي.

شېرم: د وقف کتونکي يا ناظر

واقف ته روا ده چې د وقف نظارت پخپله وکړي او يا بې هغه چا ته وسپاري چې ورته وقف شوي وي، همدارنګه پرته له دوى دواړو خخه بل خوک هم ورته تاکل کېږي، که نوم بې معلوم وي، لکه فلاني او يا ورته خه صفتونه وټاکي، لکه چې ووایي: هوبنيار، عالم او يا نور داسې صفتونه ولري، نو زما د وقف نظارت به کوي.

د وقف د ناظر شرطونه په لاندې ډول بيانېږي:

۱- د وقف ناظر باید متقى او پرهپزگار شخص وي.

۲- د ورسپارل شوي دندې کفایت باید ولري.

اووم: د ناظر دنده

۱- د وقف شوي شي ساتل.

۲- د وقف شوي شي ابادول.

۳- وقف شوي شي په کرايه يا دهقاني ورکول او د دې لپاره لانجه او مخاصلمه کول.

اتم: د ناظر گونه کول

واقف د وقف ناظر گونه کولی شي.

نهم: د وقف اړوند مسئلي

۱- یواخې زامنو ته پرته له لونيو د مال وقف کول مکروه تنزيهي دي، خکه چې دا کار د جاهليت کړنو ته ورته دي.

۲- د وقف مصارف به د وقف شوي مال له ګڼي خخه ورکول کېږي.

۳- که چېږي کوم جومات رنګ او بیا هیڅوک بې ابادولو ته غاره کښینږدي، پداسي حال کې چې خلک ورته اړیا ونلري، خکه چې بل مسجد ورسه اباد شوي وي، دا ځای د شیخینو (امام ابو حنیفة او امام ابو یوسف) په نظر همداسې تر قیامته مسجد پاتې کېږي، ابادونکي او د ده وارثان بې بېرته مالک کیداۍ نشي. همدارنګه له بل ځای سره بې تبدیلولای هم نشي او نه بې بل مسجد ته د اسبابو انتقالول جواز لري، که لمونئ پکې کېږي او که نه کېږي.^(۱)

۴- د مسجد په دیوال د تیر اپنودل په کرايه او یا پرته له کرايه رواندي.^(۲)

فعاليت: خونه زده کوونکي دې د وقف د شرطونو ګټې په انفرادي توګه خپلو ملګروته بيان کړي.

ارزونه

لاندې سوالونه خواب کړئ:

۱. وقف په لغت او اصطلاح کې خه ته واي؟

۲. د وقف شوي مال شرطونه بيان کړئ.

۳. د وقف شوي مال ساتونکي باید خوک اوسي؟

۴. د وقف د ساتونکي دنده خه ده؟

۵. ايا هغه خمکه چې د مسجد په نوم وقف شوي وي، د تل لپاره د مسجد په نوم يادېږي؟

لاندې جملې بشپړې کړئ:

۱. زامنو ته پرته له لونيو د مال وقف کول.....

۲. د وقف کوونکي شرطونه په لاندې دول دي:.....

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکي.

^۱ هندی فتاوى ۲-۴۵۸ - الفصل الاول فيما يصير به مسجداً.

^۲ - الدر المختار ۳/۶۰۴.

صلح (سوله)

زېد او زېر په خپل منځ کې په یو پتی باندې شخړه وکړه، یو وايی: پتی زما دی او بل وايی زما دی. د کلې سپین دېرو د دوى تر منځ د دوى په خوبنې پربکړه وکړه، زید ته پې د مدعی به پتی درېمه برخه د صلح (سولې) په بنیاد ورکړه او زېر پرې قانع شو. خو که دوى محکمې ته مراجعيه وکړي، نو قاضي د دوى تر منځ صلح نه کوي چې د شخړې په لومړي ډول له منځه وړلو ته صلح او دويم ډول له منځه وړلو ته قضا ويل کېږي.

د صلحې تعريف

صلحه په لغت کې سمولو ته وايی.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: هغه عقد چې شخړې له منځه وړي، صلحه بلل کېږي.^(۱)

د صلح حکم

د خلکو تر منځ د شخړو له منځه وړل بنه کار دی.^(۲)

د صلح د رووا والي دليل

صلح په قرآن کريم، احاديثو او اجماع باندې رووا شوې ده.

۱ قرآن کريم: اللہ تعالیٰ فرمایی: (وَالصُّلُحُ حَيْرٌ) ^(۳) صلح کول غوره او بهتر کار دی.

۲ نبی اکرم ﷺ فرمایی: «الصُّلُحُ جائزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا صُلْحًا أَحَلَّ حَرَامًا أَوْ حَرَمَ حَالًا»^(۴) ژباره: صلحه (سوله) د مسلمانانو تر منځ رووا ده، خو هغه صلحه ناروا ده چې حلال حرام، او حرام حلال کړي.

۳ اجماع: ټولو علماءو کرامو د صلحې په رووا والي د دې لپاره اجماع کړي چې ستونزې او مشکلات له منځه یوسې.

د صلحې د رووا والي حکمت

د اختلاف او تفرقې له منځه وړل، د محبت او دوستي فضا د مسلمانانو تر منځ ساتل دي.

^۱ وګوره: تکملة فتح القدير: (۳) تبیین الحقائق: ۹۵ .

^۲ وګوره: تبیین الحقائق: جلد، ۵، ص: ۳۰ .

^۳ سوره النساء، آيت ۱۲۸ .

^۴ وګوره: السنن الكبيرى للبيهقي: جلد، ۶، ص، ۶۵ .

د صلحی حالات

کله چې دوه تنه یو پر بل باندې د خه مال دعوه وکړي، مدعی علیه به له لاندې درې حالاتو
څخه خالي نه وي:

۱ په دعوا به اقرار کوي: لکه دا چې احمد په بکر باندې د یو جرنپتير دعوه وکړي، بکر
د د دعوه ومني، د سپین دېرو له مداخلې وروسته دواړه په بل شي سره روغه، جوړه
وکړي، معنا دا چې دعوه ې په جرنپتير کړي وي او جور جارې په غوا وکړي، دا داسې ده
لکه چې جرنپتير ې د غوا په بدل کې پلورلې وي، دا ډول صلحه روا ده او د بیعی احکام
ورباندې مرتیبېري، څکه چې د بیعی په معنا ده.

فعالیت: خو تنه زده کونکی دی د صلحی صورتونه تمثیل کړي.

۲ له دعوا څخه د مدعی علیه انکار: په پورتني صورت کې بکر له جرنپتير څخه منکر
شي او بکر ې نه مني، مګر د احمد له ډېر اصرار څخه وروسته سپین دېري په بکر خه شي
ومني او بکر به ې احمد ته ورکوي، دا ډول صلح هم جواز لري.

۳ د مدعی علیه د چوپتیا او سکوت حالت: معنا دا چې په پورتني مثال کې بکر د احمد
په دعوا سکوت اختياروي او هېڅ نه واي، دې صورت کې هم د کلي مشران په بکر خه
مني او احمد ته ې تسلیموي، دا هم جواز لري.

د صلحی احکام: صلحه خپل خانګري احکام لري چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. د دعوا کونکو تر منځ د شخړي او جنجال له منځه وړل، کوم چې وروسته لدې د دواړو
دعوه پدې اړوند نه اوربدل ګړي.

۲. که چېږي دعوا په پتی وي او صلح هم په پتی باندې تر سره شوي وي، شفیع ته د شفعی
حق ثابتېږي، څکه چې د مدعی بها پتی ې په مصالح بها پتی وپلوره، څکه چې د پتی په
پلورلو باندې شفعه ثابتېږي.

فعالیت: زده کونکی دې په انفرادي توګه د مسلمانانو ترمنځ د صلحې گټې بیان کړي.

ارزونه

لاندې پونستنو ته خواب ووایاست:

۱. صلحه په خو ډوله ده؟ په لنډه توګه بې بیان کړئ.

۲. د صلحې یو مثال ووایاست!

۳. په صلحه کې د مدعی علیه حالات ووایاست!

۴. د صلحې اړوند احکام بیان کړئ.

لاندې خالي خایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

۵. صلحه په لغت کې ..... ته واي. او په اصطلاح کې: .....

۶. که چېرې دعوه په پتی وي او صلحه هم په پتی باندې تر سره شوې وي، شفیع

..... ته.....

د صلحې د ګڼو په هکله یوه مختصره مقاله ولیکی.

شرکت

د شرکت تعريف

شرکت په لغت کې اختلاط او ګډولو ته واي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: عبارت له هغه عقد خخه دی چې د شريکانو تر منځ په سرمایه او ګټه کې ترسره کېږي، معنا دا چې شريکان یو له بل سره پدې اتفاق کوي، خرنګه چې زموږ سرمایه ګډه ده، همدا شان ګټه مو هم سره ګډه ده.^(۱)

د شرکت د رووا والي دليل

شرکت په قرآن کريم، احاديثو او اجماع باندي ثابتېږي.

۱. الله تعالى فرمایلی دي: (وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَّاطِينَ لَيَبْغِيَ بِعَصْمِهِمْ عَلَىٰ بَعْضٍ) ^(۲) ډبر داسې شريکان شته چې یو پر بل باندي تپري کوي.

نبي کريم ﷺ فرمایي: «يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنَ مَا مَمْ يَئْنَنُ أَحَدُهُمَا صَاحِبَةٌ فِإِذَا خَانَ حَرْبَثُ مِنْ بَيْنِهِمَا».^(۳)

ژباره: دا قدسي حدیث دی، رسول الله ﷺ واي: الله تعالى فرمایي: زه د دوه شريکانو دريم یم، په ساتنه او مرسته کې، او تر هغه وخته پوري ورسره یم چې له خپل ملګري سره خيانت ونکړي، کله چې یو له دوى خخه له خپل ملګري سره خيانت وکړ، زه ورخخه وحمن او خپله مرسته تروي اخلم. معنا دا چې کله سره نسه چلپري، الله تعالى بې په کار کې برکت اچوي او کله چې خيانت ورخخه واقع شي، مرسته او برکت ورخخه پورته کېږي.

۱- وګوره، فتح القدير د عنابې سره، ج: ۲. ص: ۵. تبیین الحقائق: ج: ۳. ص: ۳۱۲. رد المحتار، ج: ۳. ص: ۳۶۴.

۲- سورت ص، آيت: ۲۴.

۳- اخرجه البیهقی فی السنن الکبری، ج: ۶. ص: ۷۸.

۲. اجماع: ټولو مسلمانانو د شرکت په جواز اجماع کړي ده.

د شرکت د رووا والي حکمت

خلکو ته د مرستو لاري چاري برابرول، پداسي شکل سره چې یو بل سره مالونه ګډه او غټه غټ شرکتونه جوړ کړي د کومو چې یو تن ته چلول گران وي.

د شرکت ډولونه

۱. د املاکو شرکت.

۲. د عقودو شرکت.

د املاکو شرکت

دا هغه شرکت دی چې دوه یا ډېر اشخاص پرته د شرکت له عقد شخه د یو عین مالکان شي او

دا په دوه ډوله دي:

۱. اختياري شرکت

دا هغه شرکت دی چې د شريکانو په کړنې سره رامنځ ته شي، لکه: یو شي په ګډه واخلي يا د بل چا له لوري ورته وښل شي او دوى پې قبول کړي.

۲. اجباري شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه تنو ته پرته د دوى له کړنې ثابت شي، لکه: دوه تنو ته په ګډه یو شي په ميراث پاتې شي.^(۱)

فعاليت: یو شمېر زده کونکي دې د شرکت ډولونه په ټولګي کې تمیل کړي.

د دې شرکت حکم: هر شريک ته په شرکت کې روانيه چې د خپل ملګري په برخه کې پرته د هغه له اجازې خخه تصرف وکړي، خکه چې یو په بل باندي هیڅ ولايت نه لري.

^(۱) - وګوره، بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۶. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۳. رد المحتار، ج: ۲. ص: ۳۶۴.

د عقودو شرکت: د عقودو شرکت عبارت له هغه عقد خخه دی چې دوه يا ډېر کسان بې په مال او گټه کې د اشتراك په خاطر له يو بل سره کوي.

د عقودو د شرکت ډولونه: د عقودو شرکت په درې ډوله دی:
۱. د مالونو شرکت.
۲. د اعمالو او کارونو شرکت.

۳. د وجهو شرکت.^(۱)

د عقودو د شرکت رکن

ایجاب او قبول د عقودو د شرکت اړکان دي.
لومړۍ د مالونو شرکت: دا هغه شرکت دی چې دوه تنه په مال کې شریک شي او يو بل ته ووایي: زه او ته دواړه په اخیستلو او پلورلو کې شریک يو او که چېږي مود ته الله تعالى گټه را په برخه کړه، دا به د دواړو ترمنځ پدې شرط شریکه وي، دا شرکت په دوه ډوله دی:

۱. د عنان شرکت

دا هغه شرکت دی چې دوه تنه د تجارت له پاره سرمایه پداسې شرط چې گټه به بې د دواړو تر منځ وېشل کېږي را ټولوی او ازاد تجارت ورباندي کوي، د عنان شرکت بلل کېږي.
دا هغه ډول شرکت دی چې د خلکو تر منځ په اوسيي عصر کې رايچ او خلک بې کوي، حکه چې دا کوم حد نه لري چې سپړي دې خومړ سرمایه ولري چې دا شرکت ورباندي وکړي.
بلکې هر خومړ شي چې په واک کې لري، هغه له بل سره شریکولاۍ شي او د خپلې سرمایه او تاکلې شرط مطابق په گټه کې شریکېږي.

دې شرکت کې دا کېډای شي چې يو د شرکت مسئول او بل هېڅ مسئولیت ونه لري، يو کار کوي او بل بې نه کوي، په شرکت او حکم بې کوم اثر نه پېړوئي.

۲. د مفاوضې شرکت

دا هغه شرکت دی چې شریکان په سرمایه، گټه او تصرفاتو کې برابره ونډه ولري، د مفاوضې شرکت بلل کېږي، بناءً که چېږي د شریکانو سرمایه او نورشیان سره مساوی نه وي، بيا ورته

^۱- وګوره، تبیین الحقائق شرح کنز الدفائق، ج: ۳. ص: ۳۱۳.

د مفاوضي شرکت نشو ويلاي، مثلاً: د يوه سري سرمایه دوه زره افغانی او د بل يو نېم زر افغانی ده او په گپه تجارت پيل کړي، د مفاوضي شرکت ندي.^(۱)
دا ډول شرکت روا دي، نېي کريم فرمایي: "فَأَوْضُوا، إِنَّهُ أَعَظَمُ لِلْبَرَكَةِ"^(۲) تاسې د مفاوضي شرکت وکړئ، دا حکم چې پدې کې برکت دي.

فعاليت: خو تنه زده کونکي دې په انفرادي توګه د شرکت د يو يو شرط د حکمت په هکله خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

ارزونه

- أ. لاندې پونستو ته خواب وواياست:
- ۱. شرکت لغناً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
- ۲. د املاکو شرکت په خو ډوله دي؟ نومونه بې واخلي!
- ۳. د عقودو د شرکت ډولونه په لنډ ډول ولیکي.
- ۴. د عنان شرکت تعريف کړئ.
- ۵. د مفاوضي شرکت تعريف او بيا بې له عنان شرکت سره توپير وښائي.
- ب. لاندې خالي خايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
- ۱. اجباري شرکت: هغه شرکت دی چې..... ته پرته د دوى له..... ثابت شي، لکه.....
- ۲. د عقودو شرکت په..... ډوله دي.

کورني دنده

له خپلې سيمې خخه د اجباري او عنان شرکتونو يو يو مثال ولیکي.

^۱ - وګوره: المبسوط، ج: ۱. ص: ۱۵۱. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۲۰. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۷. رد المحتار، ج: ۳. ص: ۳۷۳.

^۲ - وګوره: نصب الرایة فی تخریج احادیث الہادیة، ج: ۲. ص: ۴۷۵.

د وجوهه شرکت

د وجوهه شرکت

دا هغه شرکت دی چې مخور خلک، پرته له دې چې سرمایه ولري، سره شريکيږي، د خپل اعتبار پر بنست شيان په پور اخلي او بيا بې په نколо پلوري او کومه ګټه چې وکړي، پڅلوا منځونو کې بې د تاکلي شرط سره سمه و بشي.
دا ډول شرکت روا دی.^(۱)

پدې شرکت کې دا هم روا ده چې د یوه ګټه لبه او د بل ګټه ډېره وي، خو تاوان به په هغه اندازه ورباندي رائي خومره چې ضامن شوي دی.

د اعمالو او ابدانو شرکت

دا هغه ډول شرکت دی چې دوه يا ډېر کسان پڅلله غاره باندي د چا خه کارونه ومني او د هفو له تر سره کولو وروسته لاس ته راغلې ګټه پڅل منځ کې د تاکلي شرط سره سمه و بشي.
معنا دا چې حیاطان، اهنگران او يا نور کسیگر په شريکه یو کار ونيسي وروسته د کار او مصارفو ګټه پڅل منځ کې ويشي.

فعاليت: د مضاربت او شرکت ترمنځ توپير ووایاست.

د عقودو د شرکت شرطونه:

- د ګټې اندازه به تاکلي او محدوده وي: معنا دا چې پنځمه، دريمه او يا خلورمه برخه کې به یو بل سره شريک وي، بناءً که چېږي مجھوله وي، بيا شرکت فاسد دي.
- د ګټې اندازه به مشاع (تيته) وي: بناءً که چېږي داسي ووایي چې لس افغانی ګټه بې زما ده او نوره ستا ده، دا شرکت فاسد دي.

د مالونو د شرکت شرطونه:

- د کار او عمل شرط کول: په عنان شرکت کې دا روا ده چې شريکان یو پر بل باندي او يا یو تن باندي کار شرط کړي، لکه چې داسي شرط کړي: دواړه به په شريکه اخيستل او

^۱ - وګوره: بدايع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۷. المبسوط، ج: ۱۱. ص: ۱۵۴. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۳۰.

خرخول کوو، که خدای تعالی گته را نصیب کره، زما او ستا گله ده او یا دا چې یو به اخیستل او خرخول کوي او گه به د دواړو شريکه وي.

۲. د گتیو وپش: گته به په سرمایه وپشن کېږي، بناء که چېږي سرمایه مساوی وي، گته به بې هم مساوی وي، برابره ده چې کار یو تن کوي او که دواړه، ځکه چې گته به یا په کار وپشن کېږي او یا په سرمایه.^(۱)

۳. هر کله چې د شرکت مال مخکې د مال له اخیستلو او یا ګډولو خخه له منځه ولاړ شي، شرکت باطلېږي.

۴. په عنان شرکت کې هر شریک د اخیستلو او خرڅولو واک لري، ځکه د شرکت په اساس هر یو بل ته د دې اجازه ورکړي ده.

د شرکت باطلونکي: شرکت په لاندې شیانو له منځه ئې:

۱. د شریکانو له لوري د شرکت ماتول: کله چې د شریکانو له لوري شرکت مات او له منځه ولاړ شي، شرکت باطلېږي.

۲. کله چې د شرکت یو شریکوال مړ او له منځه ولاړ شي، شرکت له منځه ئې.

۳. کله چې د شرکت مال وړاندې د شرکت له قیام خخه د منځه ولاړ شي، شرکت باطلېږي.
هغه شیان چې شرکت په کې نه صحیح کېږي

کله چې شریکان په یو مباح عمل باندې چې په لاسته راولو بې سړی مالک ګرځي لکه بسکار، لرګي راټولول، د معدنونو د ایستلو لپاره د ځمکې کیندل او داسې نور، دا ټول شرکتونه صحیح ندي او فاسد شمېرل کېږي، چا چې خه راټول او وموندل، د هغه دي.^(۲)

۱- وګوره: فتح القدير، ج: ۵. ص: ۲۱. تبیین الحقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۸. بداع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۲.

۲- وګوره: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۲۳. بداع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۳. المبسوط، ج: ۱۱. ص: ۲۱۶ او ورسته پانه.

ارزوونه

الف: لاندې اصطلاحات تعريف کړئ!

۱. د وجوهو شرکت تعريف کړئ.

۲. د اعمالو او ابدانو شرکتونه د مثال په وړاندې کولو سره شرحه کړئ.

۳. د عقودو د شرکت شرطونه بیان کړئ.

۴. په کوم شرکت کې د کار کول شرط ګڼل کېږي؟

۵. په کومو حالاتو کې شرکت باطلېږي؟

ب: لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

د عقودو شرکت خو شرطونه لري؟ په لنډ ډول بې بیان کړئ.

۱. کله چې د شرکت مال وړاندې د..... خنځه د منځه ولار شي،

شرکت.....

۲. د وجوهو شرکت دا هغه شرکت دی چې.....

سره شریکېږي

د وجوهو او اعمالو د شرکتونو د ګټيو په هکله په پنځو کربنو کې یوه مقاله ولیکی.

شفعه

د شفعي تعريف

په لغت کې: زیادت او جفت والي ته واي.
او په اصطلاح کې: د ګاوندي له ضرر خخه د خلاصون په خاطر د ځمکې د تملک حق ته ويل کېږي.

د شفعي مشروعیت

د شفعي حق د دې لپاره ضروري دی چې له ړومبني شريک خخه د نوي شريک ضرر دفعه شي.

د شفعي حکم

د شفعي غوبنټل یو روا حق دی.

د شفعي اروند ځینې اصطلاحات

شفیع: هغه چا ته ويل کېږي چې د شفعي حق ولري.

مشفوع: هغې ځمکې ته ويل کېږي چې د شفعي حق ورپوري ترلى وي.

مشفوع به: له هغه ملکیت خخه عبارت دی چې له امله یې د شفعي حق ثابتېږي.

مشفوع عليه: د ځمکې اخيستونکي ته ويل کېږي.

د شفعي سبب

د شفعي سبب له پلورل شوې ځمکې سره د شفیع د ځمکې پیوستوالی دی، برابره خبره ده چې
دا پیوستوالی لار یا ګاونديښتوب وي.

په شفعه کې د شرکت ډولونه

په شفعه کې شرکت په دوه ډوله دی:

۱. په خرڅه شوې ځمکه کې شرکت: هغه داسې چې شفیع په خرڅه شوې ځمکه کې برخه ولري.

۲. د خرڅې شوې ځمکې په حقوقو کې شرکت لکه: د اوپو خورپلو حق، د خاصې لاري حق او داسې نور.

د شفعي ثبوت

د شفعي حق د ځمکې د خرڅولو او د شفعي د اسبابو د وجود په صورت کې ثابتېږي.

د شفعي شرطونه

هغه بیعه چې شفعه په کې ثابتېږي، باید لاندې شرطونه ولري:

۱. عقار (ځمکه) باید مملوکه وي که خه هم د تقسیم قابلیت ونه لري.

۲. بیعه باید صحیح او نافذه وي.

په لاندې صورتونو کې شفعه نه ٹابتېري:

۱. بلاعوضه هبه، صدقه، وقف، میراث، وصیت یا هغه ځمکه چې د هغې بدل مال نه وي.
۲. هغه ابادی او ونې چې ځمکه پې دولتي وي.
۳. د شریکانو په خپلو کې د عقار (ځمکې) تقسیم.
۴. هغه بیعه چې د خیار شرط په کې شرط شوی وي.
۵. هغه مبیعه چې د دولت له خوا د بولی په توګه پلورل شوې وي.
۶. هغه مبیعه چې د دولت له خوا د استملاک یا د مسجد د جوړولو یا د مسجد سره د یو خای کولو په منظور پلورل شوې وي.

د شفعتی طلب

د شفعتی طلب او غوبښته په لاندې دریو طریقو سرته رسپری:

۱. مواثیت (پې له ځنډه) طلب: دا هغه طلب دی چې هر کله شفیع له هغه مجلس خخه خبر شي چې په کې بیعې صورت موندلی وي، فوراً پرته له ځنډه او پرته له هغه څه چې د ده په انصراف دلالت کوي، د شفعتی غوبښته وکړي.
۲. د استشهاد طلب (د شاهدانو په واسطه): دا هغه طلب دی چې شفیع پر پلورونکي چې ځمکه پې په لاس کې وي یا پر پپرودونکي چې ځمکه پې په لاس کې نه وي، شاهدان ونبسي، که چېږي شفیع د شاهدانو په نیولو توان ولري، خو شاهدان ونه نیسي، د شفعتی حق پې باطلېږي.
۳. د تملک طلب (د دعوا طلب): د تملک طلب په محکمه کې د خصومت د دعوى له دایرو لو خخه عبارت دی.

د شفعتی خینې احکام

- ❖ شفیع په تولو حقوق او وجایو کې د بایع په وړاندې د مشتری غونډې دی. ځمکه د شفیع په حق کې نوې مبیعه ده، برابره ده که شفیع د قضاء له لارې لاس ته راوړې وي یا د بایع په خوبنې پې ترلاسه کړي وي، نو په همدې بناء شفیع د خیار عیب او د خیار رویت حق لري.
- ❖ که چېږي شفیع ته د مبیعې په ورکولو حکم وشي، پداسي حال کې چې د مبیعې پیسې پر مشتری باندې قرض وي، شفیع ملکف دی چې هغه پیسې نغډې ورکړي.
- ❖ که چېږي پپرودونکي د شفیع له خبر ورکولو خخه وروسته په مشفووع ځمکه کې ابادی وکړي یا پکې ونې کښوی، شفیع کولی شي چې یا ځمکه پوښدې یا د ځمکې قبمت او د ابادی او ونو مصارف ټول ورکړي، او یا اخښتونکي د آبادې په ورانولو او ونو اپستلو اړ کړي.

❖ که چېري اخیستونکي د شفيع له خبر ورکولو مخکي په مشفووعه ئمکه کي زیادت راولي (آبادي و کړي)، نو شفيع اختيار لري چې يا ئمکه پربودي او يا د ئمکي قيمت او د زیادت د پيسو په ورکولو ئمکه واخلي.

❖ که چېري مشفووعه ئمکه د طبعي حoadنو له امله له منځه ولاړه شي، د تلف شوي برخې پيسې له اصل قيمت خخه کمپري.

❖ شفعه نه تجزيه کېږي، شفيع نه شي کولي چې اخیستونکي د مشفووعه ئمکي د ئینې برخې اخیستولو او د ئینې نورې برخې پربنودلو ته اړ کړي.

د شفعي سقوط

شفعه د مواثيت د طلب په پربنودلو او يا د هغې د صحت له شرطونو خخه د کوم شرط په له منځه تللو ساقطېږي.

فعالیت: زده کروونکي دې لاندې عبارتونه په خپل منځ کې توضیح کري:
خلیط، شفيع، شفعه، مدعی، مدعی علیه، دعوى.

ارزونه

۱. شفعه په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.
۲. شفعه خه حکم لري؟
۳. د شفعي د رووا والي حکمت خه دی؟
۴. شفعه په خه شي ثابتېږي؟
۵. د شفعي شرطونه کوم دي؟
۶. د شفعي له حکمونو خخه دوه حکمونه بیان کړئ.
۷. د صحیح جملو په وړاندې دا (✓) نښه او د غلطو جملو په وړاندې دا (X) نښه کېږدئ:

- أ - په شفعه کې ملکیت شرط دی، نو په وقف شوي ئمکه کې شفعه نه ثابتېږي. ( ) .
ب - که چېري جایداد چا ته بلاعوضه نقل شوي وي لکه: میراث، هبه (تحفه) یا وصیت شفعه په کې ثابتېږي. ( ) .

- ج - د شفعي حق هغه چا ته نه ثابتېږي چې په مبيعه کې شریک نه وي. ( ) .

د شفعي د حکمت په اړه لنډه مقاله ولیک!
 ۱۲۵

له خان خخه د فام کول

کله کله داسي پښېري چې يو انسان د بل انسان پر خان، مال او ناموس د تېري جرأت کوي، په دې صورت کې مقابل لوري خپلې دفاع ته اړ کېږي، پدې درس کې موب د دفاع لاري خپرو او دا معلومو چې خوک خرنګه له خان خخه دفاع وکړي.

لومړۍ: د دفاع روا والی

د شرعی دفاع مشروعيت په قرآن کريم، احاديثو او عقل ثابت دي.

الله تعالى فرمایي: (فَمَنِ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ) ^(۱) ڇباره: چا چې پر تاسو تېرى وکړ، په همغه شان عمل ورسره وکړئ، خنګه چې بي درسره کړي، له الله تعالى خخه ووبربرئ، زياتي ورسره ونه کړئ، تاسي پوه شئ چې الله تعالى د متقيانو ملګرۍ دی.

نبي کريم ﷺ فرمایي: «مَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ ذَمِيمَهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ» ^(۲). ترجمه: خوک چې په خپل دین مر شو شهید دي، خوک چې د خان په دفاع کې مر شو، شهید دي، خوک چې په خپل مال مر شو، شهید دي، خوک چې په خپل ناموس مر شو شهید دي.

د شرعی دفاع حالات

کله چې خوک د بل چا په مال، خان او نفس تېرى وکړي، مقابل لوري ته په کار ده چې له خپل قدرت سره سم، خرنګه چې مناسبه وي، خپله دفاع وکړي، بل خوک هم کولای شي چې د ده مرسته وکړي، بناءً لومړۍ به کمزورې لاري سنجوړي، که چېږي بي په چيغو دفاع کولای شوه، وهل ورته جواز نه لري، همدا راز که د لاس په وهلو بي دفاع کولای شوه، په کوتک وهل ورته روا ندي، همدا شان نور چې پدې باندې خپله دفاع کوونکي پوهېږي. ^(۳)

^۱- البقرة: ۱۹۴

^۲- اخرجه البيهقي في السنن الكبير، ج: ۳. ص: ۲۶۶.

^۳- وگوره: بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳.

د شرعی دفاع شرطونه

۱. تبری او تجاوز به له داسې جريمې خخه وي چې جزا به لري، بناءً د پلار، خاوند او بنوونکي تاديب تيرى ندى.
۲. تبری او تجاوز به سملاسي صورت نپولی وي، معنا دا چې مؤجل او تهدید به نه وي.
۳. د تبری مخ نيوی به په مناسبه اندازه کوي تر خود ده د گومان مطابق تبری رفع شي.
۴. د تبرې مخ نيوی پورته له زور خخه په بله لاره امکان ونه لري.

فعالیت: خوتنه زده کوونکي دې له خان خخه د دفاع د شرطونو په هکله خپلو ملګرو ته معلومات ورکري.

د شرعی دفاع د حکم حالات

۱. د خان خخه د دفاع حکم

که چېږي کوم انسان په بل باندي د تبری تکل وکړي، غواړي چې مر او یا پې کوم غږي له کاره وغورخوي، برابره ده چې دا کار په انسان کوي او یا کوم حیوان باندي، بناءً د هغه چا له پاره چې تبری ورباندي کېږي، پکار ده چې له خان خخه دفاع وکړي، که چېږي حمله کوونکي د مدافع له لوري مړ شو، هیڅ جنایي او مدنۍ مسئول ندى، معنا دا چې ديت او قصاص ورباندي نشته، نبی اکرم ﷺ فرمایي: (چاچې یو چا پسې توره را وايستله، بیا پې کېښوده او همدی ورباندي ووهل شو، وينه پې تاوان نه لري)

مسئلة: که چېږي حمله کوونکي حیوان، ماشوم یا لیونی وي، مدنۍ پونسته به ورخخه کېږي، نه جنایي، معنا دا چې قصاص ورباندي نشته خو ديت او د حیوان تاوان به ګالی، نبی کریم ﷺ فرمایي: «الْعَجْمَاءُ جُرْحُهَا جُبَّارٌ» د حیوان زخم تاوان نه لري.

۲. د مال خخه د دفاع حکم

له خپل مال خخه دفاع کول روادی، له نبی اکرم ﷺ خخه یو سرې پونسته وکړه، که چېږي یو سرې راشي او له ما خخه مال اخلي، خه وکړم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایيل: مه پې ورکوه.^۱

^۱ - وگوره: تبیین الحقائق، ج: ۶. ص: ۱۱۰. بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳. الفتاوى الهندية، ج: ۶. ص: ۷ الی ۵۱.

ارزوونه

- أ- لاندې پونستنو ته خواب وواياست:
١. دفاع په کوم دليل روا شوې ده؟ د قرآن کريم یو آيت او یو حدیث شریف ولیکی.
  ٢. د دفاع حالات کوم دي؟
  ٣. شرعی دفاع کوم شرطونه لري؟ په لنډه دول پې بیان کړئ.
- ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره چک کړئ:
١. د ..... تادیب تبری ..... بلل کېږي.
  ٢. که چېرې حمله کوونکي د مدافع له لوري مړ شو، هیڅ ..... ندي،
معنا دا چې ..... ورباندې نشته.

د خلکو په مال، نفس او پت باندې د تبری کولو د ګاه په هکله یوه مقاله ولیکی.

وصیت

د وصیت معنا

وصیت په لغت کې عهد او وعدې ته ویل کېږي.
او د فقهاءو په اصطلاح کې: هر هغه مال چې وروسته له مرګ خنخه بې سری پر خان باندې
د بل چا له پاره لازموي، وصیت بلل کېږي.^(۱)

د وصیت ډولونه: وصیت په دوه ډوله دی:

۱. مطلق وصیت: دا هغه وصیت دی چې یو خوک داسې ووایي: ما فلانی ته په فلانی شي
وصیت کړي دی.

۲. مقید وصیت: هغه چې داسې ووایي: که چېږې زه د دې ناروغۍ خنخه مړ شوم، فلانی ته دا
شي ورکړئ.

د وصیت د رووا والي دلیل

وصیت په قرآن کريم، احادیشو، اجماع او عقل سره ثابت شوي دی.

۱. الله تعالى فرمایي: (كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدِينِ
وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ)^(۲) ژباره: پر تاسو فرض دي چې کله د خنکدن په
حالت کې یاست او مال درخخه پاتې کېږي، پر تاسي لازمه ده چې پلار، مور او نړدې
څپلانونو ته په نېکه (عدالت سره سم) وصیت وکړئ او دا په پرهیزگارانو باندې د دری
حق دی، همدا راز پدې هکله نور آیتونه هم شته.

پادونه: د وصیت فرضیت د میراث د ایاتونو له نزول سره منسوخ دی یواخې جواز بې پاتې
دی.

فعالیت: زده کوونکي دې په انفرادي توګه د وصیت د یو یو شرط د حکمت په اړه څپلوا
ملګرو ته معلومات ورکړي.

^۱- وګوره: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۱۸. ص: ۱۳۰.

^۲- البقرة: ۱۸۰

۲- نبی کریم فرمایی: «إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ عِنْدَ وَفَاتِكُمْ بِئْلِثٍ أَمْوَالَكُمْ زِيادةً لَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ»^(۱) ژباره: پیشکه الله تعالی تاسی ته د خنکدن په وخت کې دا واک درکړی چې د خپل مال درېمه برخه چا ته د وصیت په بنیاد خیرات ورکړئ، کوم چې بیا په آخرت کې ستاسی په نېکو اعمالو کې زیاتوالی راولي.

۳- اجماع: علماءو کرامو رحمة الله عليهم د وصیت په روا والي اجماع کړي ده.

۴- عقل: د عقل غونښته هم همدا ده چې سړی باید به او نېک کارونه وکړي، د دې له پاره که چېږي کومه نېمګړتیا ترې شوې وي، هغه ورباندي جبیره شي.

د وصیت د روا والي حکمت

په دنيا کې خير او بنسټګه د دې له پاره خلکو سره کول چې د آخرت ثواب ورباندي ترلاسه کړي، حککه خو شريعت دنيا د کښت او آخرت د درمند اخيستلو خای بسولی ده.

د وصیت حکم

وصیت مستحب او غوره عمل ده او اندازه پې د ټول مال درېمه برخه ده او هغه وخت باید ورکړل شي چې د وصیت کوونکې ټول پورونه ورکړل شي.

چا ته به وصیت کېږي

د اجنبی شخص (يعني چې وارث نه وي) له پاره وصیت کول صحیح دي، برابره ده چې مسلمان وي او که کافر، همدا راز د وارثانو اجازه هم شرط نده.

د وصیت رکن

د وصیت رکن یوازې د وصیت کوونکې له لوري ایحاب ده چې همدا د امام زفر رحمه الله نظر هم ده.^(۲)

د وصیت شرطونه

د وصیت کوونکې شرطونه

۱. وصیت کوونکې به د تبرع او ورکړې اهل وي، معنا دا چې عاقل او بالغ په خپل مال کې د تصرف اجازه ولري.

۲. وصیت کوونکې به وصیت پخپله خوبنه پرته له کوم زور او زیاتي خخه کوي.^(۳)

۱- وگوره: مسند الصحابة في كتب السنة.

۲- وگوره: الدر المختار، ج: ۷. ص: ۲۲۹.

۳- وگوره: العنایة شرح الهدایة، ج: ۱۶. ص: ۵۵.

د وصیت د نفاذ شرط

د وصیت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط دی چې باید وصیت کوونکی دومره قرضدار نه وي چې د ده ټول مال په کې له منځه ولار او ختم شي.

د وصیت مبطلات: وصیت په لاندې شیانو باندې له منځه ئې:

۱. کله چې د وصیت کوونکی اهلیت له منځه ولار شي، وصیت باطلېږي، یعنې چې دائمي ليونى شي.

۲. کله چې وصیت کوونکی له خپل وصیت خخه و گرځي، وصیت له منځه ئې.

۳. کله چې وصیت کوونکی خپل وصیت له کوم شرط سره وتړي او بیا هغه تاکلی شرط رامنځ ته نه شي، وصیت له منځه ئې.^(۱)

ارزوونه

أ- لاندې پونستنو ته خواب وواياست:

۱. وصیت په لغت او اصطلاح کې خه ته واي؟

۲. وصیت په خو ډوله دی؟ د هر یو تعریف بیان کړئ.

۳. د وصیت حکم او اندازه پې بیان کړئ.

۴. د وصیت کوونکی شرطونه وواياست.

۵. د وصیت باطلونکي خو دي؟ په لند ډول پې وواياست.

ب- لاندې جملې بشپړې کړئ:

۱. د وصیت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط ده چې باید وصیت کوونکي.....

۲. د اجنبۍ شخص له پاره وصیت کول..... دی، برابره ده چې.....
وي او يا ..... وي.

د وصیت د ګټو او د هغه د لیکنې په هکله یوه مقاله ولکي.

^۱- وګوره: المختار، ج: ۵. ص: ۴۶۹ الی ۴۷۱